ELIO VITTORINI

SİCİLYA KONUŞMALARI

TÜRKÇESİ GÖNÜL ÇAPAN

HELİ
KOP
TER

ELIO VITTORINI

SİCİLYA KONUŞMALARI

TÜRKÇESİ GÖNÜL ÇAPAN

HELİKOPTER YAYINEVİ

BİRİNCİ BÖLÜM

O kış, öfke nöbetlerinin pençesine yakalanmıştım. Burada onları anlatmaya kalkışacak değilim, çünkü asıl anlatmak istediğim şey bunlar değil. Ama bu nöbetlerin pek öyle kahramanca bir yanı olmayan, soyut, gerçeklikleri bile tartışılabilir duygular olduğunu söylemem gerek. Yok olup gitmekte olan insanlıkla ilgili bir çeşit öfkelenmeydi bu. Uzun süredir bu nöbetler yakamı bırakmıyordu, bu yüzden umutsuzluk içindeydim. Çığırtkan gazete başlıklarını gördükçe başımı önüme eğiyordum. Arkadaşlarla buluşuyor, onlarla bir iki saat sessiz ve süngüsü düşük biri gibi oturuyordum. Karımın ya da sevgilimin beni bekledikleri zamanlarda, başım önüme eğik, tek kelime konuşmadan karşılarına çıkıyordum. Bu arada günler, aylar geçiyor ve durmadan yağmur yağıyordu. Ayakkabılarım iyice eskimiş, süngere dönmüştü. Yağmurdan, gazete başlıklarındaki cinayetlerden, lime lime olmuş ayakkabılarımdaki ıslaklıktan başka bir şey yoktu. Anlamsız bir düş, sessiz bir umutsuzluktu yaşamak benim için.

İşin en korkunç yanı da buydu: Umutsuzluğumun sessizliği; insanlığın yok olmaya yargılı olduğuna inanmak, ama onu kurtarmak için hiçbir istek duymamak, bunun yerine onunla birlikte yok olmayı özlemek. Bu öfke nöbetleri beni iyice sarsmış, ama bir türlü kanıma girememişti; sakin ve isteksizdim. Sevgilimin beni bekleyip beklememesi, onunla buluşup buluşmamak, bir sözlüğün sayfalarını karıştırmak, sokağa çıkıp arkadaşlarıma gitmek ya da evde oturmak gibi şeylerin hiçbiri beni ilgilendirmiyordu. Sakindim. Sanki bir gün olsun yaşamamış, mutluluğun ne demek olduğunu bilememiştim; sanki ne söyleyecek bir sözüm, ne kabul edecek, ne karşı çıkacak, ne de kaybedecek bir şeyim vardı, bütün tutkuların ötesindeydim; sanki hayatım boyunca ne bir lokma ekmek yemiş, ne şarap, ne kahve içmiş, ne bir kadınla yatmış, ne çocuk sahibi olmuş, ne de kimseyle

kavga etmiştim; sanki bütün bunların olabileceğini düşünmemiş; sanki hiç adam olmamış, hiç yaşamamış, çocukluğu Sicilya'nın firavunincirleri, kükürt madenleri ve dağları arasında geçen bir bebek olmamıştım. Gene de bu öfke nöbetleri içimi altüst edip duruyordu. Bense, başım önüme eğik, insanlığın umutsuz durumunu düşünüyordum; bütün bunlar olurken de, durmadan yağmur yağıyor, bense, ağzımı açıp kimseye bir şey söyleyemiyordum ve yağan yağmur ayakkabılarımın iyice içine geçiyordu.

İKİ

Derken babamın mektubu geldi. Zarfın üstündeki yazıyı tanıdım, ama mektubu hemen açmadım. Yazıyı tanımış olmam beni bir an için durdurdu. İşte o an, benim de bir çocukluğum olduğunu ve iyi kötü bir çocukluk dönemi geçirdiğimi anladım. Mektubu açtım. Şunlar yazılıydı:

Sevgili Oğlum,

Sen de, öbür kardeşlerin de bilirsiniz ki, sizlere her zaman iyi bir baba, annenize de iyi bir koca olmuşumdur. Ama şimdi başıma gelen bir şey yüzünden evi terk ettim. Sakın hemen hakkımda kötü şeyler düşünmeyin. Gene eskisi gibiyim. Sizleri seven babanız, annenizin yakın dostu, üstelik buralardan birlikte ayrıldığım yeni karıma da -ona öyle diyelim- iyi bir koca olacağımı sanıyorum. Oğullarım, sizinle erkek erkeğe konuşuyorum, içimde hiçbir utanç duygusu da yok. Onun için sizlerden özür dileyecek değilim: Kimseye bir kötülük yapmadığımı biliyorum, ne de olsa baba evinden önce sizler ayrıldınız, benim gidişimle anneniz de kendisine sıkıntıdan başka bir şey vermeyen beraberliğimizden kurtulmuş oluyor. O, ister benimle, ister bensiz evinde ıslık çalıp şarkı söylemeye devam edecektir. Böylece yeni bir yola çıkarken içimde hiçbir pişmanlık duymuyorum. Para mara konusunda da bir kaygınız olmasın. Annenizin hiçbir şeye ihtiyacı olmayacak. Her ay benim emeklilik aylığımın hepsini alacak. Ben ders vererek

hayatımı kazanmayı düşünüyorum. Böylece annenizin her zaman engellediği bir düşümü gerçekleştirmiş olacağım. Ama şimdi anneniz yalnız kaldığı için yalvarırım, arada bir gidip onu yoklayın. Sen, Silvestro, bizi bırakıp gittiğin zaman on beşindeydin; o günden beri de hiç geri dönmedin. Öyleyse, 8 Aralık'ta, her yıl yaptığın gibi, bir kart göndereceğine neden trene atlayıp doğum gününde onu görmeye gitmiyorsun?

Seni, sevgili karını ve çocuklarını öperim.
Seni her zaman seven baban
Costantino.

Mektup Venedik'ten geliyordu. Birden, bu mektubun aynısını dünyanın değişik yerlerine dağılmış olan beş oğluna bir çeşit haber verme isteğiyle göndermiş olduğunu anladım. Olağanüstü bir şeydi bu. Mektubu yeniden okurken babam gözümün önüne geldi. Yüzü, sesi, mavi gözleri, el kol hareketleriyle San Cataldo'dan Racalmuto'ya giden tren yolu üzerindeki küçük bir istasyonun bekleme odasında demiryolu işçilerine *Macbeth'i* okuyor, küçücük bir çocuk olan ben de onu alkışlıyordum.

Babamı kafamda öyle görünce, bir zamanlar küçük bir çocuk olduğumu, Sicilya'yı ve Sicilya'nın dağlarını hatırladım. Ama belleğim daha gerilere gitmiyordu. Babamı hatırlıyordum, küçük bir çocuk olarak kendini o kırmızı elbisesi içinde *Macbeth'i* oynarken alkışladığımı hatırlıyordum, ve gözleri, o mavi gözleri, şimdi de Venedik adlı bir sahnede parlıyordu, ben de bir kere daha onu alkışlamaya hazırlanıyordum. Bütün bunlar kafamın içinde açılıp kapandıktan sonra her şey yeniden karanlığa gömüldü. Yeniden o sessiz mutsuzluk her yanımı sardı, sanki o on beş yıl süren çocukluğumu Sicilya'da, firavunincirleri, kükürt, Macbeth ve dağlar arasında geçiren ben değildim. Hem o zamandan beri Sicilya'dan,

çocukluğumdan binlerce kilometre uzakta bir on beş yıl daha geçmişti. Nerdeyse otuzuma basacaktım. Gene de başımdan hiçbir şey geçmemiş gibiydi, ne o ilk on beş yıl, ne de ondan sonraki on beş yıl. Bunca yıldır hiç ekmek yememiş, kendimin sayabileceğim hazlarla, duygularla, zenginleşmemiş gibiydim. Bütün bu zaman içinde sanki hiç yaşamamıştım ve içimde bir boşluk vardı -evet, evet- tam bir boşluk vardı içimde. Sonu gelmiş insanlığın yargısını düşünmekten kendimi alamıyor, umutsuzluk içinde sessizce bekleyip duruyordum.

Sevgilimin yüzünü bile artık görmek istemiyordum, içimde bir kavalın acıklı sesine benzeyen bu ağıtı duymaya başladığım zamanlar okuyabildiğim tek kitap olan sözlüğün sayfalarını karıştırmakla yetiniyordum. Her gün tipo ve linotayp dizgicisi olarak çalıştığım işe gidiyor, her gün, eriyen kurşunun korkunç sıcağında, gözümde korunma gözlükleri yedi saat harf diziyordum; içimde o kaval sesi durmadan yüzlerce fareyi yerinden oynatıyordu ki, bunlar da tam anlamıyla, geçmişin anıları sayılmazdı.

Fareden başka bir şey yoktu, kapkara, biçimsiz, üç yüz altmış beşi birden, sonra bir üç yüz altmış beş daha hayatımın kara fareleri, ama yalnız dağlarda ve Sicilya'da geçirdiğim yılların fareleri. İçimde kıpırdanıp durduklarını duyuyordum, sürüyle fare, sayıları on beş kere üç yüz altmış beş eden fareler. Çocukluğumu yeniden yaşamak için belirsiz bir özlem kapladı içimi. Babamın mektubunu yeniden elime alıp okudum. Takvime baktım. Aralığın altısıydı. Sekizi için her zamanki tebrik kartımı göndermem gerekiyordu. Hele şimdi annem evde yalnız kaldığına göre, göndermemek hiç olmazdı.

Kartı yazıp cebime koydum. Günlerden cumartesiydi; on beş günde bir aldığım ücretlerin verildiği cumartesi. Paramı alıp, kartı postalamak için istasyona girerken ışıklar içindeki salonun yanından geçtim. Dışarda yağmur yağmaya, ayakkabılarım da su almaya devam ediyordu.

Evime ya yağmur altında ya da merdivenlerden geçerek gidebilirdim. Onun için merdivenlerden çıktım ve orada gözüme iki afiş çarptı. Biri bir gazetenin yeni cinayetleri çığlık çığlığa haber veren afişi, öbürü de İtalyan Turizm Bürosu'nunki: "Sicilya'yı Görün!" diyordu. "Aralıktan hazirana kadar yüzde elli indirimli tarife Siracusa'ya üçüncü mevki gidiş dönüş iki yüz elli liret."

Bir an için kendimi değişik yolların kavşağında buldum. Biri beni gene eve, aklımdan çıkaramadığım öldürülen insan yığınlarına, değişmesi imkânsız umutsuzluğuma; öbürü ise, Sicilya'ya, dağlara, kavalın içimde duyulan ağıdına, belki de daha az karanlık olan bir sessizliğe, daha az sağır olan bir umutsuzluğa çağırıyordu. Hangi yolu seçersem seçeyim, insanlık batmaya yargılıydı, ben de güneye gidecek trenin saat yedide, yani on dakika sonra kalkacağını biliyordum.

içimdeki kavalın sesi tizleşmişti, ama benim için gitmek de, kalmak da birdi, iki yüz elli liretlik biletlerden bir tane aldım; böylece cebimde biraz önce elime geçen iki haftalık çalışma ücretimden yüz liret kalmış oluyordu. Işıkların, makinelerin, bağırıp çağıran hamalların arasından geçerek istasyona girdim.

Uzun bir gece yolculuğu başlıyordu, ama eğer evde kalıp sözlüğümün sayfalarını karıştırıyor ya da karımla yatıyor olsaydım, benim için gene aynı şey olacaktı.

ÜÇ

Gece yarısına doğru Floransa'da aktarma yaptık. Sonra sabah altıda Roma'nın Termini istasyonunda yeniden tren değiştirdik, öğleüzeri de Napoli'ye vardık. Napoli'de yağmur yağmıyordu, ben de oradan telgraf havalesiyle karıma elli liret gönderdim. Bir de telgraf çektim: "Perşembeye dönüyorum."

Sonra Calabria trenine bindim. Yağmur gene başlamıştı, az sonra da hava karardı. Her şey yeniden gözümün önünde canlanmaya başladı. Yolculuk, çocukluğumda evden ve Sicilya'dan on kere kaçışım, tünel

ve duman dolu yollarda gidip gelişim, geceleyin bir dağın yamacında ya da deniz kıyısında durup bekleyen trenlerin anlatılmaz düdük sesleri, Amentea, Maratea, Gioia Tauro gibi eski düşleri hatırlatan adlar. Böylece içimdeki fare, fare olmaktan çıktı, koku, tat ve gökyüzü oldu. Kaval da artık acıklı değil, neşeli bir hava tutturdu. Uyudum, uyandım, yeniden uyudum, bir kere daha uyandım, en sonunda kendimi Sicilya'ya yolcu götüren bir vapurda buldum.

Deniz karanlık bir kış deniziydi. Üst güvertede, geminin en yüksek yerinde durup havayı içine çeken, yüzünü bir kıyıdan öbürüne çeviren, yağmurla yıkanmış sabah saatlerinde bütün o kıyıdaki köy ve kasabaların çöpleri ayaklarının altında, denize doymayan gözlerle bakan bir çocuk olarak gördüm kendimi. Hava soğuktu, kendimi soğuktan titreyen, ama gene de altından denizin hızla akıp gittiği o rüzgârlı yükseklikte inadına duran bir çocuk olarak hatırladım.

İyice kalabalıktık. Vapur üçüncü mevkide yolculuk eden aç, donmuş, paltosuz, ama yumuşak görünüşlü, ceketlerinin yakaları yukarı kalkık, elleri pantolonlarının ceplerinde ufak tefek görünüşlü Sicilyalılarla doluydu. Villa San Giovanni'den biraz peynir ekmek almıştım; ekmeği, bu temiz havayı ve peyniri güvertede büyük bir iştah ve istekle çiğneyip duruyordum, çünkü bu peynir bana dağlarımın eski tadını ve kokusunu hatırlatmıştı -keçi sürülerinin ve pelinlerin kokularını. Çelimsiz Sicilyalılar, arkaları rüzgâra dönük, elleri ceplerinde yemek yiyişimi seyrediyorlardı. Dört günlük tıraşsız yüzleri kapkara, ama yumuşak görünüşlüydü. Ya portakal bahçelerinde çalışan ırgatlar ya da demiryollarında çalışan işçilerdi bunlar, başlarındaki gri kasketlerin ön taraflarında ince, kırmızı bir çizgi hangi grupta çalıştıklarını gösteriyordu. Ağzım dolu, onlara bakıp gülümsedim, onlar da bana gülümsemeden baktılar.

"Bizim peynir gibisi hiçbir yerde yoktur," dedim.

Kimse cevap vermedi. Kadınlar kocaman çocuklarının ve eşyalarının üstüne kadınlıklarının bütün iriliğiyle oturmuş, elleri ceplerinde sanki rüzgârda kavrulmuş ufak tefek erkekler ayakta, hepsi bana bakıyorlardı.

Ben yeniden, “Bizim peynir hiçbir yerin peynirine benzemez,” dedim.

Çünkü birden beni heyecanlandıran bir şeyin farkına varmıştım: Ağzımdaki peynirin ekmek ve sert havayla karışmış tadıydı bu, belirli ama aynı zamanda acı, ağzına aldığın zaman içindeki biber tanecikleri birden insanın dilini kor gibi yakan o eski tattı.

“Bizim peynir başka hiçbir yerin peynirine benzemez,” dedim üçüncü kere.

O zaman Sicilyalıların en ufak tefeği, en yumuşağı, en esmeri ve rüzgârdan en çok kavrulmuşu sordu:

“Yoksa sen de Sicilyalı mısın?”

“Neden olmayayım?” dedim.

Adam omuzlarını silkti ve başka bir şey söylemedi. Ayakları dibindeki bir çantanın üzerine oturmuş genç kız görünüşlü biri vardı. Ona doğru eğilip cebinden çıkardığı iri kırmızı eliyle üşümesin diye şalını düzeltirken bir yandan da onu okşuyor gibiydi. Nedense bu el hareketi, oturan insanın o adamın kızı değil, karısı olduğunu ortaya çıkardı. Bu arada Messina’ya yaklaşıyorduk. Messina artık denizin kıyısında bir çöp yığını değil, evlerin ve dalgakıranların, beyaz tramvayların, rıhtımdaki demiryolu boyunca koyu renkli vagonların sıralandığı bir yerdi. Yağmur yağmıyordu, ama sabah sabah hava gene de ıslaktı. Üst güvertede her şey ıslaktı, rüzgâr ıslak esiyordu, gemilerin düdükleri ıslak ötüyordu, kıyıdaki trenlerin lokomotiflerinden ıslak bir ses yükseliyordu; ama havada yağmur yoktu. Sonra birden, yükseklerde, kış denizinin içinde dalgalanan Villa San Giovanni’ye dönük fener kulesini gördük. “Bizim peynir gibisi yoktur,” dedim.

Ayaktaki bütün erkekler şehri seyretmek için güvertenin korkuluğuna yaslanmışlardı, çantalarının üstünde oturmakta olan kadınlar da başlarını o yana çevirdiler. Ama kimse vapurdan çıkmak için alt güverteye doğru inmeye kalkmadı. Daha vakit vardı. Fenerden iskeleye en aşağı on beş dakika tuttuğunu hatırladım.

“Bizim peynirin üstüne yoktur,” dedim. Bu arada yemeğimi de bitirmiştim. Karısı çocuğa benzeyen adam yeniden eğildi; daha doğrusu diz çöktü; ayağının yanında bir sepet duruyordu, karısı kendisini seyrederken, o da sepeti karıştırmaya başladı. Sepetin üstü, kenarlarında sicimle tutturulmuş bir bez parçası ile örtülmüştü. Yavaş yavaş bir parça sicimi söktü, elini bezin altına sokup bir portakal çıkardı.

Çok büyük, çok gösterişli ya da parlak renkli bir portakal değildi bu, ama gene de bir portakaldı ve adam hiçbir şey söylemeden ve dizlerini yerden kaldırmadan portakalı çocuk karısına uzattı. Çocuk kadın bana baktı, başına sardığı atkının aralığından gözlerini seçebiliyordum, derken başını salladığını gördüm.

Ufak Sicilyalı ne yapacağını şaşırmıştı, dizüstü, bir eli cebinde, öbür elinde portakal öylece kalakalmıştı. Sonra
ayağa kalktı, kasketinin yumuşak siperliği rüzgârda burnuna vuruyordu, elinde portakal, paltosuz, büyümemiş gövdesi soğuktan kavruluyordu. Çileden çıkmış gibiydi. Altımızdaysa deniz ve şehir ıslak sabahın içinden akıp gidiyordu.

Bir kadın kederli bir sesle "Messina,” dedi. Sebepsiz yere yalnızca yakınmak için söylenmiş bir sözdü bu. Çocuk kadın, kocası kavruk Sicilyalının çaresizlik içinde portakalı soyup öfkeyle ve kendini kaybetmişçesine, ama hiç canı çekmeden yemesini seyrediyordu. Portakalı olduğu gibi çiğnemeden yutup küfürü bastı gibi geldi bana. Soğuk havada parmaklarından portakal suyu damlıyordu,

rüzgârdan korunmak için hafifçe iki büklüm duruyor, kasketinin siperliği burnuna çarpıyordu.

Birden, "Sicilyalılar sabahları hiç yemek yemezler,” dedi. "Amerikalı mısın?” diye ekledi.

Üzüntülü ama gene de yumuşak bir konuşması vardı, tıpkı o portakalı çaresizlik içinde soyup yerken olduğu gibi hareketleri yumuşaktı. Son kelimeleri heyecanlı bir şekilde sesini incelterek gergin bir tonda söylemişti. Sanki içinin rahatlaması için Amerikalı olup olmadığımı bilmesi gerekiyordu.

Bunu gördüğüm için, "Evet,” dedim. "Son on beş yıldır Amerikalıyım.”

DÖRT

Küçük trenimin beni beklemekte olduğu iskele istasyonundaki dalgakırana geldiğimizde yağmur yağıyordu. Vapurdaki Sicilyalılardan bazıları daha önce güvertede olduğu gibi istasyon kapısının önündeki saçağın altında da elleri ceplerinde, ceketlerinin yakaları kalkık, kadınları, çantaları ve sepetleriyle kıpırdamadan duruyorlardı.

Tren, vapurla karşıya geçmiş olan vagonlar ekleninceye kadar bekledi. Bu da epey zaman alan bir işti. Kendimi yemden çocuk kadının kocası olan Sicilyalı ile yan yana buldum. Kadın gene kocasının ayağının dibindeki çantanın üstüne çökmüştü. Adam arada bir bakınca gülümsüyordu; elleri ceplerinde, rüzgârın altında çaresizlik içindeydi, üşüyordu, ama yüzünün yarısını örten siperliğinin altında dudakları gene de bir gülümsemeyle kıvrılıyordu.

“Amerika’da akrabalarım var,” dedi. “Bir amcam, bir iki de yeğenim...”

Ya, öyle mi?” dedim. “Neresinde, New York’ta mı, Arjantin’de mi?”

Bilmem,” dedi. “Belki New York’ta. Belki de Arjantin’de. Amerika’da. Sen ne taraftansın?” diye sordu.

“Ben mi?” dedim. “Ben Siracusa’da doğmuşum. “Hayır,” dedi. “Amerika’nın neresindensin?” “Şeyden... New York’tan,” dedim.

Bu yalandan sonra bir an için ikimiz de sustuk. Ben ona bakıyordum, o da siperliğinin altından belli belirsiz görünen gözleriyle bana bakıyordu.

Sonra, nerdeyse büyük bir yumuşaklıkla, "New York’ta işler nasıl? İyi mi?” diye sordu.

Para yok,” dedim. "Kazanacak para yok.”

Ne çıkar,” dedi. "Para kazanmadan da insan rahat eder. Aslında öylesi daha iyi...

"Kimbilir!” dedim. "Orada da işsizlik var.”

"İşsizlik o kadar önemli değil," dedi. "Bütün kötülük her zaman işsizlikten gelmiyor. Mesele işsizlik meselesi değil." Çevremizdeki öbür Sicilyalıları gösterdi eliyle: "Hiçbirimiz işsiz değiliz. Hepimiz çalışıyoruz. Hepimize portakal bahçelerinde iş var." Durdu, sesinin tonunu değiştirerek devam etti.

"Sen işsizlik yüzünden mi geri dönüyorsun?" "Hayır," dedim. "Birkaç günlüğüne geldim."

"Demek öyle," dedi. "Sabahları da kahvaltı ediyorsun. Sicilyalılar sabahları hiç kahvaltı etmezler." Sonra da sordu: "Amerika'da herkes kahvaltı eder mi?"

Hayır diyebilirdim, kendimin bile aslında sabahları bir şey yemediğimi, ayrıca günde bir öğün bile yemek yiyemeyen birçok insan tanıdığımı ve bunun bütün dünyada aşağı yukarı böyle olduğunu ona söyleyebilirdim. Ama ona karşı hiçbir zaman gitmemiş olduğum Amerika hakkında kötü bir söz söyleyemezdim. Amerika bile olmayan, gerçek ve somut hiçbir şeyle ilgisi olmayan, yalnızca ona göre bu dünyadaki cennetin karşılığı olan bir Amerika hakkında. *Hayır* diyemezdim, doğru *olmazdı* bu. "Galiba," dedim, "iyi kötü yerler..."

"Ya öğleyin?" diye sordu. "Amerika'da herkes öğleyin de yemek yer mi?"

"Galiba," dedim. "Bir şeyler yerler elbet..."

Ya akşamları?" diye sordu. "Akşamları da herkes yemek yer mi Amerika'da?

"Galiba," dedim. "Bir şeyler yerler elbet..."

"Ekmek değil mi?" dedi. "Ekmekle peynir? Ekmekle sebze? Ekmekle et?"

Umutla soruyordu, ben de hayır diyemiyordum.

"Evet," dedim. "Ekmek ve başka şeyler..." Sicilyalı, bir an için umuda susup durdu. Sonra ayaklarının dibindeki kocaman, hareketsiz, kara çantanın üstünde, örtülerin içinde iyice kaybolmuş oturan çocuk yüzlü karısına baktı ve umutsuzluğa kapıldı. Çaresizlik içinde daha önce vapurda yapmış olduğu gibi, eğildi, sepetin kenarındaki ipi çözdü,

bir portakal çıkardı, dizleri bükülü, yere eğilmiş bir şekilde durup karısına uzattı. Kadın bir kelime söylemeden portakalı geri çevirince adam elinde portakal utancından çıldıracak gibi oldu. Portakalı kendisi için soymaya başladı, lanetleri yutarmış gibi de yiyip bitirdi.

“Buralarda biz bunu salatanın içine koyarız,” dedim.

Sicilyalı, “Amerika’da mı?” dedi.

“Hayır,” dedim. “Bizim buralarda.”

Sicilyalı, “Bizim buralarda mı?” diye sordu.

“Salatanın içine, biraz yağla beraber.”

“Evet, yağla beraber,” dedim. “Bir diş de sarmısak ve tuz.”

“Ekmekle yemek için değil mi?” dedi Sicilyalı.

“Elbette,” dedim. “Ben hep böyle yerdim. On beş yıl önce, çocukken.”

“Demek öyle yerdin?” dedi Sicilyalı. "Haliniz vaktiniz yerindeymiş.”

“Şöyle böyle,” diye cevap verdim. Sonra ekledim, “Hiç salatanın içinde portakal yemedin mi?”

“Bazen,” dedi Sicilyalı. “Ama her zaman yağ bulunmuyor.”

“Doğru,” dedim. “Her yıl mahsul aynı olmaz. Bakarsın yağ kıtlaşır.”

“Ekmek de her zaman bulunmuyor,” dedi Sicilyalı. “Eğer portakalları satamazsan, ekmek alamazsın. Sonra da portakalları kendin yemek zorunda kalırsın. Anladın mı şimdi?”

Böyle çaresizlik içinde portakalını yedi, buz kesmiş parmaklarından portakalın suyu damlıyor, adam ayaklarının dibinde portakal istemeyen çocuk yüzlü karısına bakıyordu.

"Ama portakal insana çok iyi gelir,” dedim. "Bana birkaç tane satar mısın?”

Sicilyalı yutkunmasını bitirip ceketinin ucuyla parmaklarını sildi.

"Sahi mi?” dedi. Elini sepete daldırıp kumaşın altında dolaştırdı ve dört, beş, altı portakal çıkardı.

Peki ama neden?” diye sordum. "Portakal satmak o kadar güç bir iş mi?”

"Hiç satılmıyor,” dedi. "Kimse almak istemiyor.” Bu arada yeni gelen vagonlarla uzayan tren nerdeyse kalkacaktı.

Sicilyalı, "Dışardan da isteyen yok,” diye devam etti. "Sanki zehirliymiş gibi, bizim portakallar. Patron da para yerine bize bununla ödeme yapıyor. Biz de bu portakalları ne yapacağımızı bilemiyoruz. Kimse almak istemiyor. Yürüyerek Messina’ya geldik. Burada portakal alacak kimse yok. Reggio’ya, Villa San Giovanni’ye gidip baktık, oralarda da portakal alıcısı yok. Kimse almıyor...”

İstasyon memuru borusunu öttürdü, tren de düdüğünü.

"Kimsenin aldığı yok. Biz de trenlerde bir ileri bir geri hem kendi paramızı hem de bu yüklerin parasını vererekten bir parça ekmek yiyemeden gidip geliyoruz. Kimseye bir şey satamıyoruz. Kimse şu portakalları almıyor...”

Tren kalktı, ben de vagonlardan birinin sahanlığına atladım.

“Hoşça kal, hoşça kal.”

"Kimse istemiyor. Kimseler almıyor. Sanki zehirli bunlar. Allahın belası portakallar!”

BEŞ

Kalkan trende kendimi ancak tahta sıralardan birine atmıştım ki, koridorda olanlarla ilgili birtakım sesler duydum.

Olay denebilecek hiçbir şey olmamıştı. Bir adam, o ufak tefek Sicilyalı, o son sözleri, yani hikâyesinin sonunu bana tren kalktıktan sonra bağırarak anlatmıştı. Birtakım sözler söylenmişti, o kadar. İşte dışardan duyulan seslerin sahibi olan iki kişi aralarında bunu tartışıyorlardı.

"Peki, ne istiyordu o adam?”

"Bir şeye karşı çıkıyordu sanki."
"Birisine diş biliyor gibiydi."
"Bana kalırsa etrafındaki herkese karşıydı."
"Bana da öyle geldi. Açlıktan bitikti!"
"İstasyonda olsaydım tutuklardım onu."

Puro kokulu, canlı, hafif yayık bir ağızla konuşan seslerdi. Sicilya lehçesiyle konuşuyorlardı.

Başımı koridora uzatıp baktığımda pencerenin yanında duran iri yapılı, üstlerinde paltoları, başlarında şapkaları, biri bıyıklı, biri bıyıksız iki adam gördüm. Arabacı takımından, ama iyi giyimli, varlıklı görünüşlü, ense kulak yerinde, ancak belki de utangaçlıklarını örtmek için nazik olmaya çalışan ama kabalıktan kurtulamayan iki Sicilyalı.

"İşte iki bariton," dedim kendi kendime. Gerçekten de, bıyıksızının bir baritonunki gibi hafif burnundan gelen hoş bir sesi vardı.

"Sadece görevini yapmış olurdun," dedi bıyıksız. Öbürünün bıyığının altında lehçeyle konuştuğu zaman kulağa hoş gelen, puro içmekten kısılmış bir sesi vardı.

"Tabii," dedi. "Sadece görevimi yerine getirmiş olurdum."

Başımı kompartımanın içine çektim, baritonla kısık sesli konuştukça, bir tıraşlı suratı, bir bıyıklıyı gözümde canlandırarak onları dinlemeye devam ettim.

Bıyıksız, "Bunun gibiler her zaman tutuklanmalı," dedi.

"Evet, tutuklanmalı," dedi Bıyıklı. "Ne yapacakları hiç belli olmaz..."
"Açlıktan ağzı kokan herkes tehlikelidir," dedi Bıyıksız. "Elbette. Böylelerinden her şey beklenir," dedi Bıyıklı. "Mesela, hırsızlık," dedi Bıyıksız.

"Elbette," dedi Bıyıklı.
"Cinayet," dedi Bıyıksız.
"Şüphesiz," dedi Bıyıklı.
"Sonra siyasi suçlar," dedi Bıyıksız.

Birbirlerinin gözünün içine bakıp gülümsediler, - birinin yüzünden öbürünün de arkasından bunun böyle olduğunu gördüm, böylece Bıyıklı ile Bıyıksız karşı karşıya siyasi suç işlemek deyiminden ne anladıklarını birbirlerine anlatmaya devam ettiler. Anlaşıldığına göre, bir çeşit saygısızlık ve düşüncesizlik oluyordu siyasi suç, böyle söyleyip bütün insanlığı ve insanları suçluyorlardı; insan suç işlemek için doğmuştur, diyorlardı.

"Hangi sınıftan olursa olsun... Hangi inançtan olursa olsun..." dedi Bıyıklı.

Bıyıksız ise: "İster cahil olsun, ister okumuş."

Bıyıklı: "İster zengin olsun, ister yoksul."

Bıyıksız: "Hepsi birdir."

Bıyıklı: "Dükkân sahipleri."

Bıyıksız: "Avukatlar."

Bıyıklı: "Bizim Lodi'deki mezeci..."

Bıyıksız: "Bologna'daki avukat."

Yeniden birbirlerinin gözünün içine bakıp gülümsediler, ben de bunu gene birinin yüzünden, öbürünün sırtından izledim. Tren, denizle portakal bahçeleri arasından gürültüyle geçip giderken o patırtı arasında bunların birbirlerine Lodi'deki mezeciyle, Bologna'lı avukatın hikâyelerini anlatmalarını dinledim.

"Görüyorsun ya," dedi Bıyıklı, "hiç saygıları yok."

"Hiç kimseyi düşündükleri yok," dedi Bıyıksız.

Bıyıklı: "Bizim Lodi'deki berber..." Bıyıksız: "Bizim Bologna'daki ev sahibi..."

Birbirlerine Lodi'deki berberle, Bologna'daki o avukatı anlattılar. Bıyıklı bir keresinde berberi yakalayıp üç gün içerde tuttuğunu söyledi; Bıyıksız da kendisi aynı şeyi Bologna'da bir kasaba yaptığını anlattı. Seslerinden yaptıkları işten büyük bir keyif duydukları anlaşılıyordu, keyiflerinden ve insanları tutuklayıp içeri atmayı başarabilmenin sevincinden nerdeyse birbirlerinin boyunlarına sarılacaklardı.

Hep o pişmanlıktan uzak, o yakınan ama sonunda kendilerinden hoşnut hava içinde birbirlerine birtakım şeyler daha anlattılar. Sonra biraz kafaları karıştı ve birbirlerine, öyleyse neden başkalarının kendilerine kötü gözle baktıklarını sordular.

"Sicilyalıyız da ondan," dedi Bıyıklı.

"Tamam, Sicilyalıyız da ondan," dedi Bıyıksız.

Lodi'de ya da Bologna'da Sicilyalı olmanın ne demek olduğunu anlattılar birbirlerine. Sonra birden Bıyıksız acıklı bir ah çekip kendi memleketleri Sicilya'da durumun daha da kötü olduğunu söyledi.

"Ben Sciacca'da..." dedi Bıyıksız. "Ben Mussume-li'de..." dedi Bıyıklı.

Sciacca'yla Mussumeli'de olanları büyütmeye başladılar, Bıyıksız annesinin utancından kendisinin ne iş yaptığını gizlediğini, soranlara kadastroda çalıştığını seslediğini anlattı.

"Kadastro'da çalışmak mı!" diye tekrarladı Bıyıksız.

"Bir kere öyle bellemişler bazı işleri," dedi Bıyıklı.

"Bilmez miyim. Birtakım köhne inançlar," dedi Bıyıksız.

Böylece kendi memleketlerinde yaşamanın neden imkânsız olduğunu birbirlerine açıkladılar.

Tren bütün gürültüsü patırtısıyla denizin ve portakal bahçelerinin arasından geçerken Bıyıksız, "Şu portakallara bak!", Bıyıklı, "Şu denize bak!" dedi. Her ikisi de kendi memleketleri Sciacca ve Mussumeli'de her şeyin ne kadar güzel olduğunu, ama gene de orada yaşayamayacaklarını söylediler.

Bıyıklı, "Zaten, oraya neden döndüğümü ben de bilmiyorum," dedi.

"Al benden de o kadar," dedi Bıyıksız. "Karım Bolognalıdır, oğullarım da orada doğdular, gene de..."

Bıyıklı: “Hiç şaşmaz, her yıl iznime başlar başlamaz.” Bıyıksız: “Hiç şaşmaz, hele yılbaşı yaklaşırken…” Bıyıklı: “Evet, hele bu ay. Peki elimize ne geçiyor?” Bıyıksız: “Bağırsaklarımız bozuluyor...”

Bıyıklı: “Kanımız zehirleniyor...”

Burada kompartımanın kapısı hızla kapandı - daha doğrusu karşımda oturan adam tarafından çarpılıp kapatıldı. Birden araya kapı girince, trenin gürültüsünden dışardaki sesler duyulmaz oldu. Tren de portakal bahçelerinin içinden, dağlarla, deniz arasından hızla uçup gidiyordu.

Uzak tepelerde kar görünüp kayboldu. Rüzgâr gökyüzünü bulutlardan temizlemişti, ama güneş daha ortaya çıkmamıştı. Geçtiğimiz yerleri hatırladım ve Messina-Catania yolunun yarısına gelmiş olduğumuzu gördüm. Dışardaki o iki adamın seslerini artık duymuyordum. Çevreme bakıp, ilgilenecek başka Sicilyalıları aradım.

ALTI

Karşımdaki adam, yüzüme doğru, “Kokuyu duymadınız mı?” dedi.

Koridordaki seslerin sahipleri gibi arabacı takımından Nicosia’dan gelme ya Lombardia ya da Norman asıllı iri-yarı ama içten, açık sözlü, uzun boylu, mavi gözlü bir Sicilyalıydı. Genç değildi, aşağı yukarı elli yaşlarında görünüyordu. Onu görünce babamın şimdiki haline benzediğini düşündüm; aslında ben babamı sadece siyah ve kırmızılara bürünmüş *Macbeth*’ten parçalar okuyan genç bir adam olarak hatırlıyordum. Adam ya Nicosia ya da Aidone’de yetişmiş olmalıydı, çünkü “u”yu hâlâ Val Demone’deki Lombard bölgelerinde konuşulduğu gibi söylüyordu.

“Kokuyu duymadınız mı?” dedi.

Küçük sakalına kır düşmüş, mavi gözlü kalın kaşlı bir adamdı. Üçüncü mevki kopartımanın o soğuğunda ceketsiz oturuyordu -belki de yalnız bu yanı arabacıya benziyordu, başka hiçbir şeye değil. Seyrek sakalının ve bıyığının üstünden yüzünü buruşturan bir hareket yaptı. Gene de tüysüz bir adam sayılmazdı. Ufak siyah kareli gömleğinin sıvalı kollarından rahatça görünüyordu bu, gömleğinin üstüne de altı tane küçük cebi olan kocaman bir yelek giymişti.

“Koku mu? Ne kokusu?” dedim. “Ne! Yoksa burnunuz koku almıyor mu?” dedi. “Bilmem. Hangi kokudan bahsettiğinizi anlayamadım?” dedim.

“Demek öyle!” dedi. “Hangi kokudan bahsettiğimi anlamamış,” dedi kompartımandaki öbür yolculara dönerek. Üç kişiydiler.

Biri başına yumuşak bir kasket geçirmiş, ufak tefek, bir atkıya bürünmüş, bir deri bir kemik kalmış, sarı suratlı genç bir adamdı. Karşı sıradan bana çapraz düşen yerde pencere kenarında oturuyordu.

İkincisi de gençti, ama sağlıklı, güçlü kuvvetli, kara yağız, halktan biriydi ve herhale Catanialıydı. Benim sıramın öbür ucunda, hasta adamın karşısına düşen yerde oturuyordu.

Üçüncüsü yüzünde tek kılı ya da saçı olmayan ufacık bir adamdı, derisi kutu biçiminde pul pul kabarmıştı, insan derisi gibi değil, nerdeyse kaplumbağa derisi gibiydi. İnanılmaz derecede küçük, kavruk, kurumuş yaprak gibi bir adamcağızdı. RoccalumeraMa trene binmişti -Koca Lombardialı ile hasta adamın arasında, eğer ona oturmak denebilirse, kolunu dayaması için sıranın arkasında duran parçayı öylece bırakmış ve sıranın ucuna ilişmişti.

Koca Lombardiah arkadaşlarına dönüp daha çok onu hedef alarak konuştu.

“Ne kokusundan söz ettiğimi anlamamış,” dedi.

Cansız, nereden çıktığı belli olmayan, bir ıslığın başlangıcı ya da rüzgârın hışırtısına benzer bir ses duyuldu: "Heh.” Ufacık ihtiyar gülüyordu. Ama onun ilk gülüşü değildi bu. İçeri girdiği andan beri, gözleriyle, nereye baktığı iyice belirli, canlı gözleriyle, önüne, karşısına, bana, oturduğumuz sıraya, genç Catanialıya bakıp sevinçle gülüyordu.

“İnanılır gibi değil! Hangi kokudan söz ettiğimi anlamıyormuş,” dedi Koca Lombardiah.

Hepsi bana bakıp katıla katıla gülmeye başladılar. Hasta adamlara, hastalara yaraşır, sessiz, belirsiz bir gülüştü.

“Evet!” dedim ben de gülerek. “Bir türlü anlamıyorum... Koku filan duyduğum yok...”

İşte o sırada genç Catanialı söze karıştı.

Kırmızı yüzü, kıvırcık saçlı başı, iri elleri ve ayakları, kocaman kunduralarıyla öne doğru eğilip:
Beyefendi, koridordan gelen kokuyu söylüyor,” dedi.
“Koridordan mı?” dedim.
“Şuna bakın! İnanılır gibi değil,” dedi Koca Lombardialı. “Farkına varmamış.

“Beyefendi, o iki adamın çıkarttığı kokudan söz ediyordu,” dedi Catanialı.

“Onlardan mı?” dedim. “Pencerenin yanında duran iki adamdan mı? Kokuyorlar mıydı? Ne kokusu?”

Yeniden ihtiyarın cansız, bir ıslığa benzeyen kahkahasını duydum. Ağzı bir kumbaranın deliğine benziyordu. Hasta adamın da hareketsiz, atkısına bürünmüş, sessizce çılgın kahkahalar atmakta olduğunu gördüm. Koca Lombardialı nerdeyse öfkeden kuduracak gibiydi; ama babamın gözlerini hatırlatan mavi gözleri neşeyle ışıldıyordu.

O zaman kokunun ne olduğunu ben de anlayıp gülmeye başladım.

“Ha, koku, değil mi!” diye bağırdım. “Koku!” Herkes hayatından memnundu, herkes rahatlamıştı. Koridordaki o iki a dam da çocukluklarını geçirdikleri köylerine, sılaya dönüyorlardı.

“Doğrusu çok tuhaf,” dedim. “Dünyanın hiçbir yerinde Sicilya’da olduğu kadar kötü gözle bakılmaz. Gene de İtalya’da bu işi yapanların hemen hemen hepsi Sicilyalıdır.”

“Hepsi Sicilyalı mıdır?” dedi Koca Lombardialı.

“Öyle,’’dedim. “Son on beş yıl içinde İtalya’da epeyce dolaştım. Floransa’da oturdum. Bologna’da, oturdum. Şimdi de Milano’dayım. Nereye gittiysem, bu işi yapanlar hep Sicilyalılardı.”

“Doğru. Benim de dolaşan bir amcaoğlum var, o da öyle söylüyor,” dedi Catanialı.

“Eh, anlaşılmayacak bir yanı yok bunun,” dedi Koca Lombardialı. “Biz Sicilyalılar içi hüzün dolu insanlarız.”

“Hüzünlü mü?” dedim. Ufacık ihtiyarın, ufacık güler yüzüne, gülmekten katılan ufacık gözlerine bakarak.

“Çok hüzünlü!” dedi Koca Lombardialı. “Yaslı bile denebilir. Herkes her şeyin kötü yanını görmeye hazır.”

İhtiyarın ufacık yüzüne bakmaya devam edip, cevap vermedim.

Koca Lombardialı devam etti:

“Her zaman başka bir şey için umutlanırlar, daha iyi bir şey için, her zaman da onu elde edemeyeceklerinden yakınırlar... Her zaman kalbi kırık, her zaman üzgün... Her zaman için intihar etmeyi kurarlar.”

“Evet, doğrusu bu,” dedi Cataniali içten bir sesle. Sonra da kocaman kunduralarının burunlarını incelemeye koyuldu. Gözlerini ihtiyarın gözlerinden ayırmaksızın, “Söyledikleriniz doğru olabilir, ama bu mesleği seçmeleriyle ne ilgisi var bunun?” dedim.

“Bence biraz ilgisi var,” dedi Koca Lombardialı. “Bence ilgisi var. Şimdi size açıklayamam, ama ilgisi var. Terk edilmiş bir adam ne yapar? Kaybolan, bir kenara itilen bir adam ne yapar? Hayatta en nefret ettiği işi yapar. Sebebi bu bence. Eğer bu işi yapanların çoğu Sicilyalılarsa, bunun anlaşılmayacak bir yanı yok,” dedi.

YEDİ

Bundan sonra Koca Lombardiah kendinden söz etmeye başladı. Böbrek rahatsızlığı yüzünden Messina'ya doktora görünmeye gitmişti, şimdi de Messina'dan trene binmiş Leonforte'ye dönüyordu. Val Demone'de Enna ile Nicosia'nın arasında kalan Leonforte'de oturuyormuş. Oralıymış. Üç güzel kız çocuğu olan bir toprak sahibiymiş. Kendisi böyle söylemişti: Üç güzel kız çocuğu, bir atı varmış, binip topraklarını dolaşırken kendini oraların kralı sanırmış, çünkü o kadar kurumlu ve iri bir atmış bu. Ama attan inince krallığını devam ettirecek bir neden bulamıyormuş, aslında onun sözleriyle -krallığını devam ettirebilmesi için, kendinde ve ruhunda birtakım yenilikler hissetmesi, değiştiğini anlatacak yeni duyarlıklar edinmesi gerekiyormuş. Varını yoğunu, atını ve toprağını bile elden çıkarmaya razıymış -yeter ki- kendi deyimiyle -insanlarla anlaşmış bir şekilde yaşayabilmek için, kendi kendisini suçlayacak bir şeyi bulunmasınmış.

"Aslında kendime karşı utanç duymamı gerektiren belli bir şey de yok," dedi. "Hiçbir şey. İçimi dökmek için konuştuğumu da sanmayın. Ama insanlığı düşününce rahatım kaçıyor."

Taptaze bir vicdanı olmasını istiyordu -kendisi böyle diyordu: Taptaze, öyle bir vicdan ki her zaman yerine getirmekte olduğu görevlerinin dışında başka sorumluluklar, insanlara karşı yeni, daha yüce ödevler yüklensin. Çünkü her zaman yerine getirilen ödevler insanın içini rahatlatmaz olmuştu, insan hiçbir şey başaramamış gibi oluyordu bu durumlarda. Kişi kendi kendisini hoşnutsuzluk ve hayâl kırıklığı içinde bırakıyordu.

"Ben, insanlığın yeni bir şeye hazır olduğuna inanıyorum," dedi. "Yalnız hırsızlık etmemeye, adam öldürmemeye, iyi bir vatandaş olmaya değil... Bunun ötesinde başka bir. şeye. Yeni ve başka ödevleri yüklenmeye

hazır olduğuna inanıyorum insanlığın. Bizim içimizde duyduğumuz da bu, sanıyorum, başka ödevler yüklenme isteği, yeni işler başarma isteği. Yeni bir duyarlıkla vicdanımızın bize gösterdiği yeni işler başarma isteği.”

Konuşmasını burada kesince Catanialı atıldı:

"Doğru,” dedi.

Sonra gözlerini kocaman ayak parmaklarına dikti. “Evet,” dedi. "Bence doğru söylüyorsunuz.”

Kunduralarına bakmaya devam ediyordu. Sağlıklı, kanlı canlı bir görünüşü olsa bile, güçlü ama evcilleştirilmiş bir hayvanın, bir at ya da bir öküz gibi bir hayvanın hüzünlü havası vardı onda. Yeniden, hastalığına bir ad bulunmuş gibi inanmış bir sesle, “Evet, doğru,” dedi. Gene de kendisiyle ilgili bir şey anlatmadan sormakla yetindi:

“Siz, profesör müsünüz?”

"Profesör mü? Ben mi?” diye hayret etti Koca Lombardialı.

Lombardialının yanında oturan ihtiyarcık da o kurumuş yaprağa benzeyen gövdesinden kopmuş sesiyle, “Heh,” deyip varlığını belli eti. Ağzından birtakım sözler çıkan kurumuş bir hasır parçasıydı sanki.

"Heh, heh,” diye güldü iki kere.

Kaplumbağanın dış kabuğunu andıran kara, derimsi yüzünde gülen gözleri pırıl pırıldı.

"Heh,” dedi ağzı kumbara deliği gibi aralanarak.

Koca Lombardialı ona dönerek, “Gülecek bir şey yok dedecik, gülecek bir şey yok,” dedi.

Yeniden, en baştan başlayarak hikâyesini anlatmaya koyuldu: Messina yolculuğu, Leonforte’nin üst taraflarına düşen toprakları, -kendi deyimiyle- biri öbüründen güzel üç kız çocuğu, heybetli ve kurumlu atı, insanlarla anlaşamayan, onlarla anlaşmak için yeni bir vicdanın ve yeni ödevlerin yüklenilmesi gerekliliğini duyan kendisi hakkında konuştu. Bu sözlerden çoğu, zaman

zaman doğrudan doğruya Koca Lombardialıya bakıp ıslığa benzeyen o cılız sesiyle, “Heh,” deyip, gülen ufak ihtiyara söylenmişti.

“Peki ama neden?” dedi Koca Lombardialı birden ihtiyara. “Neden böyle rahatsız bir şekilde oturuyorsun? Şunu arkaya kaldırabiliriz.”

Böyle diyerek ihtiyarcığa tehlikeli bir şekilde tüneyip dururken arkasında destek olan tahta kol desteğini kaldırıverdi. “Bu kalkar,” dedi Koca Lombardialı.

İhtiyar dönüp yukarı kaldırılmış kol desteğine baktı ve birkaç kere, “Heh, heh,” dedi. Sonra yeniden kendine sıkıntı veren oturuş biçimini aldı. Küçük sert derili eliyle kendi boyundaki bir bastonun yılan başı biçiminde oyulmuş sapını kavramıştı.

İhtiyar kol desteğine bakmak için döndüğü zaman yılanın başını gördüm, sonra da sapın ağzında yeşil bir şeye gözüm takıldı, portakal dalının ucunda üç yeşil yaprakçık. İhtiyar da beni görmüştü, yeniden “Heh,” dedi. Dal parçasını yılanın ağzından alıp yılanınkinden pek de farklı olmayan kendi ince ağzının içine soktu.

Koca Lombardialı orada oturanların hepsine birden dönerek, “Bence asıl mesele şu,” dedi. “Artık ödevimizi, ödevlerimizi yerine getirmek bizi tatmin etmiyor. Onları yerine getirmek bir çeşit duygusuzluğa yol açmakta, ödevler yerine getirildikten sonra içimizde bir rahatlama olmuyor. Sebebi de bu ödevler artık çok eskimiş şeyler, çok eski ve çok kolaylaşmış sorumluluklar. Bunlar gerçek vicdanın ihtiyaçları değil artık...”

“Gerçekten hoca değil misiniz?” diye sordu Catanialı. Boğa gibi sağlıklı, boğa gibi hüzün dolu bir duruşu vardı; durmadan kunduralarına bakıyordu.

“Ben mi hocaymışım?” dedi Koca Lombardialı. “Bende profesöre benzer bir taraf var mı? Cahil değilim elbette. Canım isterse elime bir kitap alıp okuyabilirim, ama profesör değilim. Çocukluğumda Salesiano’ların okuluna göndermişlerdi, ama profesör değilim.

Böylece Catania'dan bir önceki istasyona varmış olduk. Kara taştan Catania şehrinin dış mahallelerine varmıştık bile. Kuru hasır parçası gibi, "Heh, heh," diyen ihtiyarcık birden kalkıp trenden indi. Catania'ya girdiğimizde de tren yolunun aşağısında kalan kara taşlı binaların doldurduğu sokaklarda güneş parlıyordu. Catania istasyonunda durunca, Cataniali ile birlikte Koca Lombardialı da indi, ben de pencereden bakarken Bıyıklıyla Bıyıksız'ın da inmiş olduklarını gördüm.

Aslında herkes inmişti, yolculuğumuz bu sefer güneşin altında, boş vagonlarda yeniden başladı, ben de onlarla neden inmediğimi düşündüm.

Nasıl olsa biletim Siracusa'ya kadardı. Boş yaylanın bir ucundan öbür ucuna, güneş altında, boş kompartımanın içinde yolculuğuma devam edecektim. Koridordan kompartımana döndüğümde sarı benizli hasta genç adamı atkısına bürünmüş, kasketi başında, yerinde oturur buldum. Sessizce birbirimizle bakıştıktan sonra -birlikte olmamız beni sevindirmişti- güneşin kavurduğu boş yaylada yoluma devam ettim. Sonunda yeşil, sıtmalı bataklıklar çevrelemeye başladı yolumuzu. Lentini'ye varmıştık. Burası portakal bahçeleri ve bataklıklarla kaplı uzun yeşil yamaçların alt yakasında bir yerdi. Atkısına bürünen genç adam trenden indi ve boş, sıtmalı, istasyonda dururken güneşte titremeye başladı.

Şimdi, yapayalnızdım ve tren kayalık bir arazinin içinden denizi bir yanına almış hızla Siracusa'ya doğru ilerliyordu. Gözlerimi kaldırdım, karşımda koridorda Bıyıksız duruyordu.

Bana bakıyordu.

SEKİZ

Gülümsedi.

Koridorda, arkasında güneşin ışıkları, kayalık manzara ve deniz öylece duruyordu. Bütün vagonda, belki de bütün trende yalnız ikimiz boş kırları aşıp hızla yol alıyorduk.

Kendisi patlıcan rengi paltosu ve şapkasıyla, iriyarı, karşımda dururken, tıraşlı, pipo içmeye meraklı yüzü bana gülümsedi. Kompartımana girip oturmaya davrandı.

Oturduktan sonra, "Müsaade eder misiniz?" dedi.

"Rica ederim!" diye cevap verdim. "Buyurun oturun."

iznimle oraya oturmuş olduğu için mutluydu -isteseydi vagonda başka bir yer de bulurdu kendine- yalnız yer bulmaktan değil, başka bir insanın, benim bulunduğum yerde oturabilmekten mutluluk duyuyordu.

"Catania'da indiniz sanmıştım," dedim.

Sevinçle, "Ya, demek beni gördünüz," dedi. "Arkadaşımı Caltanissetta trenine bindirdim. Son dakikada bizim trene atladım."

"Öyle mi?" dedim. "Son vagona atlayabildim," dedi. "Ya!" dedim.

"Son saniyede yetiştim," dedi. "Ya!" dedim.

"Arada bir birinci, bir de ikinci mevki vagon var," dedi. "Onun için orada eşyamdan ayrı oturmak zorunda kaldım."

"Ya!" dedim.

"Tren Lentini'ye gelince indim, bu tarafa geçtim," dedi. Ben yeniden, "Ya!" dedim.

Konuşmasını kesti, bir an her şeyi anlattığı için hayatından memnun, sessizce oturdu, sonra içini çekti ve gülümseyerek:

"Eşyam burada kaldığı için biraz canım sıkıldı doğrusu," dedi. "Haklısınız," dedim. "Hiç belli olmaz."

"Doğru değil mi?" dedi. "Hiç belli olmaz. Şu ne idüğü belirsiz oraya buraya gidip gelen adamlar yok mu." "Doğru," dedim. "Şu ne idüğü belirsizler yok mu." "Lentini'de trenden inen adam gibi."

"Hangisi?" dedim. "Yüzü gözü sarılı olan mı?" "Evet," dedi. "O yüzü gözü sarılı olan. Katile benzemiyor muydu?"

Cevap vermedim, o içini çekti ve etrafına göz gezdirdi, kompartımanda asılı bulunan ufak tefek plakalarda yazılı şeyleri okudu, uyumlu toprakları, kıvrılan kıyı şeridini seyretti ve neden sonra:

"Kadastro'da çalışıyorum," dedi.

"Ya," dedim. "Öyle mi? Peki, ne yapıyorsunuz? Tatilinizi geçirmeye mi dönüyorsunuz memlekete?"

"Evet," dedi. "İznim var da Sciacca'ya gidiyorum, oralıyım ben."

"Demek Sciacca'ya," dedim. "Peki uzaktan mı geliyorsunuz?!"

"Bologna'dan," diye cevap verdi. "Orada çalışıyorum. Karım da Bolognalıdır, oğullarım da orada doğdu."

Sesi mutlu olduğunu gösteriyordu.

"Yani buradan Sciacca'ya gidiyorsunuz," dedim. "Evet," dedi. "Buradan Siracusa, Spaccaforno, Modica, Genişi, Donafugata."

"Vittoria, Falconara," dedim. "Licata."

"Aaah!" dedi. "Girgenti."

"Rica ederim, Agrigento," dedim. "Evet ama, Caltanissetta'dan gitseydiniz daha iyi olmaz mıydı sizin için?" dedim.

"Elbette olurdu," dedi. "Sekiz liret de daha ucuz olurdu, ama bu hat boylu boyunca deniz kıyısından gidiyor."

"Denizi sever misiniz?" diye sordum.

“Bilmem,” dedi. “Galiba seviyorum. Her neyse, bu hattı severim doğrusu.”

İçini çekip gülümsedi. Sonra ayağa kalkarak: “Müsaadenizle,” dedi.

Yandaki kompartımana gidip elinde çocukların okula giderken taşıdıkları beslenme çantalarına benzer bir çantayla döndü. Telden yapılmış ufak bir çantaydı bu. Çantayı dizlerinin ve bodur bacaklarının üstüne koyup açtı, içinden biraz ekmek çıkardı.

“Ekmek,” dedi bir yandan gülerken, bir yandan da halinden memnun olduğunu gösterir bir ses çıkardı.

Sonra uzun bir omlet çıkardı çantadan ve gene gülümsedi.

“Omlet!” dedi.

Cevap olarak ben de gülümsedim. Çakıyla omleti ikiye böldü ve yarısını bana uzattı.

“Hayır, teşekkür ederim,” dedim omleti bana doğru uzatan elini iterek.

Suratı karardı.

“Nasıl?” dedi. “Bir parça almayacak mısınız?”

“Karnım aç değil,” dedim.

O, “Aç değil misiniz? İnsan yolculukta her zaman acıkır.”

Ben, “Daha saat bir bile olmadı. Siracusa’da yiyeceğim.”

O, “Olsun. Siz şimdi başlayın. Siracusa’da devam edersiniz.”

Ben, “Olacak iş değil. Sonra iştahım kapanır.”

Yüzü daha da karardı. Israr etmeye devam etti. “Kadastroca çalışıyorum ama ben,” dedi yeniden. “O kadar kötü davranmayın bana. Kabul etmiş olmak için bile olsa…

Bunun üzerine kabul etim ve omleti onunla birlikte yedim. Memnundu, ben bile bir bakıma memnundum, onu memnun etmiş olduğum için memnundum. Omleti onun gibi çiğniyor, ellerimi onun gibi omletle kirletiyordum. Bu arada, gemileri, deniz uçakları,

tuz madenleri, can çekişen evlerin meydana getirdiği tepeciğiyle denizin ortasında yükselen Augusta'yı geçtik. Siracusa'ya yaklaşıyorduk. Bomboş arazide Siracusa Körfezi'nin kenarından tren akıp gidiyordu.

“Siracusa'da iştahınız daha da açılmış olacak,” dedi ve ekledi: “Siracusa'da mı kalıyorsunuz?”

“Evet,” diye cevap verdim.

“Orada mı oturuyorsunuz?” dedi.

“Hayır,” dedim. “Orada oturmuyorum.”

“Evet ama Siracusa'da hiç tanıdığınız yok mu?” dedi. "Hayır,” dedim.

“Öyleyse iş için gidiyorsunuz,” dedi. “Yoo,” dedim. “Hayır.”

Bana bakarken biraz bozulmuş gibiydi, omletin yarısını kendisi yiyor, öbür yarısını da benim nasıl yediğimi seyrediyordu. Ben, “Güzel bariton bir sesiniz var,” dedim. “Ya!” dedi.

“Ne yani. Kendiniz de bilmiyor musunuz?” dedim. “Bilmekse, tabii biliyorum,” dedi yüzü kızararak. Hayatından memnundu.

Ben de, “Elbette,” dedim. “Bugüne kadar iyi bir sesiniz olduğunu bilmeden yaşayacak değildiniz ya. Yazık ki, şarkı söyleyebileceğiniz bir meslekte çalışacağınız yerde, kadastroda çalışıyorsunuz,” dedim.

“Haklısınız,” dedi. “Ne kadar isterdim şarkı söylemeyi. Falstaff'ı, Rigoletto'yu. Avrupa'nın bütün operalarında...”

“Sokaklarında bile olsa ne çıkar,” dedim. “Her şey memurluktan daha iyidir.”

“Ah, evet, belki de,” dedi.

Konuşmasını kesti, biraz bozulmuştu, sessizce oturup omletini çiğnedi. Kayalık dönemeci geçince denize karşı Siracusa Katedrali koca bir kaya gibi yükseldi.

“İşte Siracusa'ya geldik,” dedim.

Bana baktı ve gülümsedi.

Siz de yerinize vardınız,” dedi.

Tren istasyona girerken birbirimize iyi günler diledik.

"Hemen gidip aktarmamı yaptıracağım," dedi.

Siracusa'da indim. Burası benim doğduğum ve on beş yıl önce yola çıktığım yerdi, hayat yolculuğumdaki istasyonlardan biriydi. Bir kere daha eşyasını indirirken sözüm ona kadastro memuru, aslında Bıyıksız, bana doğru başını sallayarak, "Hoşça kalın," dedi. "Peki ama Siracusa'da ne yapacaksınız?"

Cevap vermek zorunda kalmayacağım kadar kendisinden uzaklaşmıştım, onun için çıkış kapısına doğru yürüdüm ve kendisini bir daha hiç görmedim. işte Siracusa'daydım.

Evet ama Siracusa'da ne yapabilirdim? Buraya neden gelmiştim? Neden Siracusa'ya bir bilet almıştım da başka bir yere değil? Nereye varacağım benim için hiç önemi olmayan bir sorundu. Aslında Siracusa'da ya da başka bir yerde oluşum umurumda bile değildi. Benim için her şey birdi. Sicilya'daydım. Sicilya'yı görmeye gelmiştim. Rahatça yeniden trene atlayıp evime bile dönebilirdim. Ama portakalcıyı, Bıyıklı'yı ve Bıyıksız'ı, Koca Lombardialıyı, Catanialıyı, kuru ot gibi ses çıkaran ufak ihtiyarcığı, atkısına sarılı sıtmalı genç adamı görmüş ve tanımıştım, onun için ister Siracusa'da olayım, ister başka bir yerde, artık bulunduğum yere karşı kayıtsız kalamazdım.

"Bendeki eşekliğe bak!" dedim kendi kendime. "Neden gidip annemi görmedim buraya geleceğim yerde. Aynı paraya şimdi dağlara çıkmıştım bile...

Birden elimde anneme yazıp, postalamamış olduğum doğum günü kartı belirdi. Aklıma aralığın sekizi olduğu geldi. "Allah belasını versin!" diye düşündüm. "Zavallı kadıncağız. Eğer bugün bu kartı kendim götürüp vermezsem hiçbir zaman zamanında eline geçmeyecek." Böylece, iç hatların bulunduğu istasyona, dağlara annemin

yanma gitmek için param olup olmadığını öğrenmeye gittim.

DOKUZ

O güneşli aralık gününde saat öğleden sonra üçtü. Görünmeyen denizin uğultusunun eşliğinde küçük tren, minik yeşil vagonlarıyla, önce kayalık bir yarın içinden geçti, sonra dar bir firavuninciri bahçesine girdi. Burası Siracusa'dan içerilere, dağlara giden demiryolu hatlarından biriydi. Yolumuz Sortino, Palazzolo, Monte Lauro, Vizzini, Grammichele'ye doğru uzanıyordu.

İstasyonları birer birer geçiyorduk, ahşap istasyon kulübeleri, güneşin altında pırıldayan kırmızı kasketleriyle istasyon şefleri, darağacını andıran firavuninciri ağaçları bir açılıp bir kapanıyordu yolumuzun üstünde. Çevremizi göz alabildiğine saran bu ağaçlar sanki mavi taştan oyulmuşlardı. Karşımıza çıkan tek canlı, demiryolunun yanı sıra yola düşmüş, taşlaşmış ağaçlardan diken taçlı kırmızı yemişleri toplamaya çalışan bir çocuk oldu. Tren yanından geçerken bir nara attı.

Ormanın içindeki mağaralarda rüzgâr bütün hızıyla esiyordu; tren durunca daha önce denizin uğultusuna benzeyen sesler geliyordu insanın kulağına, bir de belli belirsiz patlamalar duyuluyordu. Ufacık kırmızı bir bayrak sallanıyor, tren duruyor, sonra yeniden hareket ediyordu. Sık firavunincirlerinin arasından birtakım evler göze çarpıyordu; tren üst üste binmiş damların arasında bir köprünün üzerinde duruyor; bir tünelden geçiyor, sonra gene ağaçlar ve yerinden oynamış iri kaya parçalan arasında kaybolup gidiyordu. Ufak bir çocuktan başka canlı bir şeyle karşılaşmadık.

Çocuk aceleyle yol alan trene seslendi; güneş, çocuğun sesini, kırmızı bayrakçıkları, istasyon şeflerinin kırmızı kasketlerini kavururcasına parlatıyordu.

Sonra birden kırmızı kasket, kırmızı bayrak ve çocuğun sesi güneşi yitirdiler, firavunincirlerinin altında her şey karardı. Bir ışık huzmesi belirdi. Dibinde biraz su bulunan bir patikadan bir eşek, ayaklarını ıslatarak geçti. Tren yükselerek tünellere girip çıkmaya devam etti. Uzakta

dağların sivri tepeleri ve yarları görülüyordu. Tren durduğu zaman aşağıdaki vadide köyler dörtlü, beşli ufak ışık kümeleri halinde seçiliyordu.

Bir çağlayanın gürültülü akışı duyuldu ve bir ses bağırdı: “Vizzini’ye geldik.” Şimdi çağlayan trenin yanı başında gürüldüyordu, tren durmuştu. Suyun yanına, karanlık geceye adımımızı attık, bir yanımızda dağ, öbür yanımızda gökyüzü vardı.

Burası Vizzini’ydi, geceyi orada keçiboynuzu kokan bir odada geçirdim. Bizim köye kalkan posta yoktu, son birkaç geceyi uykusuz geçirmiştim, ayrıca soğuktan donuyordum. Bir araba bulunmaması hiç canımı sıkmadı. Bütün istediğim yatıp uyumaktı. Onun için bütün o keçiboynuzu kokuları arasında hayatımın en derin uykusuna daldım. Keçiboynuzu çiçeğinin kokularıyla yıkanmış, kepenksiz bir pencereden içeri sızan gün ışığıyla uyandım. Vizzini’den henüz uykudan uyanmamış bir kafayla posta arabasına binip yola çıktım, üç vadiyi geçtik, çağlayanın yolunun yanı başından üç gece durmadan yükseldik, yükseldik; derken bir ses duyuldu: “Kara bakın!”

ON

Annemin köyünün daha yüksek mahallelerine çıkan uzun merdivenlerin başında posta arabasından inince kendi kendime, “Bak şu işe, annemin evindeyim!” dedim.

Köyün adı bir duvara, tıpkı her yıl anneme gönderdiğim tebrik kartına yazdığım gibi, kazılmıştı. Geri kalan her şeyin, çok eski evlerin arasında yükselen merdivenlerin, dağların, karla kaplı damların, birden, bir iki kere çocukluğumda da gözüme tıpkı bugünkü gibi göründüklerini hatırladım. Orada bulunmam bir umursamazlık sonucu değildi, geldiğim için sevinçliydim. Siracusa’da kalmadığım için sevinçliydim, trenle gerisin geri Kuzey İtalya’ya dönmediğim için sevinçliydim, yolculuğumun sonuna daha gelmemiş olduğum için sevinçliydim. En önemlisi, yolculuğun sonuna gelmemiş olmaktı -belki de en başındaydım yolculuğumun!

Diyeceğim, yükselen merdivenlere, evlere, kubbelere, kayalık yarlara çakılmış evlere, aşağıdaki vadide görünen damlara, bir çatıdan yükselen dumana, karla kaplı topraklara, kuru otlara, güneşin altında dökme demir çeşmenin etrafına toplanmış çocuklara, çatlamış buz üstünde gezinen çıplak çocuk ayaklarına bakarken içimden bunlar geçiyordu.

Kendi kendime yeniden, “Bak şu işe, annemin evindeyim,” dedim. Orada bulunuşum bana beklenmedik bir olaymış gibi geldi, tıpkı insanın ansızın kendisini geçmişte beklemediği bir noktada hatırlayışında olduğu gibi - nerdeyse gerçekdışı bir durum. Dördüncü boyutta bir yolculuğa çıkıyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Burada oluşumla, Siracusa'da oluşum arasında hiçbir şey olmamış gibiydi, ya da bir düşten öte, ruhsal bir aradan başka hiçbir şey olmamıştı. Bundan başka, burada bulunmam yalnız kendimce verilmiş bir kararın sonucuydu, bedenimin değil belleğimin bir hareketiydi; sabah, serin dağ havası, burada bulunmamın verdiği sevinç de buna bağlanabilirdi. Bugün hâlâ dünmüş, aralığın dokuzu değil, sekiziymiş gibi, bir gün önce annemin doğum gününde burada olamayışıma da üzülmüyordum. Sanki dördüncü boyutta bir gündü bugün.

Annemin bulunduğum yerden daha yüksekte oturduğunu biliyordum, çünkü çocukken dedemleri görmeye geldiğimde bu merdivenlerden çıktığımı hatırlıyordum. Onun için tırmanmaya başladım. Merdivenlerden çıkarken bazı evlerin önünde yakacak odun yığınları, bir iki metrede bir de bir parça kar görünüyordu. Vakit öğleye yakın olduğu halde insanı üşüten kış güneşi altında merdivenlerin geniş dağlara ve karla lekelenmiş vadilere açılan tepesine vardım. Ortalıkta çıplak ayakları soğuktan yara olmuş çocuklardan başka kimseler yoktu. Evlerin arasında oraya buraya doğru yürüdüm gene, hayâl meyal hatırladığım büyük bir kilisenin kubbesinin çevresinde dolandım. Elimde doğum günü kartı dolanıyordum. Kartın üstünde annemin oturduğu sokağın

adı ve evin numarası yazılıydı, postacı gibi elimdeki karta bakarak, biraz da hatırladıklarımla evi kolayca buldum. Ayrıca çuval ve fıçı satan bir dükkâna da danıştım. Böylece, annem Signora Concezione Ferrauto'nun kapısını, elimde doğum gününü kutlayan kart, dudaklarımda Concezione Ferrauto kelimeleri olan bir postacı gibi çaldım.

Küçücük bir bahçenin dibinde ön kapısına birkaç basamakla çıkılan ev, sokağın sonundaydı. Güneş ışınlarıyla yıkanmış basamakları çıkıp, bir kere daha elimdeki kartın adresine baktım. Annemin evine gelmiştim. Eşiği tanıdım, orada olmamı kayıtsızlıkla karşılayamıyordum, dördüncü boyutta yaptığım yolculuğumun doruk noktasıydı bu an.

Kapıyı itip içeri girince öbür odadan bir ses, “Kim var orda?” dedi. On beş yıldır unuttuğum sesi tanıdım. On beş yıl önceki o sesi şimdi hatırlıyordum. Tiz ve berrak bir sesti bu. Çocukluğumda annemin bir odadan öbür odaya nasıl seslenerek konuştuğunu hatırladım.

“Signora Concezione,” dedim.

ON BİR

Uzun boylu, açık renk saçlı bir kadın belirdi ve annemi hiç unutmamış olduğumu anladım. Uzun boylu, açık kahverengi, nerdeyse sarı saçlı, çene ve burun çizgileri sert, kara gözlü bir kadın. Üşümemek için omuzlarına kırmızı bir şal almıştı.

Bir kahkaha attım. "Nice nice yıllara" dedim.

"Ah, Silvestro, sen misin?" diyerek annem bana doğru yürüdü. Yanağından oğluna yaraşır bir biçimde onu öptüm. O da beni yanağımdan öptü.

"Seni buralara hangi rüzgâr attı?" diye sordu.

"Beni nasıl tanıdın?" diye sordum.

Annem gülerek, "Ben de kendime aynı şeyi soruyordum," dedi.

Burnumuza ateşte kızarmakta olan ringa balığının kokusu geldi. Annem, "Hadi mutfağa gidelim, ateşin üstünde bir ringa var," dedi. Yandaki odaya geçti, güneş karyolanın kara demir parmaklığına vurmuştu, oradan da mutfağa geçtik, ufacık mutfağın her yanı güneş içindeydi. Yerde, tahta bir tepsinin üstünde içi ateş dolu bakır bir mangal vardı. Mangalın üstünde dumanları tüte tüte ringa kızarıyordu. Annem eğilip balığı çevirdi, "Çok lezzetlidir, tadına bakınca sen de anlayacaksın ya," dedi.

Kokuyu içime çekerken, "Evet," dedim. Hiç de kayıtsız değildim, koku hoşuma gitmişti, çocukluğumda yediğim yemeklerin tadı vardı bu kokuda.

"Daha lezzetli bir şey olamaz", dedim ve sordum: "Biz küçükken de ringa yemez miydik?"

"Elbette," dedi annem. "Kışın ringa, yazın kırmızı biber. Her zaman öyle yerdik. Hatırlamıyor musun?"

"Kenger otuyla bakla da yerdik," dedim, hatırlayarak. "Evet," dedi annem, "Sen baklayla kenger otuna bayılırdın."

“Sahi mi!” dedim. “Kenger otuyla baklaya bayılır mıydım?”

Annem de, “Evet her zaman bir tabak daha isterdin. Bir de kurutulmuş domates, soğan ve domuz yağıyla pişirilmiş mercimeği çok severdin.”

“Bir parça da biberiye dalı olurdu içinde.”

“Evet, bir parça da biberiye dalı,” dedi annem. “Ondan da hep bir tabak daha isterdim, değil mi?” dedim. “İsterdin, isterdin! Sen de Esau gibiydin. Bir tabak daha mercimekle miras hakkınızı bile değiştirmeye razıydınız... Öğleden sonra saat üçte ya da dörtte trenle eve dönüşünüzü görür gibiydim.”

“Doğru,” dedim. “Yük treniyle, bavulların konduğu vagonda, önce ben tek başıma, sonra da Felice’yle ben, sonra ben, Felice ve Liborio...”

“Arsız farelerden farkınız yoktu,” dedi annem. “Güzel saçlı başlarınız, kara yüzleriniz, elleriniz her zaman kapkara. Hemen, ‘Anne bugün mercimek mi var?’ sorusunu yapıştırıverirdiniz.”

“Bizim hat boyunda hat bekçilerinin lojmanlarında oturduğumuz zamanları mı diyorsun?” dedim. “San Cataldo’da, Serradifalco’da, Acuaviva’da oturduğumuz bütün istasyonlarda iner, eve kadar bir iki kilometre yürürdük.” “Bazen üç kilometreyi bile bulurdu,” dedi annem. “Tren geçince sizin yolda olduğunuzu anlar, mercimeği ısıtmaya, ringaları pişirmeye başlardım, sonra da sizin bağrışlarınızı duyardım: Kara, Kara!”

“Kara mı? Neden ‘Kara’ diye bağırırdık?” diye sordum.

“Evet, evet, ‘Kara’ deyip dururdunuz. Oynadığınız bir oyundu,” dedi annem. “Bir keresinde de hat bekçisinin kulübesi bir yokuşun başındaydı, onun için tren oradan geçerken yavaşlardı. Sizler de hareket eden trenden atlamasını öğrenmiştiniz o zamanlar, evin önünde trenden atlayıverirdiniz. Trenin altında kalacaksınız diye ödüm

kopardı da, sizi kapının önünde elimde bir sopayla beklerdim”

"Bizi döver miydin, sonra?" diye sordum. “Elbette! Hatırlıyor musun? Sizleri iyice bir ıslatırdım o sopayla. Bazen de aç bırakırdım.”

Elinde balıkla yeniden ayağa kalktı annem. Balığı kuyruğundan tutmuş önce bir yanını sonra öbür yanını dikkatle inceliyordu. Ringanın kokusunda annemin gençlik yüzünü hatırladım; tam şu anda yılların değiştirdiği ve başkalaştırdığı şimdiki yüzüyle birlikte o zamanki yüzü gözümün önüne geldi. Annem buydu demek ki: On beş yıl önceki insanın içine korku veren genç, elinde sopasıyla yük treninden atlamamızı bekleyen annemin hatırladığım görünüşü ile on beş yıllık ayrılığımız süresince oluşmuş şimdiki yüzü; böylece annem iki kat gerçeklik kazanmış oluyordu.

Elindeki o iyice pişmiş, ama hiçbir yanı yanmamış ringanın önce bir yanını sonra öbür yanını dikkatle incelemeye devam ediyordu. Ringanın da kafamda bir şimdiki görünüşü bir de geçmişteki görünüşü belirdi. Böylece her şey iki kat gerçeklik kazanıyordu; bir eski gerçekliği, bir şimdiki gerçekliği. Güneş, soğuk hava, mutfağın ortasında duran bakır mangal yeryüzünün şimdi üstünde bulunduğum bu köşesinin bilincinde olmam, her şey bu iki kat gerçeklikle doluydu. Belki bu yüzden, burada bulunmam benim için umursanmayacak bir olay değildi, çünkü bu iki kat gerçekliği olan bir şeye doğru yapılmış bir yolculuktu; her şey, Messina’dan buraya yaptığım yolculuk, vapurdaki portakallar, trendeki Koca Lombardialı, Bıyıklı ve Bıyıksız, yeşil sıtma dolu bataklıklar, Siracusa ve sonunda bütün Sicilya - her şeyin gerçekliği iki kat artmış, yolculuğum dördüncü bir boyut kazanmıştı.

ON İKİ

Ringa temizlenmiş, tabağa konmuş, üstüne yağ gezdirilmiş, annemle ben de masaya geçmiştik -mutfakta demek istiyorum. Annem arkasını içeri dolan güneş ışıklarına vermiş, kestane saçları pırıl pırıl, kırmızı şalı omuzlarında öylece oturuyordu. Masa duvara dayalıydı, annemle ben karşı karşıya oturduk; yerde bakır mangalın üzerinde bir tabak içinde yağda yüzer gibi ringa duruyordu. Annem bana bir peçete fırlatıp, elime ufak bir tabakla çatal tutuşturdu, çekmecelerden birinden yarısı yenmiş bir somun ekmek çıkararak: "Masa örtüsünü koymazsak kusura bakmazsın, değil mi?" dedi.

Annem, "Artık ihtiyarladım, her gün masa örtüsüyle uğraşamıyorum," dedi.

Ben de, pazar ve bayram günleri dışında çocukluğumda her gün çıplak masada yemek yediğimizi hatırladım. Balıkla ekmeği yemeye başladım, bir yandan da sordum: "Peki ama neden çorba yok?"

Annem bana bakıp, "Birdenbire ortaya çıkacağını nerden bileyim?" dedi.

Ben de ona bakarak, "Senin için söylüyorum," dedim. "Kendine çorba yapmıyor musun?"

"Beni mi düşünüyorsun?" diye sordu annem. "Hayatımda hemen hemen hiç çorba içmemişimdir. Çocuklarıma, sizlere, babanıza pişirirdim çorbayı. Kendim de bunu yerdim işte: Kışın ringa, yazın ateşte pişmiş kırmızı biber, bol zeytinyağı, bol ekmek."

"Her zaman mı?" diye sordum.

"Her zaman. Neden olmasın?" dedi annem. "Tabii yanında zeytin de olurdu, bazen eğer domuzumuz varsa domuz sucuğu da olurdu."

"Hiç domuzumuz olmuş muydu?" dedim. "Olmuştu ya! Hatırlamıyor musun?" dedi annem. "Hat

bekçisi kulübelerinde oturduğumuz yıllar domuz beslediydik. Firavunincirleriyle besler sonra da keserdik…”

Demiryolunun yanı sıra hat bekçisinin kulübesinin, çevresindeki tarlalarda firavunincirleri ve domuz sesleri arasında nasıl bir yer olduğunu hatırladım. O zamanlar, o bekçi kulübelerinde mutluyduk, diye düşündüm kendi kendime. İstediğiniz gibi gezip dolaşabileceğiniz kırlar, bakıp işlemek zorunda olmadığımız tarlalar; köylü yok, belki arada bir, bir koyun çıkardı bir yerlerden, bir de biz yattıktan sonra kükürt madenlerinden evlerine dönen madenciler. O zamanlar mutluyduk, diye düşündüm kendi kendime.

“Tavuk da beslemez miydik?” diye sordum.

“Beslerdik elbet, birkaç tane de tavuğumuz vardı,” dedi annem.

“Hardal yapardık,” dedim.

“Bir sürü şeyi kendimiz yapardık,” dedi annem. “Güneşte domates kuruturduk, firavunincirinden çörek yapardık.”

Kimsesiz, uçsuz bucaksız kırların ortasında, yazları öğleden sonra kurutulmak için güneşe serilmiş domatesleri hatırladım ve söylediğime kendim de inanarak, “Hepimiz mutluyduk,” dedim. Çorak, kükürtlü topraklardı oralar, yazların gürültüsünü, sonra ortalığı kaplayan sessizliği hatırladım ve yeniden ne kadar mutlu olduğumuzu düşündüm. “Mutluyduk,” dedim. “Pencerelere tel koymuştuk.”

“Oralar sıtma dolu yerlerdi,” dedi annem. “O korkunç sıtma,” dedim. “Haklısın, korkunçtu,” dedi annem.

“Bir de cırcırböcekleri,” dedim. Pencereleri ve verandayı örten tellerin ardında, güneşin altında cırcırböcekleriyle dolu bir koruluk olduğunu hatırladım.

“Ben sıtmayı cırcırböcekleri sanırdım,” diye ekledim.

Annem bir kahkaha attı, "Belki onun için o kadar çok cırcırböceği yakalayıp getirirdin,” dedi.

"Yakalar miydin onları?” dedim. "Ama onların cır cır ötmelerine ‘sıtma’ denildiğini sanıyordum, kendilerine değil. Cırcırböceklerini tutar mıydım?”

“Tutardın ya!” dedi annem. "Bir kerede yirmi, otuz cırcırböceği tuttuğun olurdu!”

"Galiba cırcırböceklerini çekirge sandığım için yakalıyordum. Peki sonra ne yapardım onları?” dedim.

Annem güldü, "Herhalde yerdin.”

"Yer miydim?” diye bağırdım.

"Evet,” dedi annem. "Sen de, öbür kardeşlerin de.” Annem gülüyordu. Bense ne yapacağımı şaşırmıştım. "Doğru mu söylüyorsun?” diye sordum.

"Belki açtınız da ondan,” dedi annem.

"Aç mıydık?”

"Belki.”

Anneme karşı çıktım. "Ama evde hayatımızdan çok memnunduk,”

Annem bana baktı, "Evet,” dedi. "Baban parasını ay sonunda alırdı o zaman, on gün için kükürtte çalışan bütün madencilerin, köylülerin gözü bizde olurdu... Ama on gün geçtikten sonra, biz de onlar gibi olurduk. Onlar da salyangoz yerlerdi.”

"Salyangoz mu?” dedim.

“Evet, salyangoz ve yabani hindiba,” dedi annem. "Yalnız salyangoz mu yerlerdi?” diye sordum.

"Evet, çoğu zaman, yoksullar yalnız salyangoz yiyebilirlerdi,” dedi annem.

"Biz de ayın son yirmi günü yoksul olurduk.”

“Yirmi gün hep salyangoz mu yerdik?”

"Salyangoz, bir de yabani hindiba,” dedi annem. Biraz düşündükten sonra gülümseyerek, "Her neyse, epey lezzetli şeylerdi herhalde,” dedim.

"Çok...” dedi annem. "Çeşit çeşit yemekleri yapılabilirdi.”

“Nasıl yani?”

“Mesela, sadece haşlaması. Ya da sarmısak ve domateslisi yahut da una bulanıp kızartılmış salyangoz.”

“Ne akıl,” dedim. “Kabuğu ile kızartmasını yapmak.” “Ne sandın!” dedi annem. “Kabuklarından emerek çıkarıp yerdik salyangozları. Hatırlamıyor musun?”

“Hatırlıyorum. Hatırlıyorum,” dedim. “Emince de kabukların ayrı bir lezzetli olurdu.”

“Saatlerce emerdik,” dedi annem.

ON ÜÇ

Bir iki dakika konuşmadan ringayı yedik. Sonra annem, karıma öğretmem için salyangozun daha başka kaç türlü pişirilebileceğini anlatmaya başladı. Bense ona karımın hiç salyangoz yemeği yapmadığını söyledim. O zaman annem karımın nasıl yemekler yaptığını sordu. Ben de daha çok haşlama yaptığını söyledim.

"Haşlama mı, ne haşlaması?" diye sordu annem.

"Haşlama et," dedim.

"Et, ne eti?" dedi annem.

"Sığır," dedim.

Annem yüzünü buruşturarak bana baktı. Sığır etinin tadının neye benzediğini sordu. Öyle pek belirgin bir tadı olmadığını, çorbayı da makarna ya da ona benzer bir şeyle yaptığını söyledim.

"Peki ya eti?" diye sordu annem.

Ben de aslında çorba yenilince geriye başka et kalmadığını söyledim. Konuyu şişirerek çorbayı nasıl havuç, kereviz ve et diye bir parça kemikle pişirdiğimizi anlattım. Yavaş yavaş anlattım ki, Kuzey İtalya'da, durumumuzun daha iyi olduğunu, hiç olmazsa şehirlerde Sicilya'dakinden daha iyi olduğunu ve genellikle daha iyi yenilip içildiğini anlasın.

Ama annem küçümseyen tavrını değiştirmemişti. "Ya!" dedi. "Her gün mü böyle yaparsınız?"

"Tabii," dedim. "Tabii, yalnız pazarları değil. Hiç değilse, çalışıp para kazanabildiğin sürece..."

Annem şaşırmıştı. "Her gün mü! Peki, hiç bıkmıyor musunuz?"

"Ya sen, ringadan bıkıyor musun?"

"Ama ringa lezzetli bir şeydir," dedi ve hayatı boyunca yediğini sandığı bütün ringa balıklarını anlatmaya başladı. Sayılmayacak kadar çok ringa yiyebilmek

konusunda babasına yani benim büyükbabama çektiğini söyledi.

"Ringada insanın beynine yarayan bir şey vardır," dedi. "Cildi de güzelleştirir." Ringanın daha nelere yaradığını uzun uzun sıralayıp sonunda büyükbabamın büyüklüğünün bile yalnız yediği ringa balıklarından ileri geldiğini öne sürdü.

"Büyükbabam, çok esaslı bir adam mıydı?" diye sordum. En gerilerde kalmış çocukluk günlerimde büyük bir gölgenin altında büyüdüğümü belli belirsiz hatırlar gibiydim. Bu büyükbabamın büyüklüğünün gölgesi olmalıydı. Sordum: "Büyükbabam büyük bir adam mıydı?"

"Elbette! Kendin de bilmiyor muydun bunun böyle olduğunu?" diye sordu annem.

Anneme onu bildiğimi ama büyükbabamı büyük yapacak ne gibi işler yapmış olduğunu sordum. Annem bana bağırarak onun her bakımdan büyük bir adam olduğunu söyledi. Dünyaya kocaman ve güzel çocuklar getirdiğini, çocuklarının hepsinin kız olduğunu, bağırarak anlatmaya başladı. Şimdi içinde oturduğu evi de usta olmadığı halde elleriyle kendisi yapmıştı. "Çok büyük bir adamdı," dedi. "Günde on sekiz saat çalışabilirdi, büyük bir sosyalist, iyi bir avcıydı, hele Hazreti Yusuf Yortusu'nda at üstünde geçit törenine katıldığında eşi benzeri olmayan bir adamdı."

"Hazreti Yusuf Yortusu'nda geçit törenine mi katılırdı?" dedim.

"Tabii katılırdı. Köydeki en iyi binici oydu, Piazza Armerina'daki en iyi binici bile oydu," dedi annem. "Onsuz tören mi yaparlardı sanıyorsun?"

"Ama sosyalistti diyorsun," dedim.

"Evet, sosyalistti," dedi annem. "Okuması yazması yoktu ama politikaya aklı ererdi, sosyalistti."

"Peki sosyalistse Hazreti Yusuf Yortusu'nda yapılan törene nasıl katılırdı?" dedim. "Sosyalistler Hazreti Yusuf'a inanmazlar ki."

“Ne kadar aptalsın,” dedi annem. “Büyükbaban öbür sosyalistler gibi sosyalist değildi ki. O büyük bir adamdı. Hem Hazreti Yusuf’a inanırdı, hem de sosyalistti. Bir anda bin türlü işi becerecek kafası vardı. Politikadan anladığı için sosyalistti. Ama Hazreti Yusuf’a da inanırdı. Hazreti Yusuf’a karşı ağzından tek söz çıktığını duymadım.”

“Ama herhalde papazlar kendisine asi gözüyle bakıyorlardı,” dedim.

“Sanki papazlar onun umurundaydı,” dedi annem.

“Ama tören papazların hazırladığı bir şey değil miydi?” dedim.

“Ne mankafasın!” diye çıkıştı annem. “Geçit törenine atlılar katılırdı. Süvari alayı vardı.”

Ayağa kalkıp pencereye gitti, benim de arkasından gitmem gerektiğini hissettim. “Bak,” dedi. Pencereden kış güneşinin altında yamaçtaki damlar, onların ardındaki vadiler, uğultuyla akıp giden çağlayanın suları, korular, en arkada da sivri tepeleri karla kaplı dağ görünüyordu. “Bak,” dedi annem. Ben de dumansız damları, çağlayanı, keçiboynuzu ağaçlıklarını, karla kaplı toprak parçalarını daha keskin bir gözle gördüm. Bütün bunları daha bir kesinlikle gördüm, ya da bir kat daha artmış gerçeklikleri kavramış oldum.

Annem anlatmaya devam etti: “Karşımızdaki telgraf direği var ya, atlılar alayı oradan yola çıkardı. Orada, dağda, buradan görünmeyen küçük bir kilise vardı. Onu içten dıştan aydınlatırlardı, tıpkı bir yıldız gibi parlardı o zaman. İşte, atlıların alayı, fenerler ve çan seslen eşliğinde o kiliseden yola çıkar ve dağdan aşağı inerdi. Tabii, tören her zaman gece yapılırdı. Fenerler her yerden görülürdü, ben de en öndeki kocaman atlının babam olduğunu bilirdim. Herkes ya aşağıdaki alanda ya da köprüde bekleşirdi. Sonra alay ağaçlıkların arasına dalardı; o zaman artık fenerler görünmez olurdu, ama çan sesleri

duyulurdu. Uzun bir aradan sonra alay bütün çanlar çalarken, bütün fenerleriyle köprünün üstüne gelirdi, en önde bir kral gibi atına binmiş babam olurdu...”

“Hatırlıyor gibiyim,” dedim. Gerçekten de hiç olmazsa atların nal seslerine ve gecenin derinliklerinde dağı süsleyen çok büyük bir yıldıza benzer bir düş görmüş gibiydim.

Ama annem, “Saçmalama!” dedi. “Sen alayı bir defacık gördün, o zaman da üç yaşında ya vardın ya yoktun.”

Yeniden dışardaki Sicilya'ya, sonra da sarışın başından ayaklarına kadar, kırmızı şalına bürünmüş öylece duran anneme baktım; ayaklarında erkek kunduraları vardı, babamın hat bekçiliği yaparken giydiği eski kunduralardı bunlar, yüksek kenarlı, hatta tabanları kabaralı bile olabilirdi -evde rahat etmek için giydiği kunduralardan olduklarını hatırladım- şu ya da bu şekilde erkeğine yapışık olmak için, ya da kendisini bir parça erkek, erkeğin kaburga kemiği gibi hissetmesi için.

Masaya döndük. Annem susup kendisini öylece seyrettiğimi görünce, sordu:

“Neden bana öyle bakıyorsun?”

“Sana bakamaz mıyım?” dedim.

“Peki,” dedi annem, “beni seyretmek istiyorsan, seyret, ama önce yemeğini bitir.”

Pek pişkin değilmiş gibi beyaz sert bir kabuğu olan ekmekten bir dilim daha kestim ve, “Babama ne oldu peki?” dedim, “Bu yaşta başka bir kadınla başını alıp gitmesi ne demek oluyor?”

Annem şaşırmış hatta biraz kırılmış gibiydi; ne söylersem, bana karşı çıkmak istermiş gibi bir tavır takındı. “Bu konuda ne biliyorsun sen?” dedi.

“Bana yazdı,” dedim.

“Ah! Korkak!” diye bağırdı annem. “Sana başka birini bulduğunu, beni bırakıp onunla gittiğini mi yazdı?” Ben de, yazdıklarından öyle bir şey anlaşıldığını söyledim.

Annem, “Korkaklığa bak!” diye yeniden bağırdı. “Neden?” dedim. “Doğru değil mi yoksa?” “Nasıl doğru olabilir?” dedi annem. Hatırlamıyor musun nasıl korkağın biri olduğunu?” ’

“Korkak mı?” dedim.

“Tabii,” diye bağırdı annem. “Beni dövmeye kalktığı zamanlar ağlamaya başlaması sonra da benden özür dilemesi...”

Hayretimi belirten bir ses çıktı ağzımdan. “Ya!” dedim. “Belli ki yaptığından hoşlanmıyordu.”

“Hoşlanmıyormuş!” diye bağırdı annem. “Sanki ben kendimi koruyamazmışım. Ben de ona veriştirirdim ya! Belki de asıl ondan hoşlanmazdı.”

“Hah, hah, ha,” diye yüksek sesle güldüm. Mavi gözleri, genç bir delikanlı gibi çevik gövdesiyle babamı, sonra ayağındaki kaba kunduralarıyla bir kat daha güçlü olan annemi, birbirlerine vahşice saldırışlarını hatırlıyordum; çevrelerindeki her şeye vurup kırarlar, iskemleler tekmelenir, pencerelerin pervazları parçalanır, masalar yumruklanır, biz çocuklar da keyfimizden gülüp, bağırıp çağırırdık. Güldüm.

Annem de, “Nasıl bir korkak olduğunu hatırlamıyor musun?” dedi. “Doğum sancılarım tuttuğu zaman da ağlardı. Sancıyı ben çektiğim halde ağlamazdım da o ağlardı. Ama eğer benim babam orada olmuş olsaydı!”

“Herhalde, senin acı çekmen ona dokunuyordu,” dedim.

“Dokunuyormuş!” diye bağırdı annem. “Neden dokunacakmış! Ölecek değildim ya. Ağlayacağına bana biraz yardım etseydi...”

“Nasıl yardım edebilirdi?” diye sordum.

“Nasıl mı yardım edebilirdi,” dedi annem. “Karın çocuk doğuruyor olsa, sen bir şey yapmaz mısın?

“Eh, onu tutardım,” dedim.

“Gördün mü?” dedi annem. “Ama o benim elimi bile tutmazdı. O ıssız yerlerde tek başımıza otururken,

suyu ısıtmak filan gibi yapılacak o kadar iş olurdu ki ama onun oturup ağlamaktan başka yaptığı bir şey yoktu. Ya da komşu hat bekçilerinin kulübelerine koşup orada oturan kadınları getirmeye çalışırdı. Ona bayılırdı, evde başka kadınlar olmasına. Ama o kadınlar hiçbir zaman hemen koşup gelmezlerdi, benim de yardıma ihtiyacım olurdu, kendisini çağırırdım, beni tutsun, yürümeme yardım etsin diye, ama o sadece ağlardı. Bakmak bile istemezdi...”

“Ya!” dedim. “Bakamazdı demek!”

Annem gözlerini kısıp bir an bana baktı. “Hayır, bakmak istemezdi,” dedi ve ekledi: “Bence sizler onun gördüğünden daha çok şey görmüş olurdunuz. Odanızdan çıkıp...”

Annemin sözünü kestim. “Biz ondan daha çok şey mi gördük?”

“Evet, siz çocuklar her şeyi görmek isterdiniz. Odanızdan çıkıp sofaya gelir onun yanında dururdunuz. Ama o gözlerini yerden ayırmazdı, sizinkiler ise faltaşı gibi açık olurdu. Onu ağlarken, beni de masalara, iskemlelere tutunarak yürümeye çalışırken görürdünüz. Sonra kendisine bari sizi odanıza geri göndermesi için bağırırdım, ama onu bile beceremezdi... Eğer benim babam orada olsaydı!”

“Senin baban mı?” dedim.

“Tabii ya!” diye bağırdı annem. “Büyük adamdı o, büyük bir süvariydi, toprağı günde on sekiz saat işleyebilen bir köylüydü, hem de cesurdu, annem çocuk doğururken her şeyi yapardı. Babanızın yerinde keşke o olsa, derdim. Sizleri yerinize göndermesini söylerdim, ama o hiçbir şey yapmazdı. Anlamazdı bile, gözlerini yerden kaldırmazdı, bana bakmaktan korkardı. Ben de ona korkak der, bana yardım etmesini, sancılarım geldiği için beni tutmasını isterdim, ama o bana ne derdi biliyor musun? Ne olur onlar gelene kadar bekle!”

“Gelecek olanlar kimdi?” dedim.

“Gidip haber verdiği kadınlar,” dedi annem. “Ama kadınlar her zaman vaktinde gelmezlerdi ki. Bir keresinde, çocuğun başının dışarı fırladığını hissettim -üçüncü kardeşinizdi- kendimi yatağa atıp kendisine, ˝Koş, çocuk geldi, dedim.”

“Biz de bakıyor muyduk?” dedim.

“Tabii,” dedi annem. “Sizi odanıza göndermemişti ki. Ama sen de, Felice de çok küçüktünüz. Sen iki buçuktun, Felice de ancak yaşını doldurmuştu. Doğan çocuk da üçüncü kardeşinizdi. Başını gördüm çocuğun...”

“Biz de bakıyor muyduk?” dedim.

“Tabii canım!” dedi annem. “Bebek de bütün kafası dışarda gözlerini açmış bakıyordu. Çok güzel bir bebekti.
Ben de babanıza bağırıp acele etmesini, çocuğu çekip çıkarmasını söyledim. Ne yapsa beğenirsin? Trajedilerini okurken yaptığı gibi kollarını kaldırıp Allah’ı yardıma çağırmaya başlamaz mı!”

“Ne diyorsun!” dedim.

“Evet, yapa yapa onu yaptı,” dedi annem. “Bebek de bana baktı, yüzü mosmor kesildi. Çok güzel bir bebekti, boğulmasını istemiyordum.

“Herhalde tam o sırada biri geldi,” dedim.

“Nerede!” dedi annem. “Saat sabahın ikisiydi, kimseler gelmedi. O kadar kızmıştım ki, komodinin üstünde duran sürahiyi kaptığım gibi babanızın başına fırlattım.”

“İsabet etti mi?” dedim.

“Çok şükür, gözüm keskindir,” dedi annem. “Sürahi kafasına vurunca kendine gelip bana yardım etmeye davrandı. Yardım etti de. Bebeği sağ salim çekti çıkardı; sanki o gitmiş yerine başka bir adam gelmişti. Ama gene de onun çekmesinden çok ben ittim. Yüzü gerçekten kan ter içindeydi...”

“Gördün mü, korkak değilmiş.” dedim. “Cesaretsiz değilmiş. Belki de cesaretten fazla bir şeyleri de vardı da başından kanlar akmaya başlayınca uçup gitti o duygular.” Annem, boşalmış tabağına bakarak, “Daha fazlası mı?” dedi. “Daha nesi olabilirdi? Babam gibi bir adam değildi ki!”

Masadan kalktı, mutfağın arkasındaki karanlık bir odaya girip kayboldu, belki de tavan arasına gitmişti. O hantal kunduraları içinde o kadar hafif yürümesi çok garipti.

ON BEŞ

“Nereye gidiyorsun?” diye arkasından seslendim.

Tozdan bir örtünün altından gelen boğuk bir sesle cevap verdi: “Kavun getiriyorum!” Ben de annemin kullanılmayan, tavanı basık bir odada bulunduğundan emin oldum -tavan arasındaydı.

Bekledim. Tabaklarımızda ringa kalmamıştı, mutfaktan da balık kokusu kaybolmuştu. Annem elinde uzun bir kavunla döndü, “İyiye benziyor, değil mi?” dedi. “Kış kavunu!”

Gülümseyince bir hayalet gibi göründü annem, eski hali ve elindeki kavunla iki kat gerçeklik kazanmış, çocukluğumda hat boyundaki bekçi lojmanlarında olduğu gibiydi.

“Kışın da kavun yerdik,” dedim.

“Evet,” dedi annem. “Tavuk kümesinde samanların altına gömerdim. Şimdi burada tavan arasında tutuyorum. On tane kadar var.”

“Kümeste mi saklardın?” diye sordum. “Onları nerede sakladığın her zaman bir sırdı bizim için. Bir türlü orayı bulamazdık. Kendi içinde saklıyormuşsun gibi gelirdi bize. Sonra arada bir, bir pazar günü bir kavun çıkarırdın ortaya. Şimdi olduğu gibi önce kaybolur, sonra elinde kavunla dönerdin. Bir türlü bilemezdik.”

“Herhalde kavunları bulmak için her yeri arardınız,” dedi annem.

“Tabii,” dedim. “Kavunlar kümeste olsaydı bulur duk.”

"Gene de oraya koyardım kavunları,” dedi annem. “Ama önce yere bir çukur kazar, kavunları içine kor, sonra da en üste saman serperdim.”

"Ya! Demek kavunlar ordaymış!” dedim. “Biz de nasılsa kendi içinde bir yere saklıyorsun sanırdık

kavunları.”

Annem gülümsedi. "Onun için mi bana Kavun Anne derdiniz?” diye sordu.

"Sana Kavun Anne mi derdik?” dedim.

"Kavunların Anası belki de. Hatırlamıyor musun?”

“Kavunların Anası!” dedim.

Kavun masaya konulunca, bir iki kere yavaşça bana doğru yuvarlandı. Sert yeşil kabuğunun üstünde ince altın sarısı çizgiler vardı. Eğilip kavunu kokladım.

"Oh! Ta kendisi!” dedim. "Ta kendisi!”

Yalnız içime işleyen kavun kokusunu duymuyor, dağların kış yalnızlığında eski şarap kokusunu duyar gibi oluyordum, bekçi lojmanlarının alçak tavanlı küçücük yemek odalarının kokulan geliyordu kimseciklerin bulunmadığı demiryolu hatları boyunca.

Çevreme bir göz attım.

“Burada bizim eşyalarımızdan hiçbir şey yok mu?” dedim.

"Bir tanesi bile yok,” dedi annem. “Bir iki bardak çanakla mutfak eşyaları bizim... Battaniyeler, çarşaflar da. Buraya gelirken eşyaları sattık.”

“Buraya gelmek nerden aklınıza geldi?” diye sordum.

“Ben karar verdim. Burası kendi babamın evi, kirası yok. Kendisi yapmıştı, yavaş yavaş pazarları çalışırdı... Nereye gideceğimizi sanıyordun?”

“Bilmem...” dedim. “Ama demiryolundan çok uzak burası! Demiryolunu görmeden nasıl yaşayabiliyorsunuz?”

“Demiryolunu görmek isteyen de kim?” dedi annem.

“Ne bileyim... Geçip giden hiçbir tren sesi duymadan.”

“Tren sesini duymak isteyen kim?” dedi annem.

“Senin için önemli bir şey gibi gelmişti bana... Tren geçerken eline bir bayrak alıp geçit yerine çıkıp beklerdin,” dedim.

“Evet, sizlerden birini göndermemişsem kendim çıkardım,” dedi annem.

“Ya, demek bazen birimizi gönderirdin?” dedim.

Annemin vereceği cevap önemli değildi. Trenlerle aramda özel bir bağ olduğunu hatırladım, sanki bir ilişki kurulmuştu aramızda, bir an için baktım ki trenlerin bana söylemiş olduğu şeyleri hatırlamaya çalışıyorum, sanki trenle olan konuşmalarımızdan öğrendiklerim dünyada gördüğüm her şeye ayrı bir ışık tutmuştu.

“istasyona çok yakın oturduğumuz bir yer vardı,” dedim. “Galiba, Serradifalco’ydu. istasyonu göremezdik, ama hat değiştiren yük vagonlarının birbirlerine çarptıkları zaman çıkardıkları gürültüyü duyardık.”

Kışları hatırladım, tek bir ağaç, tek bir yaprak olmadan, dalga dalga uzayan çevrenin geniş boşluğunu ve toprağın kavun gibi kış kokmasını, sonra o sesi.

“O gürültüyü duymak isterdim!” dedim.

“Kavunu kes!” diye bağırdı annem.

Sert kabuğa bastırınca bıçak hemencecik kavunun içine girdi. Bu arada annem şarap ve bardakları getirmişti. Şarap pek bir şeye benzemiyordu, ama kavun ikiye bölünmüş önümüzde duruyordu, kış kavununun kokusunu içimize çektik.

ON ALTI

"Peki sonra?" dedim.

"Ne sonrası?" diye sordu annem.

"Evet, sonra," dedim. "Babam ne oldu ondan sonra?"

Annem gene sıkılmış gibiydi.

"Konuşacağız da ne olacak?" diye mırıldandı. "Benim için o ha burada olmuş, ha olmamış. Onun için de, benimle birlikte olmakla olmamak aynı şeyse, beni ilgilendirmez."

"Demek, başka bir kadınla kaçıp gittiği doğru," dedim.

"Kaçıp gitmek mi?" dedi annem. "Kaçıp gitmek de ne demek! Onu ben gönderdim. Burası benim evim değil mi!"

"Vay, vay, vay!" dedim. "Demek sen kendisinden bıktın, sonra da eşyalarını toplayıp adamı sokağa attın."

"Eh," dedi annem. "Kendisini yıllarca çektim. Ama artık fazla gelmeye başlamıştı. Bu yaşta âşık olunca dayanamadım..."

"Nasıl oldu da âşık oldu?" dedim.

Annem, "Zaten o kadınlarla hep öyleydi," dedi. "Evimizde her zaman başka kadınlar olsun isterdi, o zaman horoz gibi kabarırdı. Bilirsin, şiir yazardı. O kadınlar için mısralar düzerdi."

"Bunda bir kötülük yok ki," dedim.

"Kötülük yokmuş. Şiirlerinde kendilerine kraliçe payesi verilen kadınların bana burun kıvırmalarını görmek - bunda kötülük yok mu?"

"Kraliçe mi derdi onlara?" dedim.

"Ya, öyle derdi. Arı kraliçeleri! O sersem demiryolcularının karıları, öğretmenler, istasyon şeflerinin karıları arı kraliçelermiş!"

“Peki, onları kastettiğini nerden anlarlardı?” dedim.

“Eh, bir kadın babanın kendisine kibar davrandığını görürse, yemeklerde kendisini seyrettiğini hissederse, en güzel kadına diye kendisine kadeh kaldırırsa, baban sonra da o şiirleri kollarım kadına doğru uzatıp okumaya başlarsa -daha ne beklesin kadın anlamak için?”

Bir kahkaha attım. “Ah, o yemekler, o toplantılar!”

“Ele avuca sığmaz bir adamdı," dedi annem. “Gürültü patırtı olmadan yaşayamazdı. Her altı, yedi günde bir yapılacak bir şey bulurdu. Hat boyunca çalışan bütün demiryolcuları bize çağırırdı, sonra da karılarına kızlarına fiyaka yapardı. Bazen her gece ya bizim evde, ya da başkalarında toplantılar olurdu. Dans edilir, kağıt oynanır, şiirler okunurdu. Baban da gözleri pırıl pırıl şenliğin ortasında olurdu.”

Sicilya dağlarının ıssızlığı içinde geçmiş çocukluğumda babamın parıldayan mavi gözleriyle sahnenin ortasında, annemi de gerçekten mutsuz olmayan, o toplantılarda ev sahibeliği yapan, şarabı dağıtan, güler yüzlü, etrafına ışık saçan ve öyle horoz bir kocası olduğu için hiç de mutsuz görünmeyen bir kadın olarak hatırlıyordum.

“Oralarda ne büyük bir adam olduğunu gösterirdi,” diye annem devam etti. “Dans etmekten hiç yorulmaz, tek bir dansı bile kaçırmazdı. Plak biter bitmez koşup bir yenisini koyardı. Sonra herhangi bir kadını yakalar, onunla dans etmeye başlardı. Kadrilleri, müziğin değişmesine göre her seferinde değişik bir figür yapmasını çok iyi bilirdi. Sonra akordeonla kaval çalmasını da bilirdi. Dağlarda onun kadar iyi kaval çalan kimse yoktu, gür sesi bütün bir vadiyi doldururdu. Ah, büyük adamdı kendisi. Eski zamanlardaki şövalyeler gibi... İnsan onu atı üstünde

gördüğü zaman, kendisini kral gibi hissettiğini anlayıverirdi.

Alay köprünün üstüne vardığı zaman, bütün çanları ve fenerleriyle kendisi de en önde kral gibi geçerken hepimiz sevinç çığlıkları atardık, “Çok yaşa baba,” diye bağırırdık...

“Kuzum, sen kimden bahsediyorsun?” diye sordum.

“Babamdan, senin büyükbabandan,” dedi annem. “Sen kimden bahsettiğimi sandın?”

“Büyükbabamı mı anlatıyorsun?” dedim. “Gramofonu büyükbabam mı çalardı?”

“Hayır, hayır,” dedi annem. “Babandı. Gramofonu çalar, plakları değiştirirdi. Her dakika koşup plakları değiştirirdi. Durmadan dans ederdi. Çok iyi dans bilirdi, yaman bir salon adamıydı... Benimle dans etmek isteyince de, sanki yeniden küçücük bir çocukmuşum gibi kollarımdan tutup beni havada döndürürdü.”

“Babamla birlikteyken çocuk gibi mi hissederdin kendini?” diye sordum.

Annem, “Hayır, efendim!” dedi. “Babamla dedim, senin büyükbabanla. O kadar uzun boylu, öyle iri, öyle heybetli dururdu ki sarı saçları, ak sakalıyla!”

“Öyleyse dans eden büyükbabaydı,” dedim.

“Baban da dans ederdi,” dedi annem. “Gramofonu çalıp dans ederdi, evime getirdiği bütün o kadınlarla. Gerektiğinden de çok dans ederdi. Her gece dans etmek isterdi. Bazen, eğer hat bekçilerinden birinin evi çok uzaktaysa, ben gitmek istemezdim. O zaman bana sanki hayatından bir yıl çalmışım gibi bakardı. Ama kendi gittiği bütün eğlencelere bizi de götürmek isterdi...”

“O mu? Hangisi?” dedim. “Babam mı, büyükbaba mı?”

“Büyükbaba, büyükbaba,” dedi annem.

ON YEDİ

Annem daha bir süre büyükbabam, babam, ya da başka bir adamla ilgili olarak, daha doğrusu genellikle erkekler hakkında konuştu. Onu dinlerken gözümün önüne Koca Lombardialı gibi biri geldi.

Büyükbabamı beni elimden tutmuş, kendi toprağının bir köşesine giden merdivenlerden, yollardan geçirdiği günden başka hiç hatırlamıyordum. O da herhalde Koca Lombardialı gibi bir adamdı -hani trende gördüğüm iriyarı, kıllı, ufak beyaz sakallı, atından, kız çocuklarından ve öbür sorumluluklarından söz eden adam gibi.

Koca Lombardialmın biriydi herhalde,” dedim.

Kavunu da böylece mideye indirmiştik, annem ayağa kalkmış tabakları topluyordu, “Koca Lombardialı olan da kim?” dedi.

Omuz silktim. Ne cevap vereceğimi kendim de bilmiyordum. “Adamın biri,” dedim.

“Adamın biri mi?” dedi annem.

“Kocaman, uzun boylu bir adam. Büyükbabam uzun boylu değil miydi?

Uzun boyluydu,” dedi annem. “Bir adam o kadar uzun boylu olursa Koca Lombardialı mı denir?”

“Pek değil,” dedim. “Boyundan dolayı değil.”

“Peki öyleyse, büyükbabanın Koca Lombardialı olduğunu nerden çıkarıyorsun?”

“Çünkü,” dedim, “sarışın, mavi gözlü değil miydi büyükbabam?”

“Öyle olunca Koca Lombardialı mı oluyor?” dedi annem. “Sarı saçlı mavi gözlü olunca mı? Amma da kolaymış Koca Lombardialı olmak!”

“Bilmem,” dedim. “Belki kolay, belki de o kadar kolay değil.” Annem kırmızı şalına iyice sarılmış kollarını pörsümüş göğüslerinin altında kavuşturup masanın tam

karşısında dimdik ayakta duruyor, gözlerini kısarak bana bakıyordu.

“Sarı saçlı mavi gözlü olmak o kadar da güç bir şey değil,” dedi.

“Haklısın,” dedim. “Ama Koca Lombardialının sarışın olması şart değil.”

Babamın gözlerinin mavi olduğunu ama sarışın olmadığını hatırlamıştım. Ayrıca, hat boyunca çalışan bütün demiryolcuların ve bekçilerin yararına masanın başında *Macbeth*”ten parçalar okuyan babamı da bir çeşit Koca Lombardialı saydığımdan, “Sadece gözlerinin mavi olması yeter,” dedim.

“Peki neymiş bu?” dedi annem.

Aslında, Koca Lombardialının nasıl bir insan olduğu gözümün önüne geldi -trendeki öbür sorumluluklarından söz eden adam demek istiyorum kendisini özlemle düşünürken, mavi gözlü değil de sadece kıllı ve gür saçlı bir adam olarak belirdi kafamda.

“Şimdi,” dedim. “Koca Lombardialı dedin mi gür saçlı bir adam olacak. Büyükbabamın gür saçları var mıydı?”

“Gür saç mı?” dedi annem. “Hayır, pek gür saçlı sayılmazdı. Biraz ağarmış kocaman sarı bir sakalı vardı. Ama tepesinde saç yoktu. Koca Lombardialı değildi demek!”

“Öyleydi, öyleydi!” dedim. “Gene de Koca Lombardialıydı o.

“Nasıl olabilir?” dedi annem. “Eğer Koca Lombardialı olmak için saçlarının bol olması gerekir diyorsan. Onun saçları pek o kadar gür değildi ki...”

“Saçın ne önemi var?” dedim. “Büyükbabanın Koca Lombardialı olduğuna eminim. İnsanın Lombardia gibi bir yerde doğmuş olması yeter,” dedim.

“Lombardia gibi bir yer mi?” dedi annem. “Nasıl bir yer oluyor Lombardia?”

"Lombardia gibi bir yer. Nicosia gibi bir yerdir," dedim. "Nicosia'yı biliyor musun?"

"Duydum," dedi annem. "Orada ekmeğin üstünü cevizle süslerlermiş... Ama babam Nicosialı değildi ki."

"Daha başka bir sürü Lombardia gibi yer var," dedim. "Sperlinga var, Tronia var, Val Demone'deki her yer Lombardia gibidir."

"Ama Val Demone'den de değildi!" dedi annem. "Koca Lombardiah değildi!"

"Val Demone'den öteye de Lombardia gibi yerler var," dedim. "Aidone, Val Demone'de değil ama orası da öyle." "Aidone Lombardia gibi bir yer demek?" dedi annem. "Bir zamanlar içine yağ koyduğum bir testim vardı. Aidone'den gelme. Ama büyükbaban Aidoneli değildi." "Nereliydi?" diye sordum. "Herhalde Valle Armerinalıydı. Buralara yakın bir yerlerdendi. Valle Armerina'da bile Lombardia gibi bir yer vardır."

"Piazzalıydı," dedi annem. "Piazza'da doğmuş, sonradan buraya gelmiş. Piazza Armerina, Lombardiah çıkarır mı?"

Bir an durdum, düşündüm sonra cevap verdim, "Hayır. Piazza Lombardia gibi bir yer değil bence."

Annem kazanmıştı. "Gördün mü, demek ki Koca Lombardialı değilmiş!"

"Tam tersi, Lombardialı olduğuna eminim!" dedim. "Ama Lombardialı çıkaran bir yerden değilse, nasıl Koca Lombardialı oluyor?" dedi annem.

"Yerin ne önemi var?" dedim. "Çin'de bile doğmuş olsaydı, ben eminim ki, o Koca Lombardialıydı."

Annem bir kahkaha attı. "Çok dik kafalısın," dedi. "Söylesene neden Koca Lombardialı olmasını istiyorsun?" Ben de biraz güldüm. "Onu öyle bir anlatıyorsun ki, Koca Lombardialı olması gerekiyor bence. Öbür sorumluluklarını da düşünmüş bir kimseye benziyor..."

Trende karşılaşmış olduğum Koca Lombardialıyı, ona benzeyen daha başka birçok erkeği, *Macbeth* okuyan babamı, büyükbabayı, aklımda büyükbaba olarak kalmış olan adamı özlemle aklımdan geçirirken büyük bir ciddiyetle söyledim bu sözleri.

"Bence, başka ödevleri olduğunu da düşünen bir adamdı," dedim.

"Başka ödevler mi?" dedi annem.

"Yerine getirmek zorunda olduğumuz ödevlerimizin eskimiş şeyler olduğunu söylemez miydi? Artık bu ödevlerimizin köhne, ölü şeyler olduklarını, onları yerine getirmenin insana bir şey kazandırmadığını söylemez miydi?"

Annem şaşırmıştı. "Bilmem. Sanmıyorum," dedi.

"Başka ödevlerimizin olması gerektiğini söylemez miydi? Yepyeni ödevleri, eskilerini bırakmamızı? Bunları söylemez miydi hep!"

"Bilmem," dedi annem. "Böyle şeyler söylediğini hiç duymadım."

Günlük işlerimin başında olacağım yerde yolculuğa çıkıp annemin evinde olmam bir kere daha beni umursamaz yapmıştı. Gene de, Koca Lombardialının arkadaşlığına duyduğum özlemle, sordum: "Kendi kendinden memnun muydu? Büyükbabam, kendi kendisinden, yaşadığı dünyadan memnun muydu?"

Annem aklı karışmış gibi bir an öyle bana baktı, bir şey söyleyecek gibiydi. Ama fikrini değiştirip, "Neden olmasın?" dedi.

Gene bana baktı. Kendisine cevap vermedim. Bir yandan bana bakmaya devam ediyordu, fikrini yeniden değiştirerek, "Hayır, aslında memnun değildi," dedi.

"Ya, değildi demek," dedim.

"Hayır, yaşadığı dünyadan memnun değildi," dedi annem.

"Ama kendi kendisinden memnun muydu?" dedim. "Dünyadan memnun değildi, ama kendisinden

memnundu, öyle mi?”

“Evet, kendisinden memnundu sanıyorum,” dedi annem.

“Başka ödevleri olduğunu düşünmez miydi?” dedim. “Hayatından memnun muydu?”

“Neden memnun olmasın?” dedi annem. “Alayın başında, atının üstündeyken, kendini kral gibi hissederdi. Biz de vardık, üç güzel kız çocuğu vardı! Neden memnun olunmasın?”

“Eh,” dedim. “Belki de sen bilmiyorsundur, hayatından memnun olup olmadığını...”

ON SEKİZ

Daha sonra annem bulaşık yıkamaya başladı. Akar su olmadığı için toprak bir kaba doldurduğu sıcak suyun içinde yıkıyordu tabakları; arada bir de ıslık çalıyordu.

Birinci tabağı sıcak suyun içinden çıkarınca, “Bana biraz yardım eder misin?” dedi. Ayağa kalkıp yardıma hazırlandım. Tabağı bir parça külle ovaladı, sonra bana uzatırken orada duran bir kova dolusu soğuk suda çalkalayıp kurulamamı söyledi. Böylece öbür tabakları, çanakları yıkayıp kuruladık, annem şarkı söyleyip ıslık çalıyordu, ben de onu seyrediyordum.

Eski şarkıların melodilerini yavaş sesle, sözlerini söylemeden, bazen mırıldanarak, bazen ıslıkla, arada bir de sesini titreterek söylüyordu. Bu elli yaşlarında, ama yaşlı olmayan yüzüyle, yılların yıprattığı ama kocatamadığı, nerdeyse genç bile kalmış kadın, kestane ya da sarı saçları, omuzlarını örten kırmızı şal ve ayağında babamın kunduralarıyla garip bir manzaraydı karşımda. Yüzüyle hiçbir ilintisi olmayan iri, yıpranmış, sertleşmiş ellerine baktım, bu eller ağaç kesen ya da toprağı işleyen bir erkeğin elleri olabilirdi; yüzü ise bir odalığın yüzünü andırıyordu. “Bizim kadınlarımız,” diye düşündüm: Sicilyalı kadınlar değil bütün kadınlardı aklıma gelen, elleri geceleri yumuşaklıktan yoksun, belki de zaman zaman bu yüzden mutsuz, kıskanç, hatta vahşi; bir odalığın kalbine ve yüzüne sahip olup, erkeklerini kendilerine bağlayacak yumuşak elleri olmayan
kadınlar. Babamı, kendimi, bütün erkekleri düşündüm, yumuşak ellerle okşanmak ihtiyacında olan bizleri, ve kadınlarla olan huzursuzluğumuzu biraz anlar gibi oldum, sert ve kemikli, nerdeyse erkeksi elleriyle kadınlarımızı ne kadar çabuk bırakmaya hazır olduğumuzu düşündüm. Geceleri o elleri kaskatı olan kadınlarımızı; bir de odalık

kadınlar vardı, bir dokunuşlarıyla bizi kendilerine köle eden. Bolluk içinde yetişen insanları çekici yapan şeyin bu olduğunu düşündüm; toplumun bütün bürokratik-askeri yapısını, değişik rütbeli insanları, hanedanları, masal kitaplarındaki prensleri ve kralları; yumuşak ve bakımlı elleri olan kadın tipini. Bu kadınların var olduklarını bilmek, nasıl olduklarını düşünmemiz için yeterliydi: Atları, sancakları, harem ağalarıyla bu kadınlar bize ne kadar uzak ve erişilmez görünürlerdi. Borazanları ve bayraklarıyla sarayların ve panayırların onun için bu kadar sevildiğini düşündüm. Eğlencenin ortasında bakışlarımız kadınlarımızdan öbür kadınlara doğru kayardı; ben, babam, her erkek başka bir şey arardık o kadınlarda, bir an için bile olsa aradığımız şeyin yumuşak bir çift elin okşayışı olduğunu aklımıza getirmeden. Annemin şekilsiz ellerine, eski bir çift erkek kundurasının içindeki şekilsiz ayaklarına, sanki başka bir tabiatın sözünü edemediğimiz uzuvlarına bakar gibi bakıp ne kadar insafsız olduğumuzu düşündüm. Bütün bunlar olurken annem, bir kuş gibi şakıyor, mırıldanıyor, ıslık çalıyor, arada bir de sesini tizleştirip bir şeyler söylüyordu. Ellerinin ve ayaklarının hiç önemi yoktu, kaç yaşında olduğu bile önemli değildi. Önemli olan o şarkıları söylemesiydi, bir kuş gibi, havada uçan bir ana kuştu, yumurtalarının arasında, pırıl pırıl, ışık saçan bir ana kuştu.

“Eh,” dedim, “demek yalnızken vaktini böyle geçiriyorsun.”

“Nasıl böyle?” dedi annem.

“Böyle,” dedim, “şarkı söyleyerek.”

Annem omuz silkti, sanki şarkı söylediğinin farkında değildi.

Yalnız olmaya aldırmıyor musun?” diye ekledim. Gözlerini kısıp şaşırmış bakışlarla bana şöyle bir baktı, kaşları çatıldı ve "Eğer babanın yokluğunun acısını çektiğimi sanıyorsan, aldanıyorsun,” dedi. "Nereden çıkardın bunu? Bana biraz yardım ettiğin için mi aklına geldi?” "Neden?” dedim. "İyi

bir can yoldaşı değil miydi? Bulaşığa da yardım ederdi sanıyorum.”

"Öyle olsa bile, bu benim yalnızlık duymamı gerektirmez ki,” dedi annem.

Ama iyi adamdı,” dedim.

Bu evde iyi bir adama ihtiyacım yok benim,” dedi annem. "Benim kara talihim onun iyi olmasıydı ya!”

“Ne demek istiyorsun? Daha açık konuş,” dedim.

“Mesela, büyükbaban iyi bir adam değildi,” dedi annem.

“Bütün kadınları kraliçem diye çağırmaz, onlara şiirler yazmazdı.”

“Herhalde kadınları sevmezdi,” dedim.

“Sevmez miydi?” dedi annem. “Babandan on kat daha çok severdi onları. Ama onlara kraliçem demezdi. Birini sevdi mi, alıp vadiye götürürdü. Bu köyde onu bugüne dek hatırlayan birçok kadın vardır. Piazza’da da öyle.”

“Sen de babamdan şikâyet ediyorsun,” dedim. “Senin gibi bir insan büyükbabanın karısı olsaydı durumu daha da kötü olurdu...”

“Daha kötü mü?” dedi annem. “Nasıl daha kötü olurmuş?”

“Şey yani,” dedim, “büyükbaba onları alıp vadiye götürürmüş, babamsa onlara şiir yazarmış. Bana kalırsa o vadiye yapılan kaçamaklar şiirden daha çok canını sıkardı.”

“Hiç de değil!” dedi annem. "Eğer onları sadece kaldırıp vadiye götürseydi, sesimi o kadar çıkarmazdım.”

“Ne?” dedim. “Hem onları vadiye götürür, hem de şiirler mi yazardı?”

“Tabii ya!” diye bağırdı annem. “Sonra onlara kraliçe der, kraliçeler gibi davranırdı kendilerine, iyi adamdı. Hele kadının birisinin güzel bir adı varsa -Manon

gibi filan-aklı başından giderdi. O yaşta gülünç oluyor artık.” “Kimin adı Manon’du?” dedim.

“Sirkte çalışan binici kızın,” dedi annem. “O kadın yüzünden babam gönderdim zaten. Adı Manon’muş da. Ama hepsine kraliçeymişler gibi davranırdı. İyi adamdı.” Bir sessizlik oldu, ama ben bir şey söylemedim. Annem beni bekler gibiydi, onun için, “İyi adamdı,” dedim.

“İşin en kötü yanı da oydu zaten,” dedi annem. “Eğer sadece alıp vadiye götürseydi, o kadınlara bir şey demeyecektim. Onun yerine bana gelip, ‘Sevgilim, eğer genç bir kız olsaydın, adın Manon olabilirdi, derdi.”

“Ne kötülük var bunda?” dedim.

“Kötülüğü şurda ki, onlara pis domuzlar gibi davranacağı yerde kraliçeymişler gibi davranırdı. Allah bilir, ne masallar anlatırdı onlara. En kötüsü de oydu. Ben de onlara burun kıvıramazdım o yüzden.”

“Ya, onlara burun kıvıramazdın demek,” dedim. “Garip kadın!” diye düşündüm.

“Allah bilir, onlara neler söylerdi ki, onlar da bana kimbilir kendilerini ne sanarak bakarlardı. Evime de gelirlerdi, demiryolcuların karıları, köylü kadınlar. Sakin ve pişkin görünürlerdi. Gözlerini yere indirmezlerdi.”

Garip kadın, diye düşündüm.

Annem anlatmaya devam etti. “En kötüsü de oydu zaten. Babanın gözünde benden çok kendilerinin önemli olduklarına inandırırdı o kadınları. Onlara kraliçe derdi. Pis domuzlar olduklarını hissettirmezdi onlara. Ben de kendilerine burun kıvıramazdım…”

O bunları anlatıyor, ben de düşünüyordum. Garip kadın! Ne garip kadın! Nerdeyse kendi kendime bir kahkaha atacaktım. Erkeklerin, babam, kendim gibi erkeklerin belki de ne kadar iğrenç yaratıklar olduklarını biliyordum, ama kadınlarla birlikte olmak istemenin de, Allah bilir, onlara kendilerinin ne olduklarım inandırmanın da doğru olduğunu biliyordum. İçimden nerdeyse bir kahkaha atacaktım.

ON DOKUZ

Annem eline süpürgeyi alıp ortalığı süpürmeye başladı. O, annelik ve kadınlık rolünün bol bol tadını çıkarırken ben de kendi kendime nerdeyse kahkahalar atarak annemin de, başka erkekler için, o pis domuz dediği kraliçelerden biri olabileceğini düşündüm; sertleşmiş ellerine rağmen, çekici, insanda birçok istekler uyandıran bir kraliçe. Neden olmasın, diye düşündüm kendi kendime. Onda kocasının başka kadınlara duyduğu isteğin sadece hesabını tutmaktan perişan olmuş zavallı bir kadın olmasını önleyecek zenginlikte bir analık duygusu vardı. Omuzlarında kırmızı şalı, o uzun boyuyla mutfakta oradan oraya gidip gelirken bile içinde o eski baldan daha epeyce olduğu belliydi. Çaresiz bir insan olamayacak kadar doluydu o eski balla. Kahkahalarımı tutmaya çalışarak, "Garip bir kadınsın sen," dedim. "Demek pis domuzdan başka bir şey olmadıklarını bilmelerini isterdin."

"İsterdim ya," dedi annem. "Olanlara gülüp geçmek isterdim..."

"Garip bir kadınsın sen," dedim. "Gülüp geçmek isterdin demek?"

"Elbette. Benim için hiç fark etmeyecekti. Gülüp geçecektim. Ama onlara pis domuzlar gibi davranmazdı ki..." "Neden öyle davransaydı, peki?" dedim. "Onların da senin gibi kocaları, çocukları yok muydu?"

"Olabilir," dedi annem. "Kimse onları pis domuzlar gibi hareket etmeye zorlamıyordu ki."

“Yaptıkları şey neden o kadar pis bir şey oluyormuş?” dedim. “Onunla senin yaptığını yapmıyorlar mıydı? Yoksa başka bir şey mi yapıyorlardı?”

“Başka bir şey mi?” diye bağırdı annem.

Bir an için süpürmeyi bıraktı.

“Ne demek istiyorsun, başka bir şey diyerek?” dedi. “Tabii ki aynı şeyi yaparlardı. Başka ne yapacaklardı ki...”

“İyi ya öyleyse,” dedim. “Onların da senin gibi kocaları vardı. Senin gibi çocukları vardı. Onunla birlikte yaptığınız şeyden daha pis bir şey yaptıkları yoktu. Neden onlara pis domuzlar gibi davransaydı?”

Annem de, “Ama o onların değil benim kocamdı,” dedi.

“Aradaki fark bu, öyle mi?” dedim. Kendi kendime

güldüm. Elinde süpürge işini bırakmış, mutfağın ortasında şaşırmış bir halde duruyordu, kendi kendime güldüm. “Bu konuda neye dayanarak karar veriyorsun, anlamıyorum doğrusu,” dedim.

Gene içimden gülerek karşı hücuma geçmek için hazırlandım:

“Neden böyle düşünüyorsun anlamıyorum,” dedim yeniden. Sonra ekledim: “Aynı işi başka erkeklerle yaparken sen de pis domuzun biri miydin?”

Annemin yüzü kızarmadı. Gözlerinde bir kıvılcım çaktı, ağzı sertleşip kapandı. Gövdesi de sertleşti. İçindeki o yıllanmış bal dalgalandı. Yüzü hiç kızarmadı.

İçimden kahkahalar atarak, “Bana kalırsa senin de vadiye gitmişliğin var...” Annemin içindeki yıllanmış balı dalgalandırdığıma memnundum, bir yandan içimden kahkahalar atarken dilim de çözüldü:

“Sen de hayatım mutfakta geçirmedin ya,” dedim. “Sen de binleriyle vadiye gitmişsindir.”

“Ya!” dedi annem. Mutfağın ortasında bir heykel gibi duruyordu, içindeki yıllanmış bal dalgalanıyordu ama annemin ne yüzü kızardı, ne de utandı. “Ya!” dedi bana tepeden bakarak.

Bunu söylediği zaman yalnız annem değildi, bir ana kuş, bir arı beyi gibiydi, ama içindeki bal artık çok yıllanmış eskimişti, kendi kendine yatışıp kurnazca duruldu; ben de ne olsa onun yirmi dokuz, nerdeyse otuz yaşındaki oğluydum, hayatımın yarısı boyunca beni hiç görmemişti, yaşadığım son on beş yıllık hayatımla sokaktaki bir

yabancıdan farksızdım annem için; böylece süpürgesine dönüp, “Eh, herhalde bir iki kere başka erkeklerle ben de vadiye gitmişsem, o da bunu hak etmiştir,˝ dedi.

İçimden gülerek, “Seni gidi geçkin domuz!˝ diye düşündüm.

“Tabii, hak etmiştir!˝ dedim. Sonra sordum. “Birçok kereler mi? Birçok kişiyle mi?˝

“Aa!” dedi annem. “O erkeklere kendimi peşkeş çekeceğimi mi sandın?˝

“Hayır canım,˝ dedim. “Bir ikisiyle gidip gitmediğini öğrenmek için sordum.˝

Bir tane vardı! Bir tane!” dedi annem. “Öbürü sadece bir yanlışlıktı, o sayılmaz!

“Yanlışlık mı?” dedim. “Nasıl bir yanlışlık?

“Messina’da otururken arkadaşlarımızdan biriydi,” dedi. “Depremden sonra... Aslında bir karışıklık yüzünden olmuş bir hikâyeydi. Ben de çok gençtim. Bir daha da sözü edilmedi.”

“Ya, öyle mi” dedim. “Peki öbür adam?”

Haa!” dedi annem. “Öbür adamla, bir rastlantı sonucu oldu.”

“O da dostumuz muydu?” diye sordum.

Annem, “Tanımadığım biriydi,” dedi.

“Tanımadığın biri miydi?” diye sordum.

Olmayacak şey mi?” dedi annem. “Başımdan geçen her şeyi bilemezsin ki!”

“Herhalde ırzına geçmiş olmalı,” dedim.

“Irzıma mı?” dedi annem.

Annem bu kelimeyi öyle bir şekilde söylemişti ki, kendi kendime kahkahalarla gülmek istedim. Sonra kendisini memleketi Sicilya’nın bir köşesinden, kendi mutfağından değil de, dünyanın bambaşka bir köşesinden seyrediyormuşum gibi sordum: "Peki nerede oldu bu? Hat boyundaki bekçi evlerinde oturmaya başlamış mıydık o zamanlar?”

YİRMİ

“Acquaviva’daydık,” dedi annem. Annemi dünyanın başka bir köşesinden dinliyordum artık, Acquaviva’yı çok uzaklarda, dağlarda ıssız bir nokta olarak düşündüm. Ama anneme cevap olarak, "Acquaviva’dayken hepimiz kocaman çocuklardık. Savaş sonrasıydı,” dedim.

"Ne demek istiyorsun?” dedi annem. "Biraz büyüdünüz diye sizden izin isteyecek değildim ya. Sen on birindeydin. Okula gidiyor, bir sürü oyunlar oynuyordunuz...”

Demek o kimsesiz yerlerde, Acquaviva’da, San Cataldo’da, Serradifalco’da çocuklar yük trenine bindirilip gönderilmiş, ya da kırlıkta çukurların içinde oyun oynarlar, erkekler çapa çapalar, analar ya çamaşırda ya da başka bir işin başında, herkes o uçsuz bucaksız göğün altında kendi şartlarıyla güreşirken olmuştu bu iş.

Her şey ne kadar güzeldi -boşluğun içinde, o kadar uzakta. Annem o yazın çok kötü geçmiş olduğunu söyledi. Bu, doğudan batıya kadar en aşağı yüz kilometrelik bir alan içindeki sel yataklarında, bir damla bile suyun olmamasıydı, kuru ottan başka bir şey olmazdı ortalıkta. Hangi yöne baksan, birbirine yirmi otuz kilometreden daha yakın ev göremezdin. Sadece demiryolu boyunca yalnızlıkla çevrelenmiş hat bekçilerinin kulübeleri dizili dururdu. Kötü bir yaz dendi mi, insanın aklına o yüzlerce kilometrelik alanda avuç içi kadar bir gölgeliğin olmayışı, güneşin altında patlayan cırcırböcekleri, güneşin kuruttuğu salyangoz kabukları, her şeyin güneşin altında alev alev yanması gelirdi. “Çok kötü bir yazdı, o yaz,” dedi annem yeniden.

Süpürmesini bitirmiş, çanak çömleği yerlerine koyuyor, kendi kendine konuşmaya devam ediyordu, ama ben bir şey sorunca da cevap yetiştirmekten hoşlanıyordu.

“Sabah mıydı? Yoksa öğleden sonra mı?” diye sordum.

“Galiba öğleden sonraydı. Hiçbir böcek, hiçbir sinek, hiçbir şey yoktu ortalıkta… Öğleden sonraydı herhalde.”

“Sen ne yapıyordun?” diye sordum. “Ekmeği yapmıştım,” dedi.

Demek ki şöyle olmuştu: Kilometrelerce güneşin altında ölmüş yılan kokuları, derken, birdenbire tek başına duran bir evden gelen yeni pişmiş ekmek kokuları…

“Ekmeği yapmıştım,” dedi annem.

“Sonra?” diye sordum.

“Çamaşır yıkıyordum,” dedi. “Dışarda kuyunun yanında bir fıçımız vardı, öğleden sonra olmalı, çünkü sadece fıçının gölgesi olurdu… Öğleden sonraları çamaşır yıkamak âdetimdir.”

Demek ki öğleden sonraydı ve evin çevresinde taze pişmiş ekmek kokuyordu. Trenle getirilmiş suyla doldurulan bir kuyu vardı, bir de çamaşır yıkayan kadın. Annem hikâyesine devam ediyordu, ama sorularımı cevapsız bırakmıyordu. “Peki ya adam?” dedim.

“Yoldan geçen biriydi,” dedi annem.

“Yolcunun biri ha!” diye bağırdım.

“Evet, yürüyerek yolculuk eden adamın biri,” dedi annem.

“O kilometrelerce bir damla su bulunmayan, ortalıkta bir kulübe olsun görünmeyen yollarda…”

“Evet,” dedi annem. “Sırtında değişeceği elbiselerini taşıdığı bir asker çantası, üstünde rütbesi olmayan bir asker üniforması, başında eski bir ırgat kasketi vardı. Kunduralarını ayağından çıkarıp birbirine bağlayarak omuzuna atmıştı…”

“Epey uzaktan mı geliyordu?” diye sordum.

“Öyle sanıyorum,” dedi annem. “Pietraperzia’dan, Mazzarino’dan, Butera’dan, Terranova’dan, daha yüzlerce yerden geçtiğini söyledi bana. Ama tam savaşın bittiği yerden geliyormuş gibi bir

hali vardı. Üstünde hâlâ asker üniforması vardı, ama nişanları yoktu.”

“Hep yürüyerek mi geçmiş buralardan?” dedim. “Terranova’dan, Butera, Mazzarino, Pietraperzia’dan?” “Evet, yürüyerek,” dedi annem. “O gün kırk sekiz saat oluyormuş ki ne bir köye rastlamış, ne bir canlıya.” “Kırk sekiz saattir de ağzına bir şey koymamış mı?” “Daha da çok olmuş bir şey yemeyeli,” dedi annem. “Son geçtiği yer hayvan yetiştirilen bir çiftlikmiş ama köpekler yabancıları çiftliğe yaklaştırmıyorlarmış. Bana bunları anlattı, bir yandan da bir kova dolusu su içti.”

Annem, başka anlatacağı bir şey yokmuş gibi sustu, onun için ben sordum:

“Yalnız su mu istedi senden?”

Annem, “Verebileceğim her şeyi istedi,” dedi. “Aslında kendisi bir şey istemedi, ama daha bir saatten az bir zaman önce pişirmiş olduğum ekmeklerden küçük bir somun verdim kendisine. Ekmeği verirken tuz, yağ ve mercanköşk otuyla bir güzel baharladım, o da havayı içine çekip ekmeği koklayarak, ‘Allah razı olsun dedi.”

Annem bir kere daha hikâyesini kesti, gene de benim sorularıma cevap veriyordu. Şimdi tam olarak hatırlamadığım bir şey sordum anneme, o da adamın hiçbir şekilde aç ve susuz kalmasını istemediğini söyledi; adamı doyurmak istediğini, onun için de her iyi yürekli Hıristiyan gibi cömert davranıp adama başka şeylere olan açlığını gidermesinde yardımcı olduğunu söyledi.

“Allah senden razı olsun geçkin domuz,” diye düşündüm kendi kendime.

“Ne olacak yani, adam yoluna giderken durmuş!” dedim.

“Yoo,” dedi annem. “Başka ikindilerde de geldi.”

“Demek buralardan bir yerdendi,” dedim, “gezginin biri değildi?”

“Gezginin biriydi, Palermo’ya gidiyordu, Sicilya’yı bir baştan bir başa kat etmişti.”

"Palermo'ya gidiyor muydu? Yoksa Palermo'ya gitti mi?" "Gidecekti, ama gitmedi. Bivona'ya kadar gitti, sonra orada kükürt madeninde iş bulup kalmış."

"Bivona'da mı?" dedim. "Ama Bivona Acquaviva'dan uzaktır."

"Dağların ardındadır Bivona, elli kilometre kadar ötede... Her yer aşağı yukarı elli kilometre uzaktır Acquaviva'dan."

"Hayır," dedim. "Casteltermini Acquaviva'ya elli kilometreden daha yakındır. Neden Casteltermini'de kalmadı?" "Belki Casteltermini'de iş yoktu. Belki de Palermo'ya gitmek istiyordu da, Bivona'ya gelince fikrini değiştirdi." "Seni görmek için elli kilometre yol mu yürüdü?" dedim. "Elli geliş, elli de gidiş," dedi annem. Gezginin biriydi. O ikindiden yedi gün sonra gene geldi."

Birkaç kere geldi mi?" dedim.

Birkaç kere. Bana ufak hediyeler getirirdi. Bir keresinde bir bal peteği getirdiydi de bütün evi sarmıştı kokusu." "Ya!" dedim. Sonra: "Nasıl oldu da bir daha gelmedi?" "İşte onu diyorum," dedi annem. Devam edecek gibiydi ama yüzüme baktı ve "Neden, Koca Lombardialı mıydı, değil miydi diye sormuyorsun?" dedi.

"Ya!" dedim. "Neden? Ne ilgisi var o adamın bununla?" "Bana kalırsa Koca Lombardialı oydu," dedi annem. "Öyle sanıyorum ki, öbür ödevlerini de düşünen bir adamdı. Koca Lombardialı öbür ödevlerini düşünen birisi demek değil mi?"

"Öbür ödevlerini mi düşünürdü?" dedim. "O adam, o gezgin mi?"

"Evet," dedi annem. "Kışa doğru kükürt madeninde grev yaptılar, köylüler isyan ediyorlardı. Tren dolusu silahlı polis geçti buralardan."

Annem artık rahatça konuşuyordu. Kendisini zorlamak gerekmiyordu.

"Demiryolcular greve katılmadılar," diye devam etti. "Trenler dolusu silahlı polis geçiyordu her gün.

Bivona’da yüzden fazla insan öldü. Silahlı polisten değil, onlardan...” “O da ölenlerin arasında mıydı sence,” dedim.

“Bence öyle,” dedi. “Yoksa geri gelmez miydi?” “Yazık!” dedim. Anneme bakıyordum. Mutfakta yapılacak başka işi kalmamıştı. Sessiz ve sakindi, eliyle elbisesinin bacağının üstüne gelen kısmım ütülüyordu. “Allah senden razı olsun, seni geçkin domuz,” diye düşündüm kendi kendime.

YİRMİ BİR

Dışardaki ikindi sessizliğinden hüzünlü bir meleme süzüldü içeriye; kaybolup gideceğine, yükseldi, yükseldi müziğe dönüştü: Kavallar duyulmaya başlamıştı.
Şimdi de Novena'daki hayat başlıyor," dedi annem. "Vizitelerime başlayayım artık," diye ekledi.

Kunduralarını değiştirmek için bir iskemleye oturdu. Ayağındaki eski erkek kunduralarını çıkarıp masanın altında duran bir çift kadın çizmesi geçirdi ayaklarına.

"Vizitelerin mi? Ne vizitesi?" diye sordum. "Seni de götüreyim," diye cevap verdi annem. Çizmelerle ayağa kalkınca annem daha uzun boylu, daha endamlı görünüyordu. Odasına geçip sokağa çıkmak için üstünü değiştirmeye başladı. Benimle oradan kaval sesleri arasında konuşuyordu. Bana iğnecilik yapmaya başladığını anlattı. Babamdan kendisine bir hayır gelmeyeceğini düşündüğü için hayatını iğne yaparak kazanmaya karar verdiğini söyledi.

Üzerinde siyah bir manto, kolunda ebelerinkini andıran büyük boy bir çanta, beni elimden tutup kış ikindisinin soğuk güneşine çıkardı. Böylece Sicilya yolculuğum yeniden başlıyordu.

YİRMİ İKİ

Yokuş aşağı inerken bir evin arkasını dolanıp bahçe duvarlarından geçerek bir kapıya geldik ve kapıyı çaldık. Kapı açıldı. İçerisi karanlık olduğundan kapının açılmış olduğunu fark etmemiştim. Kapının üstünden açık yelpaze biçiminde çerçevesi kararmış bir pencereden başka açık bir delik yoktu, gözüm hiçbir şey, annemi bile görmüyordu.

Ama annemin sesini duyuyordum.

“Oğlumu da getirdim," dedi annem. “Kocan nasıl?"

“Her zamanki gibi, Concezione,” diye bir kadın sesi cevap verdi.

“Oğlun ne kadar büyümüş!” diye hayretini belirtti. Derinlerden bir erkek sesi, “Burada yatıyorum, Concezione,” dedi.

Ses sanki bir mağaranın derinliklerinden geliyordu. “Oğlun, öyle mi?” diye yeniden konuştu. “Silvestro,” dedi annem.

Görünmeyen bir şeylere ait üç ses, benden çok uzakta aralarında konuşuyorlardı. Benim hakkımda da konuştular.

“Onu da kendin gibi kocaman yapmışsın!” dedi kadının sesi.

Onlar beni görüyordu, ama ben onları göremiyordum; hayalet gibiydiler. Annem, karanlıkta bir hayalet gibi, iğneden, eterden söz ederek iğnesini yaptı.

“Yemek yemelisin,” dedi annem. “Ne kadar çok yersen, o kadar çabuk iyileşirsin. Bugün ne yedin?”

“Bir soğan yedim,” dedi adamın sesi.

“Güzel bir soğandı,” dedi kadının sesi.” Ona külde pişirdim.”

“İyi,” dedi annem. “Bir yumurta da ver kendisine.”

“Pazar günü bir yumurta yedi,” dedi kadının sesi. Annem de, "İyi,” dedi.

Sonra karanlığın derinliklerinden bana seslendi: “Hadi artık gidelim Silvestro.”

Önümde duran bir keçinin sıcak tüylerini okşuyordum. Eğri büğrü toprak zeminde el yordamıyla bir iki adım atmaya çalıştım ki, elim yumuşak tüylerine dokundu keçinin. Buz gibi karanlıkta, olduğum yerde durup, bu canlı hayvanı okşayarak ısınmaya çalıştım.

“Hadi gidelim,” dedi annem yeniden.

Ama adamın derinliklerden gelen sesi bir süre daha alıkoydu bizi. “Daha kaç tane iğne vurman gerekiyor?” diye sordu.

Ne kadar çok iğne yersen o kadar çabuk iyileşirsin,” diye cevap verdi annem.

“Daha beş tane kaldı ama,” dedi ses.

Karısının sesi de, “O beş taneyle iyileşir mi?” diye sordu.

“Her şey olabilir...” diye cevap verdi annem.

Kapı açıldı, annem eşikte kolunda sallanan ebe çantasıyla yeniden göründü.

Dışarı çıktık, bahçe duvarlarının arasından annemin bundan *sonra, uğrayacağı* eve doğru yürümeye başladık. Birincisinin altından aşağı doğru inen ikinci sokağa saptık. Karşımızda vadinin açıklıkları, sonra da orası burası parça parça karla kaplı dağ vardı. Bir yanda bahçelerin ortasında küçücük evler ilerdeki dağa ve gökyüzüne yaslanmış, öbür yanda hâlâ parlak fakat sıcaklığını kaybetmiş güneşin altında sıra sıra kayaya oyulmuş evler vardı, daha yukarı çıkınca gene bahçelerin içinde bir sıra ev. Bahçeler küçücüktü, yükseklerde, damların arasından sebze küfelerini andırıyorlardı. Sokak aralarında keçiler geziniyorlardı. Soğuk
havada keçilerin çan sesleri ile kaval sesleri birbirine karışıyordu. Meşe ağaçları, damlardaki yuvarlak kiremitleri, kayalıklardaki mağaraları, kara toprağı ve keçileri, arkamızda kaybolup sonra yukarda bulutlarda ya da karda yeniden birleşen kaval sesleri ile her şeyi bir araya sıkıştırılmış bir Sicilya’ydı burası.

"Adamın derdi ne?” diye sordum anneme.

"Öbürleri gibi,” dedi annem. "Kimi biraz sıtmalı, kimi biraz veremli.”

YİRMİÜÇ

Bir iki dakika yürümüş yürümemiştik ki, annem başka bir kapıyı çaldı, ben de kendimi bir kere daha çıplak karanlıkta ve yamru yumru toprak bir zeminin üstünde buldum. Çevremdeki havada terk edilmiş bir kuyunun kokusu vardı.

Annem gene, "Oğlumu da getirdim,” dedi.

Gene kendilerini göremediğim insanların benim hakkımda konuştuklarını duydum. Seslerin arasından kulağıma bir çocuk sesi geldi.

"Küçük şişelerden var mı sizde?” dedi annem. "Var,” diye karşılık verdi bir erkek sesi. Araya başka sesler girdi. "Teresa, ateşi yak.” "Saman getir.”

Erkeğin sesiyle çocuğun sesi birbirleriyle konuştu. Erkeğin sesinin sahibi bir iki yaşlarında olan oğlunu kucağına almıştı. Annem iğneyle ilgili bir şey söyledi, erkek küçük, tiz sesli çocuğu kucağından indirmeden anneme cevap verdi, bazı sesler çıkardı, bir çekmece açtı.

Kuyunun koyu karanlığında bir kibritin yalımı belirip söndü. Annemin ellerini gördüm, tam ışık annemin ellerinin üstünden geçerken, sordu:

“Eee?”

iki, üç kere, "Eee?” diye tekrarladı. Sonra sordu, "Nasılsın?”

Erkeğin sesi bağırarak sordu, "Concezione, nasılsın, diyor.” Sonra cevap geldi: "Ha?” Annem, "Yemesi için ne verdiniz?” diye sordu. "Bu gece hindiba vereceğiz,” diye cevap verdi erkeğin sesi. Daha kaç iğne yapılacağı üstüne ufak bir konuşmadan sonra o hayaletleri içerde bırakıp yolumuza devam ettik. Annem erkeğin değil de kadının hastalanmasının onlar için büyük bir baht açıklığı olduğunu söyledi; çünkü kadının hastalanması o kadar önemli değildi, ama eğer erkek hastalanırsa işte o zaman iş biterdi. “Nasıl her şey biter?” dedim.

“Yaz kış aç kalırlar,” dedi annem. “Genellikle, erkek hastalanınca kadın ne yapacağım şaşırır,” dedi. “Öyle ki, ne vadiye inip bir parça hindiba toplayabilir, ne de kırlardan salyangoz. Yaptığı tek şey kocasının yanına gidip yatmak olur,” dedi.

YİRMİ DÖRT

İster yalnız bulut olsun, ister kar, kavalın müziği çok uzaklarda, köyün en tepesindeydi, vadinin derinliklerinden de çağlayanın uğultusu yükseliyordu.

Boğucu bir karanlığın içine girmiştik. Her yan karanlık ve dumanlıydı ama sesler öbür yerdekilerden daha telaşlı değildi. Annemin sesi bile dumandan rahatsız olmamıştı.

"Oğlumu da getirdim” dedi annem. Öbür yerlerde söylediği şeyleri burada da söyledi, benim hakkımda konuştu, sonra küçük şişeler ve iğneyle ilgili bir şeyler söyledi. Bir kibrit yalımı ellerini aydınlatıp söndükten sonra annem sordu:

"Nasılsın bakalım?”

"Eh, iyiyim,” diye bir cevap geldi.

“Yiyecek ne verdiniz kendisine?”

“Şimdi yiyeceğiz,” diye cevap verdi birisi.

Başka bir ses, "Yemek pişiyor,” dedi. Birçok ses duyuluyordu.

Yeniden dışarı çıktık, annem biraz önce söylediklerinin tam tersini söylemeye başladı, "Evin kadını hastalandı mı, felaket başlar,” dedi. "Erkeğin hastalanması daha iyi,” dedi. “Çünkü kışın erkekler zaten çalışmazlar, ama kadın hastalandı mı, her şeyin sonu gelir. Çünkü kadın her zaman vadiye inip hindiba toplayabilir, olmazsa kırlarda salyangoz arar. Evi çekip çeviren kadındır, anadır,” dedi.

Yeniden karanlık bir yere girdik, annem de yeniden gözden kayboldu ve görünmeden konuşmaya başladı.

Benim hakkımda bir şeyler söylüyordu. “Oğlumu da getirdim," dedi.

Sonra küçük şişelerden, iğneden söz etti, ellerini bir an için aydınlatan kibritin yalımının aydınlığında iğnesini yaptı. Ondan sonra da hastanın bir şey yiyip yemediğini sordu, bugün ya da yarın bir şey yiyebileceğini söylediler kendisine. Dışarı çıktık, annem yeniden gözle görülmeye başlamıştı. Eğer kadın hastalanırsa her şeyin sonu gelmiştir diyerek bir önceki sözlerinin tam tersini savunmaya başladı.

Yeniden sokağın karanlık hendeklerinden inmeye başladık. Artık iyice güneşin ışıklarından uzaklaşmıştık. Keçilerin çan sesleri, çağlayanın uğultusu ve soğuk sarmıştı her yanımızı. Yeniden karanlık, kuyu ya da karanlık olup karanlık kokan, ya da karanlık ve dumanlı yerlere girdik; annem benim hakkımda küçücük bir çocukmuşum gibi sözler söylüyor, sonra küçük şişelerden ve iğneden söz ediyor, sonra da yemek hakkında sorular soruyor ve her seferinde, tam çıkacağımız zaman, hastalığın geçmesi için kaygılı bir ses daha kaç iğne yapılması gerektiğini, beş, yedi, on ya da başka sayıda iğnenin yetip yetmeyeceğini öğrenmek istiyordu.

Böylece dışarda muşmula ağaçlan, yuvarlak kiremitleri, uğuldayan çağlayanları, içerde karanlık ve soğukta yaşayan insanlarıyla minyatür bir Sicilya’yı seyrettik. Annem, kendisiyle yürürken, ışığa, benim yanıma çıktığı zaman, karanlıkta öbür insanlarla birlikteyken canlanan garip bir yaratık olmuştu. Karanlığa girip çıkarken benim yaptığım gibi yolunu hiç şaşırmıyordu.

Her dışarı çıkışımızda bir önce söylediklerinin tersini söylüyordu. Bir keresinde erkek hastalanınca, her şeyin bittiğini söylüyor... Başka bir keresinde de kadın hastalanınca, her şeyin sonunun geldiğini ileri sürüyordu.

Ya da, “Birinin biraz sıtması var, öbürünün veremi," diyordu.

Bir keresinde bir sıtmaya tutulmuş olmanın vereme yakalanmaktan daha iyi olduğunu, bir başka sefer veremin sıtmadan daha iyi olduğunu söylüyordu.

“Sıtma oldu mu, ilaç için Enna’ya gitmek gerekmiyor” diyordu.

Enna’ya gidip dispanserden veremi iyi etmek için ilaç almanın ne kadar belalı bir iş olduğunu anlatıyordu. Hem uzun bir yolculuk yapıp otuz iki liret harcayacaksın, hem de hastaneye kapatılmayı göze alacaksın. İnsanların, bir kere Enna’ya gittiler mi, bir daha gitmek istemediklerini, çünkü gidecek gücü kendilerinde bulamadıklarını söylüyordu.

“Ama sıtma oldun mu muhtarlıktan ilaç verirler,” diyordu. Hemen arkasından da, “Derdin veremse, Enna’ya gider, gereken bütün ilaçları alabilirsin,” diyordu.

Sıtmaya karşı ilaç almak için muhtarlığa muhtaç olmanın ne kadar felâket bir şey olduğunu anlatıyordu. Muhtarlık oldukça yoksuldu, pek fazla ilaç bulunmaz, kimseye bir paketten fazla ilaç verilmezdi, insan bir paket ilaçla nasıl iyileşirdi.

“Ama verem oldu mu, ilacı Enna Dispanseri’nden alırsın, orası daha büyük, daha zengin bir yer, hükümetin kurumu,” diyordu. Bir keresinde ne derse öbüründe tam tersini söylüyordu.

YİRMİ BEŞ

Çağlayanın uğultusunun yakınlarına geldiğimiz zaman, içinde ışık bulunan bir eve girdik. Kayalara oyulmuş bir ev değildi bu, sokağın kenarında bahçe içinde taş bir evdi. Arka tarafında içeriye ışık sızan bir penceresi vardı.

Annem içeri girerken, “iyi akşamlar, oğlumu da getirdim,” dedi.

Annem içerde gözden kaybolmadı, evde başka insanlar da vardı. Onlara bakınca daha önce göremediğim bütün öbür insanları da görmüş gibi oldum. Yataktaki hasta adamı gördüm, pis, tıraşı uzamış yüzünde gözleri kapalıydı, *yatağın* ayakucunda bir kovanın çevresinde rahibeye benzer beş, altı kadın oturuyordu.

Annem her zamanki gibi önce benden söz etti.

“Oğlumu da getirdim,” dedi.

Ben de annemin bu sözleri nasıl söylediğini, öbürlerinin bu sözleri duyunca, bana nasıl baktıklarım seyrediyordum.

Kadınlardan biri, “Oğlun epey iriyarıymış,” dedi.

Annem, “Oğullarımın hepsi iriyarıdır, bu da en irileridir,” dedi.

“Nereden geldi seni görmeye?”

Kadınlarla annem her evde olduğu gibi bir süre benim hakkımda konuştular, ben de kovanın ağzına kadar siyah salyangozla dolu olduğunu gördüm, birer birer bu salyangozları alıp emiyorlardı. Yaşlısı genci hepsi karalar giymiş bir kadın topluluğuydu bu. Salyangozu emmeleri bitince boş kabuğu gene kovanın içine atıyorlardı.

“Afiyet olsun!” diye seslendi annem onlara doğru. Küçük şişeler, iğne ve eter hakkında konuşmaya başladı, çantasını açtı, hastayı çevirdi ve iğneyi yaptı.

Hastanın yüzüstü yatmaya devam ettiğini gördüm. “Eee?” dedi annem hastaya.

Cevap veren olmayınca, annem yeniden, “Eee?” dedi.

Yaşlı kadınlardan biri cevap verdi, “Boşuna yorulma... Konuşmuyor.”

“Konuşmuyor mu?” dedi annem.

“Konuşmuyor,” diye cevap verdi başka bir kadın.

Yatağın ayakucunda oturan beş kadın salyangozu emmeye devam ettiler, içlerinde en yaşlı olanı sesini yükselterek, “Gaetano bir şey söyle. Bak Concezione burada.” dedi.

Hasta yavaş yavaş bir yanına döndü, ama cevap vermedi. Kadınlardan en yaşlı olanı anneme dönerek, “Görüyor musun? Konuşmak istemiyor,” dedi.

Annem hastaya doğru eğildi, elini hastanın omuzuna koyduğunu gördüm.

“Neler işitiyorum, Gaetano!” dedi. “Konuşmak istemiyormuşsun?”

Hasta, yavaş yavaş kendini çevirdi, sırtüstü dönüp yüzünü gösterdi, ama gene cevap vermedi. Gözleri hâlâ kapalıydı.

Kadınlardan en yaşlısı, “Hiçbir faydası yok, Concezione,” dedi. “Konuşmak istemiyor. Dün sabahtan beri konuşmak istemiyor.”

“Yemek yedi mi?” diye sordu annem.

Kadınlardan biri eliyle kocayı işaret etti, en yaşlıları da cevap verdi, “Evet, yedi.”

Derken hasta birdenbire konuşmaya başladı. Küfrediyordu.

Hastaya bakınca gözlerinin açılmış olduğunu gördüm.

Gözlerini bana dikmiş beni inceliyordu, ben de onun gözlerinin içine bakıp onu inceliyordum. Bir an için hastalığını bir yana bırakıp, erkek erkeğe birbirimizle yüzleşir gibi bakıştık. Gözlerinin rengine bile bakamadım, çünkü o gözlerde yalnızca insanlığın kendisini gördüm.

"Nereden geliyorsun?” dedi.

"Concezione’nin oğluyum,” dedim.

Adam yeniden gözlerini kapadı, annem de kadınlara, "Biraz neşelendirmeye çalışın kendisini,” dedi.

Bana da, "Haydi Silvestro, gidelim,” dedi.

YİRMİ ALTI

Bundan bir süre önce aylarca süren ağır bir hastalık geçirmiştim, işçiler için hastalık denen o sonsuz sefaletin sefaleti, belanın belası şey konusunda derin bilgi sahibi olmuştum. Hele insan yirmi, otuz gündür yataktan kalkamamış, odasının dört duvarı, gövdesi ve yatak çarşaflan, mutfaktaki bakır kap kacak, iskemlelerin, masanın ve dolapların tahtası arasında kalakalmışsa.

Böyle zamanlarda bu eşyadan başka bir şey yoktur dünyada. İnsan bu eşyalara bakar, bakar ama onlarla bir şey yapamaz, bir iskemleden ya da bir dolaptan çorba yapamaz. Aslında dolap da o kadar büyüktür ki, yenecek bir şey olsa, insan çiğneye çiğneye bir ayda ancak bitirebilir. Bütün bu eşyalara, insan yenecek şeylermiş gözüyle bakmaya başlar, belki çocuklar da bu yüzden tehlikeli yaratıklar olur, öteyi beriyi kırıp geçirirler...

Bebek, bütün gün bebek iskemlesinin çivisini ağzında tutar da annesi çiviyi çıkartmaya kalkarsa çığlığı basar. İnsanın annesi, karısı ya da metresi kitaplığın raflarını karıştırarak bir kitabı eline alıp okumaya başlar. Saatlerce o kitabı okur ya da kitabın sayfalarını karıştırır.

“Ne okuyorsun?” diye sorar hasta adam. Kadın ne okuduğunun farkında değildir, oysa o kitap bir sözlük, eski bir gramer kitabı gibi herhangi bir kitap olabilir.

Bunun üzerine hasta adam, “Şimdi mi kültürünü ilerletmeye karar verdin?” der.

Kadın kitabı yerine koyar, ama bir süre sonra yeniden kitapların bulunduğu rafları -yiyecek raflarını değil-elden
geçirmek için oraya gelir ve yeniden içlerinden birini seçer ve belki de evden çıkıp, öğleden sonra günün bir kısmını dışarda geçirir. Daha sonra hasta adam, “Ne kadar verdiler ?” diye soran

Kadın bir liret elli santim verdiklerini söyler. Hasta adam memnun olmaz. Ateş yakasını bırakmadığından son üç gündür yapılmamış yatağın kendi yarısında yatarken içinde bulunduğu durumu bütünüyle kavrayamamaktadır. Gene de gençliğinden beri onun olan kitabından başka bir şeyler istemektedir; bir parça çorba ister canı, onun için de o parayla çorba yerine kendisi ve çocuklarına ekmek peynir almış olan karısını azarlar. “Atmacalar!" diye bağırır çocuklarına.

Çocuklara okulda her gün bir tabak çorba verilir. Bu güzel bir yüreklendirme örneği sayılabilir, böyle okulda her gün bir tabak çorba vermek evde açlıktan ölmek üzere olan insanların çocuklarına. Oysa daha çok iştah açmaya yarar bu çorba, o bir kaşık çorbadan sonra oğlanlar eve aç kurtlar gibi gelirler. Bütün uyarılara kulaklarım tıkar, ne pahasına olursa olsun karınlarını doyurmaya çalışırlar. Vahşi hayvanlar gibi iskemlelerin çivilerini yutarlar, anneleriyle babalarını da yutmak isterler. Hastayı bir gün yalnız bulacak olsalar, onu da yemeğe kalkışacaklardır. Yatağın başucundaki masanın üstünde ilaçlar durur. Çocuklar okuldan aç kurtlar gibi karınları iyice acıkmış, iştahları kamçılanmış dönerler. Aç kurtlar gibi sinsice hasta adama yaklaşırlar, onu yiyip bitirmek istemektedirler. Ama anneleri de evde olduğu için oğlanlar babalarını bırakıp ilaçlara saldırırlar.

“Atmacalar!” diye bağırır hasta adam.

Bu arada gaz memuru havagazını kesmiştir, elektrik memuru elektriği kesmiştir ve uzun geceler hasta adamın odasında karanlık içinde geçirilir. Yalnızca su kesilmemiştir; su memuru altı ayda bir geldiğinden, adamın bugün yarın gelip suyu kesme tehlikesi yoktur; içebildikleri kadar su içmektedirler, her türlü pişirilmiş su, kaynatılmış su, hatta kaynatılmamış su bile içerler.

Ama, her gün kapıya gelip, “sayın hasta”nın “bizzat” kendisini görmek isteyen ev sahibesi de vardır, hastanın odasından içeri girip, hastayı görünce, “Benim,

hasta beyefendiciğim, sizinkisi de biraz fazla oluyor doğrusu, hem kirayı ödeme, hem de yataktan çıkma, hiç olmazsa karını bulaşığa göndersen.”

Böylece karısı kira yerine ev sahibinin evine, ev sahibinin bulaşığını yıkamaya, yerlerini silmeye, çamaşırlarını yıkamaya gider.

Hasta adam da saatlerce yalnız kalır evde, bir türlü yakasını bırakmayan, yüzünü, gözünü, vücudunu hamur gibi yoğurup ezen, yalnızlığından yararlanıp onu paralayan ateşiyle.

Karısı geri dönünce, ona ev sahibinin evinden bir şey getirip getirmediğini sorar.

“Hiçbir şey,” der karısı.

Hiçbir zaman hiçbir şey getirmez.

“Hiç olmazsa gidip yabani otlar toplasan?” diye sorar adam. “Nereye gideyim?” der kadın.

Bütün o yorgunluğuyla kadın ayaklarını sürüyüp sokaklardan geçip parka gider. Yerlerde çimenler, ağaçlarda yeşil yapraklar vardır. Sebzeymiş! Biraz çimen yolar yerden, birkaç çam dalı kırar. Tarhlara gidip birkaç çiçek koparır ve eve sebzelerle döner; çiçekleri ve yapraklan göğsünde gizlemiştir. Bütün bunları çıkarıp hasta adamın üstüne fırlatıp atar, hasta adam üzerinde çiçeklerle yatar. “İşte!” der karısı, “sebzelerini getirdim!”

YİRMİ YEDİ

Hem bütün bunları, hem de bundan fazlasını biliyordum. Çalışan insanlardan biri hasta oldu mu, onun ve yakınlarının neler çektiklerini anlayabiliyordum. Her insan bilmez mi bunun ne olduğunu? Her insan anlayamaz mı? Her insan hayatının bir döneminde, bir kere olsun, hastalanır ve içindeki hastalık denen bu yabancıyı tanır,

onun karşısındaki çaresizliğini bilir. Onun için her insan benzerini anlayabilir...

Ama belki de her insan insan değildir; bütün insanlık insan olmaktan uzaktır. Yağmurlu bir günde, insanın ayakkabıları delik deşikse ve su alıyorsa; gönlünü belli bir insana kaptırmamışsa, yaşayacağı bir hayatı yoksa; ne başardığı, ne de başaracağı bir şey varsa; ne korkacağı, ne yitireceği bir şey kalmışsa, ve çevresinde dünyadaki kırımı görüyorsa, insanın içine işte böyle bir kuşku düşebilir. Bir insan güler, bir başkası ağlar; ikisi de insandır, gülen insan da hasta olmuştur, hastadır; ama güler, çünkü öteki insan ağlamaktadır. Bu başkalarının canına kıyan, onları yok eden biri olabilir; çaresizlik içinde olup da ötekinin gazetesini ve haber başlıklarını okuyarak güldüğünü gören bir insan ise, gülenin değil, ağlayanın dostluğunu arayacaktır. Demek ki, her insan insan değildir. Biri cana kıyıyor, öbürünün canına kıyılıyor; bütün insanlık değil, ancak canlarına kıyılanlar insandır. Bir insanı öldürdün mü, o insan bir insandan fazla bir şey olur. Hasta olan, aç olan insan da daha insandır, açların meydana getirdiği insanlık da daha insandır.

Anneme dönerek: "Onlar hakkında ne düşünüyorsun?”

“Kimler hakkında?” dedi annem.

“iğne yaptıkların.”

“Belki de borçlarını ödeyemeyecekler diye düşünüyorum,” dedi annem.

“Hepsi iyi de,” dedim, “sen gene her gün evlerine gidip, iğnelerini yapıyorsun, günün birinde de şu ya da bu şekilde borçlarını ödeyeceklerini umuyorsun. Peki ama onlar hakkında neler düşünüyorsun? Ne olduklarını sanıyorsun onların?

“Umutlandığım filan yok,” dedi annem. “Biliyorum ki, kimisi parasını öder, kimisi de ödeyemez. Umutlandığım yok.”

“Gene de hepsine uğruyorsun,” dedim. “Ne düşünüyorsun onlar hakkında?”

“Ne yani!” dedi annem. “Birinin hatırı için gidiyorsam, öbürünün hatırı için de giderim. Bu iş için cebimden para gitmiyor ya.”

“Peki ama onlar hakkında ne düşünüyorsun? Kim olduklarını sanıyorsun?” dedim.

Annem olduğumuz yerde sokağın ortasında durup hafifçe gözlerini kısarak bana baktı. Aynı zamanda gülümsedi ve “Ne garip sorular soruyorsun bana!” dedi. “Ne olduklarını düşünmem gerekiyor? Zavallı yoksul insanlar işte, ya biraz sıtmalılar, ya da veremli...”

Başımı salladım. Garip sorular soruyordum. Annem bunu fark etmişti, ama o garip cevaplar vermiyordu. Benim istediğim ise garip cevaplardı.

“Sen hiç Çinli gördün mü?” dedim.

“Tabii,” dedi annem. “Bir iki tane görmüşlüğüm var... Buralara kolye satmaya gelirler.”

“Tamam,” dedim. “Şimdi karşına bir Çinli çıksa, sen de baksan ki, hava soğuk, ama paltosu yok, elbisesi eskimiş, kunduraları yırtılmış, ne düşünürsün onun hakkında?”

“Önemli bir şey düşünmem herhalde,” dedi annem. “Burada bizim köyde de soğuk havada paltosuz, eski püskü elbiseyle, yırtık pabuçla gezen çok.”

“Tamam,” dedim. “Ama bu adam Çinli, dilimizi bilmiyor, kimseyle konuşamaz, belki hiç gülmez bile. Bizim insanlarımız arasında kolyeleri, boyunbağları ve kemerleriyle dolaşır durur. Ekmeği yoktur, parası yoktur, hiçbir zaman bir şey satamaz, satma umudu da yoktur... Onun hakkında ne düşünürsün, böyle yoksul, umutsuz bir Çinli gördüğün zaman?”

“Aman!” dedi annem. “Bizim aramızda da çok var öyleleri. Umutlarını yitirmiş yoksul Sicilyalılar.”

“Biliyorum,” dedim. “Ama bu adam Çinli. Sarı bir yüzü, çekik gözleri, *yamyassı* bir burnu, kalkık elmacıkkemikleri var, belki de kötü kötü kokuyordur aynı zamanda. Öbürlerinden daha umutsuz bir durumda. Hiç

ama hiçbir şeyi olmayan bir adam. Peki, böyle bir adam hakkında ne düşünürsün?”

“Aman!” dedi annem. “Çinli olmayan sarı suratlı yassı burunlu insanlar da var dünyada, belki onlar da kokuyorlardır. Hem onlar zavallı Çinliler değil de, zavallı Sicilyalılar, gene de hiçbir şeyleri yok.”

“Dinle, bak,” dedim. “Bu adam Çin’de değil, Sicilya’da yaşamak durumunda olan bir Çinli, bir kadınla yattım diye bile sevinemeyecek bir adam. Ama Sicilyalı yoksul bile olsa...”

“Yoksul bir Çinli neden yapamayacakmış?” diye sordu annem.

“Eh,” dedim. “Bana kalırsa, yoksul bir gezgin Sicilyalı değil de Çinliyse, bir kadının ona vereceği pek bir şey olmaz.”

Annemin kaşları çatıldı.

“Bilmem,” dedi.

“Gördün mü?” dedim. “Yoksul bir Çinli öbür yoksullardan daha da yoksuldur. Ne düşünüyorsun kendisi hakkında?”

Annemin canı sıkılmıştı. “Hay, şeytan alsın senin Çinlini,” dedi.

“Gördün mü?” dedim. “Hem hepsinden yoksul, hem de sen tutmuş, şeytan alsın diyorsun. Böyle dedikten sonra dünyada o kadar yoksul ve umutsuz kalmış bir insanı cehenneme gönderirken onun öbür insanlardan daha insan, insanlığın geri kalan kısmından daha insan bir parçası olduğunu düşünmüyor musun?”

Annem bana canı sıkkın bir şekilde bakmaya devam ediyordu.

“Çinli mi?” dedi.

“Çinli,” dedim. ‘Ya da o iğne yaptığın, hastalanıp yatağa düşmüş yoksul Sicilyalılardan birini düşün,” dedim. “Birçoklarından daha insan, insanlığın ta kendisi değil mi?”

“O mu?” dedi annem.

“O,” dedim.

"Kimden daha çok insan?" diye sordu annem.

"Öbürlerinden," dedim. "Hasta olan... Acı çekiyor..."

"Acı mı çekiyor," dedi annem.

"Hastalıktan."

"Sadece hastalıktan mı?" dedim.

"Sen hastalığı iyi et, her şey düzelir," dedi annem. "Hiçbir şey değil, hastalık sadece."

O zaman sordum: "Peki hem aç hem de acı çekiyorsa, o zaman ne olur?"

"iyi ya, açlık tabii," dedi annem.

"Sadece açlık mı?"

"Neden olmasın?" dedi annem. "Adamın karnını doyurdun mu, her şey düzelir. Açlıktandır."

Başımı salladım. Annemden bir türlü garip cevaplar alamıyordum, gene de sordum: "Peki ya Çinli?"

Artık annem soruma cevap vermedi, ne garip bir cevap, ne de garip olmayan bir cevap. Omuzlarını silkti. Haklıydı tabii. Hasta adamı iyileştir, acıları diner. Ama adam hastalanınca, ne olur? Adam aç kalınca, ne olur?

Açlık, doymayan bütün dünyanın çektiği bütün acılar olmuyor mu? Açlık çeken bir adam, daha insan bir insan olmuyor mu? İnsanlığın daha gerçek bir parçası olmuyor mu? Ya o Çinli?..

YİRMİ SEKİZ

Oraya buraya çakılı evlerin bulunduğu yamaçtan aşağı inişimiz sona ermiş, şimdi vadinin dibinden başka bir yamaca tırmanıyorduk, güneşe, yükseklerde buluta ya da kara benzeyen kaval müziğine doğru tırmanıyorduk. "Hiç hastalandın mı?" diye sordum anneme.
"Bir kere," dedi annem.

"Neydi?" dedim.

"Bilmiyorum," dedi annem. "Doktor istememiştim; ne olduğunu kendim de bilmiyordum. Kendi kendime iyi oldum."

"Kendi kendine mi iyi oldun?" dedim. "Her zaman kendine özgü huyların vardı senin."

"Nasıl?" dedi annem. "Nasıl kendime özgü?"

"Belki de kendini başkalarından ayrı biri olarak düşünüyordun," dedim. "Öyle değil mi?"

"Hiçbir şey düşünmüyordum," dedi annem.

"Babam hiç hastalanmış mıydı?" dedim.

"Tabii," dedi annem. "İkide bir hastalanırdı. Sıtması vardı."

"Gördün mü?" dedim. "Babam doktor çağrılsın isterdi." "Tabii," dedi annem. "Ufacık bir çocuk gibiydi. Titremeye başlar, ateşi yükselirdi. Sıtma olduğunu hepimiz bilirdik, ama o gene de doktor çağrılsın isterdi."

"Babam alçakgönüllü bir adamdı," dedim. "Korkaktı," dedi annem.

"Alçakgönüllüydü," dedim.

Biraz yorulmuştum; yukarı çıkan yolun bir kenarında korkuluk duvarı vardı, durup, yaslandım. Kendi umutsuzluğumun sığınağından yola çıkmıştım ve yolculuğa devam ediyordum, yolculuk aynı zamanda bu konuşmalardı; şimdiki zamanla geçmiş zaman, anılarla düşlerdi; benim için hayatın kendisi sayılmasa bile, bir hareketti, bir akıştı; onun için korkuluğa dayanıp -Macbeth ya da kral olarak değil de- mavi gözleriyle yorgun, bitkin babamı düşündüm.

Hastayken bütün dünyanın sıkıntıları sırtına binerdi, Macbeth olmamaya razı olur, doktoru çağırtır, iyileşmek isterdi, çocuk gibiydi.

İnsan çocukken daha çok mu insanlaşıyor acaba? İnsan o zaman daha alçakgönüllü olur, sıkıntılarını kabul edip feryada başlar. O zaman insanlığa daha çok mu yaklaşmış olur?

"Aslında, alçakgönüllü bir adamdı kendisi," dedim.

Anneme bakıp elimi korkuluktan çektim. "Peki, büyükbabam hiç hastalanmış mıydı?" dedim.

"Çok hastalanmıştı," dedi annem.

"Ne demek istiyorsun," dedim, "o da mı?"

"Neden olmasın?" dedi annem. "Aşağı yukarı kırk yaşlarındaydı, ben de yedi sekiz yaşındaydım."

"Herhalde doktor istememiştir," dedim.

"İstemedi," dedi annem. "Kendi kendine iyi oldu. Yoksullara bakan doktor bir kere geldi, ama bir daha gelmedi. Büyükbaban istemedi kendisini."

"Tam onun yapacağı bir iş!" dedim. "Başkasına benzememeye karar vermiş."

"Neler saçmalıyorsun," dedi annem. "Hastalanmamaya karar verdi."

"Tamam işte!" dedim. "Hastalığı aşmaya, başka türlü bir insan olmaya karar vermiş -kendisi gibi biri olmaya! Gururlu bir adamdı, değil mi?"

Annem dikleşti ve gururlandı.

"Tabii. Gururlu bir adamdı," dedi.

"Peki nesi vardı?" dedim. "Biraz sıtma mı tutmuştu, yoksa verem miydi?"

İkisi de değil, elbet," dedi annem. "Ne o ne öbürü! Çok hastalanmıştı," diye ekledi. "Öldü öldü, dirildi!"

Artık korkuluğa değil, annemin koluna yaslanıyordum. Tanıdığım insanları düşünmeye başladım, kendimi, babamı, büyükbabamı, alçakgönüllü insanları, gururlu insanları, insanlığın kendisini düşündüm ve insanlığımdan gurur duydum.

Elbette bazı insanlar insan değildir, bütün insanlık da insancıl değildir. Ama bir adam alçakgönüllü olduğu için insan olmaz. Gururlu olduğu için bile insan olmaz.

Bir insanın yoksulluğu içinde bir çocuk gibi bağırır da, gene de daha insan olabilir. Yoksulluğunu

yadsıyıp gururlanır da, gene de daha insan olabilir.

Gururlu bir insan bir Koca Lombardialıdır ve insan olduğu zaman, öbür ödevlerini de düşünür. Bu onun insanlığını bir kat daha artırır. Onun için, belki de, hastalık ölmek ve dirilmektir.

Zatürree olmuştu,” diye anlatmaya devam etti annem. “Ya da ona benzer bir hastalık. Doktoru istemedi. Hasta değilim, dedi. Yoksullara bakan doktoru geri gönderdi. Yoksullar için ekmeğini kazanmanın şakası olmadığını söyledi doktora. Her lokma için bütün bir gün çalışmak gerekir. Hepimiz çalışmalıyız, dedi. Doktoru yolladı. Sonra da günde on dört saat çalışmaya devam etti. Ta bir gece ölünceye kadar, sonra, sonra da dirildi.”

“Büyük adamdı büyükbaba,” dedim. “ Büyük adamdı,” dedi annem.

Gölgelik vadiden dışarı çıkınca kendimizi yükseklerde, küçük aydınlık bir sokakta bulduk.

Şimdi sen bana söyle bakalım, iğne yapışımı nasıl buluyorsun?” diye sordu annem. “İyi, değil mi?”

“Çok iyi,” dedim.

“Gördün mü?” dedi annem başarılı bir insanın sevinciyle. “Gördün mü?” diye devam etti. “Kendi hayatımı kendim kazanabiliyorum.

Çağlayanın uğultusundan epeyce uzakta, batan güneşe karşı ayakta duruyorduk. Orada, köyün en yüksek yerinde kara ya da buluta dönüşen kaval sesi sanki ayaklarımızın altında eriyordu.

"Hadi, şimdi dul kadının evine gidelim,” dedi annem. "Bak onun parası var, peşin verir.”

Dul, aşağı yukarı kırk yaşlarında güzel tenli bir kadındı. Bir evin birinci katında, yüksek tavanlı, iki üç odalı bir yerde oturuyordu.

"Dul derler ama,” dedi annem, "aslında dul değil. Kibar bir beyin metresiymiş bir zamanlar.”

"Peki neden iğne yaptırıyor?” dedim.

“Hanımefendi de ondan,” dedi. “Hanımefendilerle beyefendiler de hep iğne yaptırırlar. O da onların huylarını almış. Biraz da ince hastalık var galiba.”

Her neyse, güzel teniyle çok cana yakın bir yaratıkmış meğer. Bütün o geniş odalarda tek başına oturuyor gibiydi. Kapıyı kendisi gelip açtı.

“Seni bekliyordum, Concezione,” dedi. “Oğullarından birinin geldiğini duydum. Bu o mu?”

Evin içi dış kapıdan içerilere kadar bütün güz boyunca sirkeleşmesi için açık bırakılmış şıra kokuyordu. Bu koku, Sicilya’daki zengin evlerinin kokusudur, insanın başını döndüreceğine, midesini bulandırır.

Karanlığın oynaşıdır.

Dul kadın bizi gürültülü bir şekilde ve kahkahalar arasında karşıladı. Geniş göğsünden yükselen kalın bir sesi vardı, gözleri ve saçları da siyahtı.

“Getirmekle yanlış bir şey yapmadım ya?” dedi annem. “Yakışıklı delikanlı, değil mi?”

"Uzun boylu ve kuvvetli,” dedi. “Tam sana layık bir oğul, Concezione.”

Yükselen kahkaha sesleri arasında bizi ön kapı ve merdivenlerin oraları gibi şıra ve biraz da tarçın kokan odalardan geçirdi. Odaların eskimiş bir görünüşü vardı, biraz çıplak bile denebilirdi, duvarlarda da kartpostallardan yapılmış yelpazelerden başka asılı bir şey yoktu; ayrıca odalar karanlıktı, odaların balkonları batı yönünde yüksek duvarlı bir bahçeye baktıkları için az ışık alıyorlardı. Annem benim hakkımda konuşmaya devam ediyordu.

"Nasıl duydun beni görmeye geldiğini?” dedi. "Onu da yanıma almasaydım, ayıp olurdu, değil mi?”

"Ya,” diye cevap verdi dul. "İçime merak olurdu doğrusu.” Bize ısrarla şarap ve kurabiye ikram etti. Yiyecek ve içecekleri hazırlamış olduğu masaya oturunca bütün kat rahatça görülüyordu. Birçok kapılı iki ya da üç oda vardı, odaların bütün kapıları açıktı, her odada bir masa,

bir odada da, üstü kırmızı bir örtüyle kaplı kocaman bir yatak vardı. "Hayat böyle, işte!” dedi dul.

Sonra yüksek bir sesle güldü. Kuzey İtalya’yla ilgili birtakım sorular sordu bana. Anneme de gittiği bütün evlere beni de götürüp götürmediğini sordu.

"Tabii,” dedi annem. Bu kadar eve benim varlığımı kabul ettirmiş olmaktan son derece memnundu. Bir de kendisinin ne kadar iyi iğne yaptığını bana göstermek istediğini ekledi. Dul bir kahkaha attı. Kara gözleriyle bana, yani bir erkeğe, baktı. Heybetli göğsünden gelen kalın sesi duyuldu:

"Bana iğne yaparken göstermeyeceksin ama, Concezione.”

"Neden sana yapacağım iğneyi görmeyecekmiş?” dedi annem. "Ne kadar iyi iğne yaptığını bana iğne yaparken göstermek yok.”

"Neden yok?” dedi annem.

Dul gülerek, "Onun yanında iğne yaptırmam,” dedi. "Neden yaptırmıyorsun?” dedi annem. Beni kabul ettirmeye kararlıydı.

"Nedenmiş?” dedi.

“Gereği yok da ondan Concezione,” diye cevap verdi
dul. “Burada gereği yok. Bir sürü oda var. Seni sokakta bekleyecek değil ya.”

“Mesele o değil,” dedi annem. “Nasıl iğne yaptığımı görmesini istiyorum.

“Yeteri kadar görmüş,” diye cevap verdi dul. “Burada bir daha görmek istemiyor.”

Bana dönüp gülerek, “Doğru değil mi, Signor Silvestro?” dedi.

“Evet, doğru söylüyorsunuz,” dedim ama annemin beni kabul ettirmeye çalışması hoşuma gidiyordu.

“Ne demek evet?” dedi annem. “Hanıma iğne yaparken görmek istemiyor musun?”

“A, tabii,” diye cevap verdim.

“Gördün mü!” dedi annem. “Görmek istiyor tabii.” “Ama, Concezione!” diye bağırdı dul. “Ben onun beni görmesini istemiyorum ki…

Annem bir kahkaha attı.

“Ama!” dedi. “O benim oğlum. Ha ben, ha o…”

“Ama koca delikanlı o,” dedi dul.

“Hayatında hiç kadın görmemiş mi sanıyorsun?” dedi annem.

O zaman dul sustu. Gülerek kendisini teslim etti. Bana doğru bir işaret yapıp bir kahkaha atarak, “İşte orda oturmuş bekliyor, çapkın!” dedi.

Yatağa uzandı, annem de onu soydu.

Buna, zor kullanmak derler, Concezione,” dedi başını dayadığı yastıktan.

Annem iğnesini zevkle batırdı, sonra da büyük bir başarı kazanmış gibi bakıp çıplak kadını gösterdi, “Bak, ne özene bezene yaratılmış, değil mi?” dedi.

Dul yatakta kıpırdanıp, bir kahkaha attı. "Ah, Concezione!” dedi.

“Hem de nerdeyse kırk yaşında,” dedi annem. Ben de dulu öven bir iki söz söyledim. “Rica ederim, Signor Silvestro!” dedi.

Yumuşaması geçmişti, yataktan zorla kalkmaya çalıştı. Ama annem onu olduğu yerde tutup vücudunun üst taraflarını da soymaya başladı.

"Bırak da doğru dürüst görsün,” dedi. Bana da, "Bak, Silvestro!” dedi.

"Ama buna kaba kuvvet kullanmak derler,” dedi dul yeniden, yataktan kalkmak için çırpınarak.

En sonunda annem kadını bıraktı, dul kahkahalar atarak yüzü kıpkırmızı, "Siz yaman bir çapkınsınız, Signor Silvestro!” dedi.

Kibarca kapıya kadar geçirdi bizi. Annemle birlikte sokağa, kavalın müziğine ve güneşe döndük. Tam karşımıza gelen güneş batmak üzereydi. Gülüyorduk.

Annem dulun bir zamanlar kapatma olduğunu, durumundan utandığı için bu kadar gürültü çıkardığını söyledi.

"Ama iyi kadındır," dedi annem. Sokağın karşı tarafına geçerken benden yana bakıp göz kırparak ekledi: "Vücudu da güzel değil mi?"

"Öyle!" dedim.

"Teni de ipek gibi," diye ekledi annem. "Öyle!" dedim.

"Yaşına göre köyün en güzel kadınlarından biri," dedi. "Öyle görünüyor," dedim.

"Ama onun yaşında olup ondan iyi durumda olanlar var," dedi annem. "Ben o yaşta ondan iyiydim," diye ekledi. "Şimdi bile ellime geldim, ona göre pek fena sayılmam, değil mi?" dedi.

"Hayır, sayılmazsın," dedim.

"Hâlâ terütaze, çiçeği burnunda sayılırım, değil mi?" dedi.

"Evet, öyle," dedim. "Saçlarında tek ak yok."

"Sen vücudumu bir görsen," dedi.

"Kendinle istediğin kadar övünebilirsin," dedim.

"Tabii," diye bağırdı annem. "Ben de babana hep bunu söylerdim. 'Benim yaşımda benim kadar genç gösteren bir karın olduğu için övünmeksin,' derdim. Ama o kadından hiç anlamazdı. Sadece şiirlerini yazarken güzel ellerin, güzel gözlerin sözünü ederdi."

"Belki de başka bir şeyden söz etmesini beceremiyordu," dedim.

"Ama oturup yazmadan önce başka şeyleri de göz önünde tutabilirdi," dedi annem. "Başka şeyleri de göz önünde tutsaydı benimle övünürdü. Babam benimle ve öbür kızlarıyla ne kadar övünürdü... Sicilya'da hiçbir kızın bizler kadar güzel sırtı olmadığını söylerdi. Ah! Babacığım, benimle nasıl övünürdü!"

OTUZ

Güneşe karşı biraz daha yukarı tırmandığımızda dulun evinin kapısına benzeyen ama ondan biraz daha küçük ve daha az gösterişli, tokmaklarından biri kırık başka bir kapının önüne geldik.

“Şimdi bir arkadaşıma geldik,” dedi annem.

“Ona da iğne mi yapacaksın?” dedim.

“Evet,” diye cevap verdi annem. “Sana ne kadar genç kaldığım göstermek istiyorum. Duldan bile daha iyi durumda belki. Hem o da nerdeyse kırkında.”

“O da dul mu?” diye sordum. “Yani, o da bir beyefendinin kapatması mıymış?”

“Yo, hayır,” diye cevap verdi annem. “Evli bir kadın. Dört oğlu var.” Kurt yeniği ön kapıdan geçip sofaya geldik, orada merdivenlerin yanında gene varlıklı Sicilya evlerine özgü şıra kokusunu duyduk. Ama içerisi daha da boştu, her yanda son derece eski eşyalar vardı; döşeme taşları, perdeler, yatak örtüleri, her şey, her şey son derece eski ve ölü gibiydi, bütün eşyalar her şeyden çok toz kokuyordu.

“Neden iğne yapıyorsun, kendisine?” diye sordum.
“Hasta mı?”

“Hayır,” dedi annem. “Biraz kansız sanıyor da kendisini.” “O da benim önümde iğne yaptırmaya razı olacak mı?” dedim. “Neden olmasın?” dedi annem. “İstemezse ısrar etmem,” dedim. “Tabii ister,” dedi annem.

Bizi beş yaşında bir çocuk içeriye aldı. Biri yedi, biri sekiz ya da dokuz yaşlarında iki küçük oğlan daha bize doğru ilerlediler, her ikisinin üstünde de uzun önlükler vardı, saçları da uzatılmıştı, öyle ki kız mı erkek mi oldukları anlaşılmıyordu.

“Concezione! Concezione!” diye bağrışarak bizi kapkaranlık bir sürü odaya sokup çıkarıyorlardı. O arada ufak terasta on beş on altı yaşlarında bir kızla karşılaştık, o da “Concezione! Concezione!” diye bağırmaya başladı.

En sonunda annemin arkadaşı olan hanımla karşılaştık. O da “Concezione! Concezione!” diye bağırdı.

Biraz ufak tefek ama kansızlıkla ilgisi olmayan hafif dolgun, genç, çok güzel tenli bir kadındı. Aylarca ayrı kalmışlar gibi kollarını boynuna dolayıp annemi öptü, sonra zıplayıp duran çocukların sevinç çığlıkları arasında, bağırdı: “Oğlunu getireceğini tahmin etmiştim!”

“Geldiğini biliyor muydun?” dedi annem.

“Evet,” dedi annemin arkadaşı. “Hemen duydum.
Onun için getireceğini biliyordum. Ne kadar yakışıklı!

Küçük oğlanlar boğuşuyor, kız bir şeyler söylüyor, biz de içinde oldukça yüksek bir yatak bulunan bir odanın ortasında duruyorduk. Derken annem arkadaşına, “Hadi, atla yatağa!” dedi.

Onun yanında mı yapacaksın?” dedi annemin arkadaşı. Ne olur? Dışarıya çıkarmamı mı istiyorsun?” diye sordu annem.

Yok, onu demek istemedim,” dedi annemin arkadaşı. Üç çocukla kız da aynı odadaydılar, annemin arkadaşı olan hanım:

“Aklıma başka şeyler geliyor. O kadar büyük ki!” dedi. Annem bir kahkaha attı, annemin arkadaşı da bir kahkaha attı. Kız da güldü.

“İşte, onu ben böyle büyüttüm!” dedi annem. “Aklına gelmesin öyle şeyler.

Annemin arkadaşı kendini yatağın üstüne attı. Şimdiye kadar kimbilir ne çok kadın görmüştür,” dedi. Üstünü açıp annemin iğneyi batırmasını beklerken,
"Herhalde benden daha baştan çıkarıcı kadınlar görmüştür," dedi.

Oğlanlar oradan oraya zıplıyor, bağırıp çağırıyorlardı. iğnesini tam hazırlayamamış olan annem, "Ne o, kendisini baştan çıkarmaktan mı korkuyorsun?" dedi.

Annem güldü, kız da onunla birlikte güldü, çocuklar oradan oraya zıplarken annemin arkadaşı da yastığından başını kaldırıp güldü.

"Yok canım, Concezione," dedi. "Ben onun nerdeyse anası yaşında olduğumu bilmez miyim!"

O zaman ben de, "Onun bir önemi yok..." dedim.

Güzel bir kadındı, gönlünü almak istemiştim.

"Ne demek istiyorsun, yani?" diye bağırdı.

"Seni cezbettiğini mi söylüyorsun?" diye bağırdı annem.

"Neden olmasın?" dedim.

"Ya!” diye bağırdı annemin arkadaşı gülerek.

Kız da onlarla birlikte güldü. İğne bitince annemin arkadaşı bana bir şey söylemek için ayağa kalktı. Gülerek, çenemin altına doğru kızgın bir el işareti yaptı. "Sen nesin biliyor musun?" dedi. “Küstahın birisin."

Daha kapıdan çıkmıştık ki, "Sahiden seni cezbetti mi?" diye sordu annem.

"Neden olmasın?" diye cevap verdim.

"Ya!” diye bağırdı annem gülerek. “Kendinden on yaş daha yaşlı bir kadın hem de!" dedi. Sonra ekledi: "Dulu da canın çekti mi?"

"Tabii" dedim. “Hem de daha çok!"

"Ya!" diye bağırdı annem. "Bilseydim seyrettirmezdim,” dedi gülerek.

Ama gene de kendi kendine kıkır kıkır gülüyordu, bir şeyden ötürü övünen bir hali vardı. O yukarı çıkan sokakta bütün vadiyi ve batan güneşi gören açıklık bir yere geldik.

Annem güneşe baktı, sonra bana dönerek, "Bir kadının kadınlığının farkına ilk ne zaman vardın?" dedi.

OTUZBİR

Orada, soğuk ama güneşli havada kavalların sesi hâlâ duyulabiliyordu, kaval sesleri artık ne kar, ne de buluttu, artık arada bir duyulmuyor, sanki evlerin arkasından sürüler geçiyormuş gibi sürekli çıngırak seslerine karışan canlı bir kaval sesi olarak duyuluyordu.

"İlk olarak ne zaman mı farkına vardım?” dedim.

Annemin sorusuna cevap vermek için düşünüp hatırlamaya çalışıyordum.

“Evet, ilk defa bir kadının nasıl olduğunun ne zaman farkına vardın?”

Hatırlamaya çalıştım. Hatırlamak o kadar kolay olmuştu ki, buna çok sevinmiştim.

“Bana kalırsa hep biliyordum,” dedim.

“On yaşında yaramaz bir çocukken hareket halindeki trenlerden atladığın zaman da biliyor muydun?” diye bağırdı annem.

“Evet,” dedim. “On yaşındayken bir kadının nasıl olduğunu çok iyi biliyordum.”

“Ya yedi yaşında?” diye bağırdı annem. “Yedi yaşında da mı, ufacık bir çocuktun da arkadaşlarım seni alıp kucaklarına oturturlardı.”

“Öyle sanıyorum,” dedim. “Yedi yaşında bile biliyor

dum. Nerdeydik o yıllarda?” Annem hesap etti.

“Savaşın ilk yılıydı,” dedi. “Terranova’daydık. Kasabadan bir kilometre uzakta, hat boyundaki bir bekçi evinde oturuyorduk.”

“Terranova’da mı?” dedim.

Orada yedi, sekiz, dokuz yaşlarındayken *Bin Bir Gece Masallarım,* birçok tarih ve eski zamanlarla ilgili yolculuk kitapları okumuştum; benim için Sicilya demek, aynı zamanda o kitaplardan tanımış olduğum *Bin Bir Gece Masalları,* eski ülkeler, ağaçlar, evler ve en uzak geçmişte yaşamış insanlar demekti. Sonra bunları adam olduğum yıllarda unutmuştum, ama edindiğim bilgi içimdeydi,

hatırlayıp yeniden yaşayabilirdim hepsini. Hatırlayacak bir şeyleri olanlara ne mutlu!

İnsan çocukluğunda kitap okuyabilmişse, bu çok iyi bir şeydir; eğer okuduğu kitaplar tarih ve yolculuk kitapları, özellikle *Bin Bir Gece Masalları* gibi çok eski zamanlar ve uzak ülkelerle ilgili kitaplarsa, bu daha da iyi bir şeydir. İnsan okuduklarını sanki onları yaşamış gibi hatırlar. Çocukluğunun anılarıyla birlikte insanlığın ve dünyanın tarihini de içinde taşır; böylece yedi yaşında İran'ı, sekiz yaşında Avustralya'yı, dokuz yaşında Kanada'yı, on yaşında Meksika'yı, altıncı kışında Babil Kulesi ve Hazreti Davut'la Tevrat'taki İbranileri; bir şubat ya da eylül ayında halifelerle sultanları; ve Terranova ya da Siracusa'da geçirdiği bir yaz mevsiminde, her gece treni, bütün savaşlardan baskın çıkan dünya savaşına asker taşırken, Gustavus Adolphus ve başkalarının Sicilya ve Avrupa'da yaptıkları büyük savaşları öğrenir.

Benim büyük mutluluğum da çocukluğumda epeyce okumuş olmamdı; Sicilya'daki Terranova ise benim için Bağdat'ı, Gözyazı Sarayı'nı ve Asma Bahçeleri'ni içine alan bir dünyaydı. *Bin Bir Gece Masallarım* ve daha başka kitapları orada, babamın bir arkadaşının kızlarıyla ve divanlarla dolu evinde okumuştum; kadınların çıplaklığının ne olduğunu, sultanların ve odalıkların çıplaklığını, dünyanın somut, kesin anlamını ve amacını da o evde öğrenmiştim.

"Evet," dedim. "Yedi yaşındayken her zamankinden daha iyi biliyordum, bir kadının nasıl olduğunu."

"Her zamankinden daha iyi mi?" dedi annem.

"Her zamankinden daha iyi," dedim. "Biliyordum. Görüyordum. Hep gözümün önündeydi bir kadının nasıl olduğu."

"Ne demek istiyorsun?" dedi annem hayretle. "Bunu mu düşünüyordun hep?"

“Hayır,” dedim. “Düşünmüyordum. Biliyordum, görüyordum, o kadar. Yetmez mi?”

“Kimin vücudunu gördün?” diye sordu annem.

“Her kadının... Benim için doğal bir şeydi bu. Kötü bir yanı yoktu ki.”

Gerçekten de öyleydi. Bunda bir kötülük yoktu. Gördüğüm gerçekten kadındı! İnsan dünyadaki kötülükleri, acıyı, umutsuzluğu bilmez yedi yaşında; insanı soyut öfke nöbetleri tutmaz; ama kadını tanır. Hiçbir erkek kadını yedi yaşındayken ya da daha küçükken tanıdığı gibi tanıyamaz. O yaşlarda kadın insanın gözünde ne bir avuntu, ne bir zevk kaynağı, ne de bir oyuncaktır. Dünyanın gerçekliğidir kadın; ölümsüzdür.

“Bir keresinde, ben yedi yaşındayken,” diye anlatmaya başladım, “dostlarımızdan birinin kızı hastalanıp ölmüştü. Alçakgönüllü müydü, yoksa kendini beğenmişin biri miydi, bilmiyorum, ama senin hastalarından biri gibiydi. Sık sık onların evine gider saatlerce yatağının başında otururdum. Uzun zamandır tanıyordum onu. Benimle oynar, kucağına alırdı; benim önümde kombinezonunu değiştirirdi. Hastayken her gün bir kadın gelip iğne yapardı. Ben de orada durur, tıpkı şimdi dul kadını ve arkadaşını seyrettiğim gibi, onu seyrederdim. Bu aynı şey değildi, tabii. Bir istek duymak söz konusu olamazdı. Ama bir gün bana, ‘Ben öleceğim!’ dedi.”

“Sonra?” diye bağırdı annem.

“Hiç,” dedim.

“Nasıl hiç?” dedi annem hayretle. “Bizim dostumuzdu o, Aladinolardandı. Güzel bir kızdı...”

“Güzel kızlarla dolu bir evdi, değil mi?” dedim.

“Evet,” dedi annem. “Babalan Malta’dan Sicilya’ya reçine taşırdı. Bazen kızlardan birini de yanında götürürdü. Sonra o kızlardan biri Malta’da kalıp bir kuyumcuyla evlendi... Bir başka kız da bir simsarla evlendi. O üçüncü kız da öldü...”

Annem hikâyesini bitirdikten sonra sordu:

"Peki sonra? Kızın öldüğünü anlatıyordun…"

"O kadar," dedim. "Kız öldü, ben de gene gittim o eve. Onun yerine kardeşlerine baktım."

"Öldüğüne üzülmedin mi?" diye sordu annem. "Bilmem," dedim. "Sonra kardeşlerini görüyordum, onun gibi çıplakken… Ama hiç eskisi kadar güzel değildi artık. "

"Ne?" dedi annem. "Aladinoların kızları kadar güzel kadın görmedin mi?"

"Onu söylemedim," dedim.

"Ya karın?" diye bağırdı annem. "Hiç değilse Aladinoların kızları kadar güzel değil mi karın? Nasıl bir karı aldın kendine?"

"Onu söylemedim," dedim yeniden.

"Sen de kadın mı gördün!" diye bağırdı annem.

"Onu söylemedim," dedim üçüncü kere.

"Haydi," dedi annem. "Şimdi Bayan Elvira'ya gidelim. Gidelim de Tanrı'nın özene bezene yarattığı bir kız yirmisinde nasıl olurmuş gör."

Batmakta olan güneşin kızıllaşan parıltısında adımlarını hızlandırarak önüme geçti; kaval sesleri havayı doldururken yoldaki keçilerin ve tek tük insanların arasından yürümeye başladı.

"Ne zaman Bayan Elvira'ya iğne yapsam," dedi annem, "oğullarım belki de böylesini hiç görmemişlerdir, diye aklımdan geçiririm."

OTUZ İKİ

Ama bu hastalardan ve bu kadınlardan bıkmıştım artık. Anneme karşı çıktım ve onunla birlikte Bayan Elvira'nın evine gitmeyeceğimi söyledim.

Dağa tırmanan yolun yarısında, kadının evinin önünde duruyorduk. "Ben seni şurada beklerim," dedim anneme.

“Bu saçmalık da nereden çıktı?” diye bağırdı annem.

Çocuğuna iyice kızmış bir anne gibi bana doğru dönüp vurmaya yeltendi, ama artık ben bir çocuk değil, otuz yaşında, nerdeyse yabancı bir adamdım. Annem bağırıp çağırmaya başladı. “Hay aptal, hay!” diye söyleniyordu. Ama kazanan ben oldum, çünkü içimde dönüp duran yolculuk çarkı o anda durmuştu. Bir kadını ya da bir hastayı daha görmenin ne anlamı vardı? Bunun bana ne yararı dokunacaktı? Onlara ne yararı dokunacaktı?

Ölümü de, ölümsüzlüğü de biliyordum; Sicilya da, dünya da aynı şeydi. Eve baktım, içerde annemin iğnesi, benim bakışım ve bir erkek için hazır bekleyen kadını düşündüm; ve *onun* herhangi başka bir kadından, başka bir hastadan ya da bir ölüden daha ölümsüz olduğunu düşünmeyi reddettim. Gidip bir taşın üzerine oturdum ve anneme bir kere daha, “Seni burada beklerim,” dedim.

Sonra, orada beklerken, aşağıdaki vadiden bir çocuğun uçurtmasının yükseldiğini gördüm, gözlerimle izlediğim uçurtma beni de aşarak daha yükseklerdeki aydınlığın içine süzüldü. Dünyanın neden hep yedi yaşındayken olduğu gibi *Bin Bir Gece Masalları* olmadığını sordum kendi kendime. Kaval seslerini, keçilerin boyunlarındaki çanları, vadide sıra sıra yükselen damlardan gelen sesleri duydum ve gökteki uçurtmaya baktıkça bu soruyu sorup durdum kendime. Bu uçurtmalara "Uçan Ejderha” derler Sicilya’da ve nedense Çin’i, İran’ı, yakut, sedef ve geometriyi hatırlatan bir havası vardı uçurtmanın bu göklerde. Uçurtmaya baktıkça, yedi yaşa özgü bu inancın insanda hayat boyunca neden sürüp gitmediğini sormaktan alamadım kendimi.

Yoksa bu tehlikeli bir şey mi olurdu? İnsan yedi yaşındayken her şeyde bir mucize görür, ve kadından, kadının çıplaklığından nesnelerin gerçekliğini öğrenir; tıpkı, bizim kaburga kemiğimiz olan kadının da aynı şeyi

bizden öğrendiği gibi. O yaşta, insanın *Bin Bir Gece Masalları* hiçbir zaman dünyaya karşı bir aşağılama olarak düşünülemez. Bir çocuğun bütün istediği kâğıt, rüzgâr ve uçurtmasını uçurmaktır. Gidip uçurtmasını havalandırır, ondan yükselen bir çığlıktır bu. Çocuk uzun ve görünmeyen bir iple oradan oraya götürür uçurtmasını, böylece inancı yücelir ve edindiği gerçeklikle beslenir. Ama bu gerçekliği ne yapacaktır sonra. Sonra dünyaya yöneltilen küfürleri, saygısızlığı, köleliği, insanlar arasındaki haksızlığı, insanlık ve dünya adına ölümlerin kutsallığına nasıl saldırıldığını öğrenir. Bu durumda, o gerçekliği her zaman korusa bile, ne yapabilir? Ne yapabileceğini sorar kendi kendine. Ben de sorduydum ne yapabileceğimi. Ben ne yapabilirdim?

Uçurtma gözden kayboldu. Başımı gökyüzünden yere indirdiğimde, evin önünde bir bileyicinin durduğunu gördüm.

OTUZ ÜÇ

Vadiye bakan yol güneş içindeydi. Güneşten kamaşmış gözlerime bakarken yüzü kapkara görünen bileyicinin şurası burası ve tekerlekli tezgâhı parıltılar saçıyordu.

"Bileyici, bileyici!” diye bağırıp duruyordu evin pencerelerine doğru. Kaba sesi camlara ve taşlara çarpıyordu. Başı, kırlarda korkulukların tepelerine konan kuşlarınkine benzeyen yırtıcı bir kuştu sanki bu adam. “Bilenecek bir şey yok mu?” diye bağırdı.

Şimdi bana doğru dönmüş gibiydi. Bense oturduğum yerden kalkarak onun sesine doğru yöneldim.

"Sana söylüyorum, hemşerim,” dedi.

Yolunmuş bir tavuğunki gibi uzun bacaklarıyla tezgâhının üzerine tünemiş, çarkı ileri geri döndürerek gözden geçiriyordu.

“Bilenecek bir şey getirmedin mi bu köye?” diye bağırdı.

İçimdeki yolculuk çarkı yeniden dönmeye başlamıştı; ceplerimi birer birer aramaya kalktım bu yüzden; elim üçüncü cebimdeyken bileyici gene sordu: "Bilenecek bir kılıcın yok mu? Bilenecek bir topun yok mu?”

Cebimden bir çakı çıkardım, adam çakıyı hemen elimden kaparak hızla bilemeye başladı. Yüzü isteri kapkara kesilmiş gibi bana bakıyordu.

"Pek bilenecek bir şey yok mu bu köyde?” diye sordum adama.

"Kulak asma,” dedi bileyici. Parmakları dönen biley taşı üzerinde tuttuğu çakıyla birlikte titrerken bir yandan da bana bakıyordu. Korkuluğu andıran şapkasıyla, zayıf, gençten, güler yüzlü, sevimli bir adamdı.

"Kulak asma,” dedi. "İnsanın zahmetine değer bir şey yok. İnsanın hoşuna gidecek bir şey yok, anlayacağın."

“Bıçak bilersin. Makas bilersin,” dedim.

"Bıçak mı? Makas mı? Dünyada bıçak, makas filan mı kaldı?” dedi bileyici.

"Ben öyle sanıyordum,” dedim. “Bu köyde bıçak, makas yok mu?”

Beyaz bıçaklar gibi parladı bileyicinin bana bakan gözleri, kara yüzündeki açık ağzından boğuk, alaycı bir ses yükseldi: “Ne bu köyde, ne de bir başkasında,” diye bağırdı. “Buradaki köyleri epeyce dolaştım, on beş yirmi bin müşterim var buralarda, ama ne bıçağa rastladığım oluyor, ne makasa.”

"Peki bıçakları, makasları yoksa, ne biletiyorlar sana?” diye sordum.

"Ben de hep bunu sorarım onlara,” dedi bileyici "Bana biletecek neyiniz var? Kılıcınız var mı? Topunuz var mı? Yüzlerine, gözlerinin içine bakarım da, bana biletecekleri şeylere bir çivi bile denemeyeceğini anlarım.”

Sonra sustu ve gözlerini benden ayırarak biley taşma eğildi. Pedalını daha büyük bir hızla döndürerek bir dakika kadar yoğun bir dikkatle çakıyı biledi. Sonunda, "Doğru dürüst bir çakı bilemek de başka zevk," dedi. "Fırlattın mı, oktur; kavradın mı, hançerdir. Ah, keşke herkesin doğru dürüst bir çakısı olsaydı!"

"Niçin?" dedim. "O zaman bir şey mi olurdu?"

"Ee, her zaman sahici bir çakı bilemek bayağı bir zevk olurdu benim için!" dedi bileyici.

Birkaç saniye için yeniden hışımla çakıyı bilemeye koyuldu, sonra yavaşlayarak alçak sesle ekledi: "Bazen düşünüyorum da, herkes dişleriyle tırnaklarını biletse yeter diyorum. Engerek dişi, leopar pençesi biçimine sokardım onları, bileyerek."

Bana baktı, kapkara yüzünde parlayan gözlerinden birini kırptı. "Ah! Ah!" dedi.

"Ah! Ah!" dedim ben de ona göz kırparak.

Kulağıma eğilerek bir şeyler fısıldadı. Ben de, "Ah! Ah!" diyerek dinledim ve güldüm, sonra birbirimizin kulağına bir şeyler fısıldayıp, sırtımıza vurarak güldük durduk.

OTUZ DÖRT

Bileyici ucu hem ok, hem hançer gibi sivrilmiş çakımı verdi. Borcumun ne olduğunu sordum, kırk santim olduğunu söyledi, cebimden dört onluk çıkarıp sehpasının üzerine koydum.

Sehpanın çekmecesini çekti; baktım, her birinde onluk ve yirmilik santimler olan üç bölmesi vardı çekmecenin, bütün para da beş altı liret kadar bir şey tutuyordu.

"Bugün işler kesat galiba," dedim.

Onun beni dinlediği yoktu. Dudaklarını oynatarak bir şeyler mırıldanıyordu. İyice kafasındaki hesaba dalmıştı. Verdiğim paraları parmaklarında oynatıp duruyordu. Yavaş mırıldanması daha da duyulur gibi oldu: “Dört santim ekmeğe,” diye bir şey söylediğini duydum. “Dört santim şaraba...” Sonra birden: “Ya bıyıklıya?”

Sonra gene yüksek sesle hesaplamaya başladı: “Dört santim şaraba. Dört santim bıyıklıya...” Sonra birden: “Ya ekmeğe?”

Bunun üzerine, “Neden hepsini bir araya getirip sonra bölmüyorsun?” diye sordum.

“Tehlikeli de ondan,” dedi bileyici. “Bazen hepsini yiyeceğe sarf ettiğim oluyor, bazen de içkiye...” Ensesini kaşıyarak on santim geri verdi, sonra göğe bakarak, “Al,” dedi. “Senden on santim fazla alayım dedim, ama, Tanrı razı olmadı. Aklımı karıştıran bu on santim.”

Gülerek parayı cebime koydum. Gözlerini gökten yere indirip hayatından memnun bir yüzle geri kalan parayı üç ayrı bölmeye yerleştirdi. “On santim ekmeğe, on şaraba, on da bıyıklıya,” dedi.

Boş kalan elleriyle tezgâhını kaldırdığı gibi daha yeni batmış olan güneşin aydınlığı içinde dağa doğru tırmanan yolda yürümeye başladı.

Hiç durmadan arkasından gittim. “Yukarı mı gidiyorsun?” dedim. “Ben de geliyorum.”

Kafasını kurcalayan meseleyi çözdüğü için rahatlamış olmasına rağmen, neşesi kaçmış, hüzünlü bir hal almıştı; konuşmuyordu. Yürüdükçe sağına soluna bakıyor, eski bir korkuluğu andıran şapkasının altındaki başını bir o yana, bir bu yana çevirip duruyordu. Her haliyle bir korkuluğa benziyordu; esmer yüzü, parıldayan gözleri, ince dudaklı büyük ağzı, yamalı ceketi, yırtık pırtık pantolonu, partal ayakkabıları, uzun bacaklarının ve kollarının kemikleşmiş hareketleriyle...

Birden, “Kusura bakma,” dedi. “Yabancı olduğun için böyle bir şey yapabilirim sandım.”

“Aldırma, canım,” dedim. “On santim eksik, on santim fazla...”

“İnsan yabancılara karşı nasıl davranacağını bilemiyor da,” dedi. “Belki de başka yerlerde bu iş için kırk santim alan bileyiciler vardır. Otuz santim alıp piyasayı düşürmekle belki de onları zarara sokmuş oluyorum. Öyle değil mi?”

Bileyici biraz daha rahatlamış, ben neşemi bulmuş bir durumda bir süre sessizce yürüdük. Güneş batmış, evlerin damları üzerinden çan sesleri duyulmaya başlamıştı.

Sonra bileyici gırtlağını temizleyerek, “Dünya güzel,” dedi.

Ben de öksürerek boğazımı temizledim. “Şüphesiz,” dedim.

Bileyici: “Işık, gölge, soğuk, sıcak, sevinç, acıdır dünya...”

Ben: “Umut, cömertlik...”

Bileyici: “Çocukluk, gençlik, yaşlılık...”

Ben: “Erkekler, çocuklar, kadınlar...”

Bileyici: “Güzeller, çirkinler, Tanrı’ya şükür, namussuzluk, dürüstlük...

Ben: “Bellek, hayâl gücü.”

“O da ne demek?” diye birden bağırdı bileyici. “Hiç,” dedim. “Ekmek, şarap.”

Bileyici: “Sucuklar, süt, keçiler, domuzlarla inekler...
Fareler.”

Ben: “Ayılar, kurtlar.”

Bileyici: “Kuşlar, ağaçlar, duman, kar...

Ben: “Hastalık, iyileşme. Biliyorum, biliyorum. Ölüm, ölümsüzlük ve diriliş.”

“Ah!” diye bağırdı bileyici.

“Ne var?” dedim.

“Korkunç bir şey,” dedi bileyici. “Ah! Vah! Of! Pof! Hay! Huy!”

“Şüphesiz,” dedim.

Bileyici: “Dünyaya küfretmek çok kötü bir şey,” dedi.

Başka bir şey söylemedim. Bileyiciye rastlamadan önce, uçurtma havada uçarken aklımı kurcalayan düşüncelere dönmüştüm gene, sanki bileyici o uçurtmaymışçasına. Ona bakıp durdum, o da durarak, “Bana söyler misin,” dedi, “bir insan bir başka insanla tanışmaktan büyük bir sevinç duyar da, sonra onunla tanışmaktan duyduğu sevinç yüzünden parasız yapacağı bir iş için ondan on santim ya da on liret fazla alırsa, nedir o adam? Bu dünyadan bir adam mıdır? Yoksa bu dünya için bir yüz karası mıdır?”

Gülmeye başladım. “Ee!” diyerek güldüm. Çok doğal bir şeydi o anda gülmek.

“Dünya için yüz karası... olan o değil midir? Bu dünyanın bir parçası mıdır böyle bir adam?”

“Ee!” diyerek güldüm hafifçe, bundan daha doğal bir şey olamazdı,

“Ya!” diyerek güldü.

Şapkasını çıkarıp başını eğdi. “Sağ ol, arkadaş,” dedi. Sonra gene “Ya!” diyerek güldü.

Ben de yeniden güldüm ve “Ee!” dedim.

“Dünyanın önemsiz işleriyle dünya için yüz karası olan şeyleri insan karıştırıyor bazen,” dedi.

Sonra gene kulağıma fısıldamaya başladı: “Eğer bıçak, makas olsaydı...”

Bir iki dakika kadar kulağıma fısıldayarak benimle konuştu, ama ben onun kulağına bir şey söylemedim. Birden uçurtmam konuşmaya başlamış gibi geldi bana.

OTUZ BEŞ

Köyün oldukça yüksek bir yerine, bir çeşit meydana gelmiştik. Artık burada ne gün ışığı, ne oğlakların boyunlarındaki çanların, ne kavalların sesi, ne annem, ne de başka bir kadın vardı. Bileyici bir dükkânı gösterdi.

“Biz sahibi bir adamla tanışmak ister misin?” diye sordu.

Dükkânın önündeki taş kemerin üstünde boyalı tahtadan bir at başı vardı. Girişin iki yanında, kapının pervazında ve açık kepenklerin ucunda ipler, kayışlar, heybeler, çanlar, renk renk tüyler asılıydı.

Bileyici külüstür tezgâhını meydanda bırakarak önüme geçti ve birlikte dükkâna girdik. “Ezechiele! Ezechiele!” diye bağırdı bileyici.

Dibi karanlıktan görünmeyen uzun bir koridor gibiydi içerisi. Duvarlarda, hatta tavanda, dışarıdaki gibi ipler, kayışlar, heybeler, çıngıraklar, şapka tüyleri, dizgin, eyer ve her çeşit binicilik koşumları asılıydı.

Dükkânın içine girince bileyici yeniden “Ezechiele!” diye bağırdı.

Arkalardan biri koşup geldi, hafifçe bize çarparak yanımızdan geçti ve bir çocuk sesinin bağırdığını duyduk: “Calogero, Ezechiele amca, Calogero!”

Duvarlara asılı eşyanın arasından geçerek dar geçitte ilerledik; az sonra kör karanlığın içinde el yordamıyla yolumuzu bularak Sicilya’nın bağrına iniyorduk. Memleketimizin bağrından gelen bu koku güzel bir kokuydu, görünmeyen derilerin, iplerin kokusu; daha yeni yerleşmiş bir toz tabakası gibi toprak kokuyordu, yukarıda dünyanın uğradığı hakaretlerle kokuşmamıştı burası. Ah, dedim kendi kendime, ah, gerçekten inanabilseydim bütün bunlara... Sanki yeraltında değil de, uçurtmanın yörüngesinde ilerliyordum; gözlerim hem uçurtmayı görüyordu, hem de karanlıktan başka bir şey görmüyordu; çocukluğumdaki kalbimi, hem Sicilyalı, hem de bütün dünyanın bir parçası olan kalbimi görüyordu.

En sonunda önümüzde hafif bir ışık belirdi, bu hafif ışık alacakaranlığa dönüştü ve dört yanında dizginler, kamçılar asılı, başının üzerinde at koşumlarının gölgeleri sallanan bir adamın şekli ortaya çıktı. Adam küçük bir masanın başına oturmuştu.

"Ezechiele,” diye adamı çağırdı bileyici.

Adam bize doğru döndü. Tombul yüzlüydü, parlayan gözleri sanki bize, "Evet, dostum, dünya çok hakarete uğradı, ama burada değil!” demek istercesine parlıyordu.

Tatlı bir sesle konuştu: "Bizi mi istiyorsun, Calogero?”

Sonra beni gördü ve küçük gözleri büyüyerek sıkılır gibi oldu. Bunun üzerine, uçurtmam, yani bileyici "Bu akşam lazım değil, Ezechiele. Bu arkadaşı buldum, onun da bir çakısı vardı.”

"Ya, öyle mi?” dedi adam, sonra kalktı. Kısa boylu ve tombulcaydı. Sarı bukleli saçları ve gamzeli yanakları vardı; gözleri gene, "Dünya çok hakarete uğradı, ama burada değil,” dercesine parlıyordu.

Çevresindeki iplerin, heybelerin meydana getirdiği perdenin arkasında bir şey -belki de bir iskemle- aramak için davranınca, her yandan çıngırak sesleri gelmeye başladı. Aradığını bulamayınca, gene yerine oturdu.

“Kendisine çok memnun olduğumu söyle,” dedi bileyiciye.

Bileyici elini uzatarak masanın yanında duran ve tavandan sarkan eşyanın nerdeyse gizlediği küçük bir merdivene dayandı. “O da çok memnun,” dedi.

Çok memnun oldum,” dedim.

Adam gülümseyerek beni süzdü; kendisinden hoşlandığıma emindi; ama ben söylediğim için değil de, bileyici söylediği için böyle düşünüyordu. Gene bileyiciyle konuşmaya devam etti.

Öyle görünüyor,” dedi, beni hâlâ tepeden tırnağa süzerek.

“Hemen anladım,” dedi bileyici. “Yanılmanın imkânı yok.” Ezechiele denen adam: “Hayır, yanılmak imkânsız.” Bileyici: “Acı çekiyor.”

Ezechiele denen adam: “Evet, acı çekiyor.”

Bileyici: “Hakarete uğrayan dünya için acı çekiyor. Kendisi için değil.”

Ezechiele denen adam: “Elbette kendisi için değil. Ama gene de herkes kendisi için acı çeker...”

Bileyici: “Gene de ne bıçak var, ne makas, hiçbir şey yok...”

Ezechiele denen adam: “Yok, doğru. Kimse bir şey bilmiyor, kimse bir şeye dikkat etmiyor...”

İkisi de susup birbirlerine baktılar; Ezechiele denen adamın gözleri hüzün içindeydi, bileyicinin gözleri ise sanki korkudan titriyormuşçasına, esmer yüzünde her zamankinden daha beyaz bir ışıltıyla parlıyordu.

“Ya!” dedi bileyici.

“Ya!” dedi Ezechiele denen adam.

Küçük masanın üzerine eğilip birbirlerinin kulaklarına bir şeyler söylediler. Sonra bileyici geri çekilerek, “Ama dostumuzun küçük bir çakısı var. Dünyanın canına okunması yüzünden acı çekiyor.”

“Evet,” dedi Ezechiele denen adam. Ufacık gözlerindeki parıltı sanki, “Dünyanın canına okunuyor, çok canına okunuyor, bizim sandığımızdan da çok,” dercesine bana baktı.

Sonra başını bileyiciye çevirdi.

“Anlatmaya başlamıştım,” dedi bileyici.

Ezechiele denen adam: “Söyle öyleyse bizim de kendimiz için acı çekmediğimizi.”

Bileyici: “Onu biliyor.”

Ezechiele denen adam: “De ki, bizim kendimiz için acı çekmemize bir sebep yok. Ne dayanmamız gereken bir felâket, ne açlık söz konusu, ama gene de çok acı çekmemiz gerek, çok!”

Bileyici: “Biliyor! Biliyor!”

Ezechiele denen adam: “Sor bakalım, gerçekten biliyor mu?” Bileyici bana döndü: “Gerçekten biliyor musun?” Başımı evet anlamında salladım. Ezechiele denen adam ayağa kalktı, ellerini çırparak bağırdı: “Achille!” Bütün o eşyanın derinliklerinden az önce koridorda burun buruna geldiğimiz çocuk belirdi.

“Neden burada durup konuştuklarımızı dinlemiyorsun?” dedi Ezechiele denen adam.

Çocuk ufak tefek bir şeydi, amcasınınki gibi sarı kıvırcık saçları vardı. “Dinliyordum, Ezechiele amca,” dedi.

Ezechiele denen adam çocuğun cevabını beğendiğini belirterek bileyiciye döndü.

“Öyleyse,” dedi, “arkadaşın bizim canına okunan dünyanın acısını çektiğimizi biliyor.”

“Biliyor,” dedi bileyici.

Bunun üzerine Ezechiele denen adam yeniden söze başladı: “Dünya büyük, dünya güzel, ama çok canına okunmuş. Herkes acı çekiyor, ama her insan kendisi için, canına okunan dünya için değil. Bu yüzden de dünyanın canına okuyanların sonu gelmiyor.”

Konuşurken çevresine bakındı, ufacık gözleri hüzünle kapandı, sonra büyük bir merakla bileyiciye dönerek, “Peki bu canına okunan dünyanın çektikleri hakkında yazdıklarımı anlattın mı dostumuza?”

Gerçekten de, küçük masada defter gibi bir şey, bir mürekkep hokkası, bir de kalem duruyordu.

“Anlattın mı, Calogero?” dedi adam. “Anlatmak üzereydim,” dedi bileyici.

“Anlat, anlat dostumuza,” dedi adam. “Anlat bütün günlerimi nasıl bir derviş gibi bu kâğıtlar arasında geçirdiğimi ve canına okunan dünyanın tarihini yazdığımı. Anlat ona acı çekmememe rağmen, yazmaya devam ettiğimi; dünyanın başına gelenleri bir bir yazdığımı, bu rezillikleri yapanlar ve daha da yapacak olanların

yaptıklarına nasıl arsız yüzlerle güldüklerini yazacağımı anlat. ”

“Bıçaklar, makaslar, mızraklar,” diye bağırdı bileyici. Ezechiele denen adam elini çocuğun başına koyarak beni gösterdi. “Bu dostumuzu görüyor musun?” dedi. “Amcan gibi o da acı çekiyor. Dünyanın başına gelenler için acı çekiyor. Bundan ders al, yeğenim. Hadi şimdi dükkâna göz kulak ol, ben de Calogero ve dostumuzla birlikte Colombo nun orda bir kadeh bir şey içeyim.”

OTUZ ALTI

Dışarı çıktığımızda hava epeyce kararmıştı, akşam duasının çanları duyuluyordu.

Bileyici tekerlekli tezgâhını kollarından tutarak itmeye başladı. Ben onun yanında, Ezechiele denen adam da, boynunda iyice sarındığı atkısı, ufak tefek gövdesi ile aramızda yürüyordu.

Çevresine bakan gözleri hüzün içinde, "Çok canına okundu dünyanın, çok canına okundu dünyanın!” der gibiydi. Sonra bu gözler bileyicinin ilerleyen tezgâhına takıldı.

“Tezgâhın üstündeki ne, Calogero?” diye sordu durarak.

Bileyici de durdu, “Acaba nedir?” diye sordu o da.

“Bir kâğıt parçası,” dedim.

Bileyici bir çığlık attı. “Vay anasını!” diye bağırdı. “Gene mi!” “Gene mi ceza kesmişler?” diye sordu Ezechiele denen adam. “Gene!” diye bağırdı bileyici.

Ellerini göğe doğru kaldırdı, havada garip bir şekilde bir iki sıçradı, ellerini ısırdı, başındaki korkuluk şapkasını koparır gibi alıp yere fırlattı. “Olur mu!... Olur mu!,..” diye söyleniyordu durmadan.

“Bu ay bu üçüncü oluyor!” diye bağırdı. “Makaslar, bizler, bıçaklar, mızraklar, tüfekler; havan topları, oraklar, çekiçler; toplar, daha çok toplar, yüz binlerce voltluk dinamit…”

En sonunda Ezechiele, Yeşu’nun güneşi durdurduğu zaman yaptığı işareti yaptı.

Bileyici de durdu.

“Arkadaş,” dedi Ezechiele.

“Söyle, arkadaş,” diye karşılık verdi bileyici.

“Neden acı çekiyoruz?” diye sordu Ezechiele.

“Neden?” diye karşılık verdi bileyici. “Canına okunmuş insanlığın acıları yüzünden.”

“Demek kendimiz için değil,” dedi Ezechiele. “Canına okunmuş insanlık için. Kendimiz için değil…”

"Elbette kendimiz için değil,” dedi bileyici.

Sustu. Yeniden tekerlekli tezgâhının kollarını kavrayarak ilerlemeye başladı, biz de peşine takılıp yürüdük.

“Peki ama ben bunu nasıl ödeyeceğim?” diye homurdanıyordu.

O anda kendisini rahatsız eden bir şey duyuyormuş gibi bir hali vardı. Gene durdu. İyice kulak kesilerek tezgâhını sarstı. “Hiç para sesi duymuyorum.” dedi.

İlerleyen akşamda hava iyice kararmıştı, gözleri, esmer yüzünde bilediği bıçakların keskin yüzleri gibi bembeyaz parlıyordu. Küçük çekmeceyi çekti, içine baktı, biraz daha çekti, iyice çekip çıkardı, ters çevirdi. İçinden bir şey düşmedi, bunun üzerine Ezechiele, “Unutma, kendimiz için değil, canına okunmuş dünyanın başına gelenler için acı çekiyoruz,” dedi.

“Unutmadım,” diye homurdandı bileyici.

“Kaç para vardı?” diye sordu Ezechiele.

“Ekmek vardı,” dedi bileyici, “şarap vardı, vergi parası vardı, on altı santim, on altı santim… İşler fena gitmemişti bugün.”

“Eh,” dedi Ezechiele. “Şimdi Colombo’nun orda benimle şarabını içersin, ekmeğini de -izin verirsen- bu akşam masamda ben sana ikram ederim...”

“Peki,” dedi bileyici. “Başımı dedemin saygıdeğer şapkası örtüyor, sırtımı babamın kutsal ceketi koruyor, edebimi rahip Orazio’nun pantolonu gizliyor, ayaklarıma gelince... İnsanların birbirlerine iyiliği çok, doğru, evimi Gonzales’in inekleri ısıtıyor. İnsan neden üç işe birden koşmalı? Başkalarının cömertliğiyle yaşamak için. Nâsıralı'nın bize öğrettiği gibi...”

“Ama, oğul,” dedi Ezechiele, “belki zavallı garibin biri almıştır paranı. Belki de yemeden içmeden günlerce dolaşmış biridir bu. Açlığını, susuzluğunu gidermesine yardım ettiğin için sevinç duymalısın.”

Bileyici susuyordu. İçini çekerek tekerlekli tezgâhını itmeye, bir yandan da konuşmaya başladı.

“Çok doğru!” dedi, “çok doğru! Bizim acı çekmemizi gerektiren rezilliklerden değil bunlar. Bunlar iki yoksul insan arasında olan önemsiz şeyler. Bıçaklar! Makaslar! Dünyanın canına okuyan çok daha başka şeyler var!”

“Çok daha başka şeyler!” diye mırıldandı Ezechiele.

“Başka şeyler! Başka şeyler!” diye bağırdı bileyici. “Önemsiz şeyler de sadece önemsiz şeylerdir, insanların birbirlerine oynadıkları küçük oyunlar, içinizde başkasına oyun oynamamış biri varsa, ilk taşı o atsın... Ben, kendim böyle bir oyun oynadım bugün bu dostumuza.”

“Ya, öyle mi?” diyerek güldü Ezechiele denen adam. “Evet, küçük, on santimlik bir oyun,” diye gülerek cevap verdi bileyici.

Ben de güldüm, bileyicinin oynadığı oyun anlatıldı, üçümüz de küçük çocuklar gibi güldük.

“Her neyse,” dedi bileyici, “o garip hiç olmazsa vergi parasını bıraksaydı, iyi olurdu.”

Gülmesi arasında bir an durdu ve gözleri keskin bıçaklar gibi parladı.

“Bizler!” diye bağırdı. “Ama o garip gene aynı polis, cezayı kesen aynı polis köpeği ise? ilk defa olmuyor bu, tam ceza kesildiği gün o günkü kazancımın da kayıplara karışması. ”

Ezechiele denen adam bileyicinin kolunu tutup sıktı.

“Sadece bir rastlantı!” diye bağırdı. “Dünyanın uğradığı ve bizim acı çekmemizi gerektiren felâketlerden değil bu.”

OTUZ YEDİ

Soğuk hava sakindi, çanların çalması durmuş, sessizce yuvalarına çekilmişlerdi. Fakat dar yolun üzerindeki nesnelerin renkleri hâlâ seçilebiliyordu. Birden bir şey gördüm ve bağırdım: "Aa! Bayrağa bakın!”

"Bayrak mı?” dedi bileyici.

"Ne bayrağı?” dedi Ezechiele denen adam.

"Şu kapının üzerinde,” dedim.

"Ha, Porfirio’nun bayrağı!” dedi Ezechiele denen adam. "Kumaşçı!”

İki arkadaşım da gülüyordu, hemen Sicilya’da kumaşçıların kapılarının üstüne bir kumaş parçası astıklarını hatırladım. Kumaşın rengi önemli değildi, yeşil, sarı, mavi olabilirdi; ama kapının üzerine asılan böyle bir kumaş parçası o dükkânın bir kumaşçı olduğunu gösterirdi. Bu dükkânın kapısına asılı kumaş kırmızıydı, bileyici bana, "Porfirio’nun kırık bir makası var,” dedi.

"Öyle mi?” dedim.

"Evet,” dedi bileyici. "Her zaman bizini bilemek için Ezechiele’yi rahatsız etmiyorum, bazan Porfirio’nun makasını biliyorum.”

Bu sırada Ezechiele, "Belki de dostumuzu Porfirio ile tanıştırsak iyi olur,” diye önerdi.

"Evet, iyi olur,” dedi bileyici.

ikisi de beni dükkânın içine sokarlarken bileyici külüstür tezgâhını gene sokakta bıraktı.

Dükkân fazla derinliği olmayan bir kovuk gibiydi.
Top top kumaşlar kapının yanındaki bir iskemlenin üzerine yığılmıştı,

İçerideki karanlıktan bir ses, “Buyurun, buyurun,” diyerek bizi çağırıyordu.

“İyi akşamlar,” diye selamladılar dükkâncıyı arkadaşlarım. “İyi akşamlar,” diye karşılık verdi içerideki ses. “Ben de dükkânı kapamak üzereydim.”

“Kapının üstündeki kumaş parçasını dışarıda mı bırakacaktın?” diye sordu bileyici.

“Hayır, şimdi onu da indirecektim,” diye karşılık verdi ses. “Gene kırmızı asmışsın bugün,” dedi Ezechiele denen adam. “Evet,” dedi ses, “bir süredir hep kırmızı asıyorum. Ama yarın mavi bir kumaş asacağım.”

“Elbette!” dedi Ezechiele denen adam. “Dünya değişken.”

“Değişken! Güzel! Büyük!” dedi ses.

“Çok da canına okunmuş bir dünya, çok da canına okunmuş bir dünya!” diye mırıldandı Ezechiele denen adam.

Sonra bileyici, “Ona arkadaşımızdan bahset, Ezechiele,” dedi. “Hangi arkadaş?” diye sordu ses.

Karanlığın içinde sesin geldiği yerden bir insan gölgesi belirdi. Sanki bütün karanlık kımıldıyordu; beliren korkunç iri bir gölgeydi. O insan iriliğinden çıkan sıcak, gür bir ses kapının aydınlığında gene sordu: “Hangi arkadaş? Bu bey mi?”

“Evet, o bey,” diye karşılık verdi Ezechiele denen adam. “Porfirio, senin gibi, bileyici Calogero gibi,

benim gibi, herhalde yeryüzünde daha nice başkaları gibi bu dünyanın uğradığı felaketlerden acı duyan biri o da.”

“Ya!” diye bağırdı iri adam.

Biraz daha yaklaştı ve ılık bir meltemi andıran soluğu alnımın üzerindeki saçlarımı dalgalandırdı. “Ya!” diye bağırdı gene.

İri eli yükseklerden inip benim elimi buldu ve her şeye rağmen iyiliğini belli eden bir sarsışla elimi sıktı. “Memnun oldum,” dedi başımın üzerinden gelen bir sesle.

Öbürlerine döndü: “Acı çekiyor, öyle mi?”

Sıcak soluğu bir rüzgâr gibi saçlarımın üzerinde esti ve elimi bırakmadan babacan bir sesle yeniden, "Memnun oldum...” dedi.

"Rica ederim,” dedim. "Önemli bir şey değil.” "Nasıl?” dedi adam. "Çok önemli. Şeref duyarım.” "O şeref bana ait,” dedim.

"Hayır, efendim. Tamamıyla bana ait.”

Sonra gene öbürlerine döndü ve yeniden saçlarımı yalayan soluğunun rüzgârını hissettim. "Demek acı çekiyor?” dedi.

“Evet, Porfirio,” dedi Ezechiele denen adam. "Acı çekiyor, hem kendisi için değil.”

"Öyle kendi derdiyle ilgili önemsiz bir şey yüzünden değil,” diye açıkladı bileyici. "Kendisine ceza kestikleri için ya da bir arkadaşına bir oyun oynadığı için değil...” "Hayır,” dedi Ezechiele denen adam. “İnsanlığın başına gelenler için acı çekiyor.”

“Canına okunan dünya için,” dedi bileyici.

İriyarı Profirio karanlıkta başıma, yüzüme dokundu ve yeniden, “Ya!” dedi. Sonra ekledi: “Anlıyorum, anlıyorum.

Bileyici bunun üzerine bir çığlık attı: “Makaslar, bıçaklar!”

"Makas mı?” dedi Porfirio yumuşak bir sesle.

Koca, dağ gibi bir karartıydı. Gönlü yüce bir golfstrim gibi her yanımızı saran bir sıcaklık yayılıyordu

gövdesinden. Uğultulu bir rüzgârı andıran kalın, tatlı sesi gene duyuldu: "Bıçak mı?" Aynı ses devam etti: "Hayır, dostlarım, ne bıçak, ne makas; öyle şeyler istemiyoruz, bize yalnız memba suyu lazım..."

"Memba suyu mu?" diye mırıldandı bileyici.

"Memba suyu mu?" diye mırıldandı Ezechiele.

Porfirio devam etti: "Bin kere söyledim, gene de söylüyorum. Dünyanın uğradığı felaketleri ancak su silebilir, acı çeken insanlığın susuzluğunu ancak memba suyu giderebilir. Ama memba suyunu nerede bulmalı?"

"Nerede bıçak varsa, orada memba suyu da vardır," dedi bileyici.

"Dünyanın neresinde acı çekiliyorsa, orada memba suyu vardır," dedi Ezechiele.

Artık gecenin karanlığı içindeydik ve söylediklerimizi kimseler duymasın diye sesimizi alçaltarak konuşuyorduk. Başlarımız nerdeyse birbirine değecek kadar birbirimize yakındık. Porfirio kendisini ve bizi paltosunun sıcaklığı içinde koruyan koca bir Sen Bernar köpeğine benziyordu. Sonra Porfirio gene memba suyundan söz etti; arkasından Ezechiele ile bileyici de konuştular; sözleri gece, bizler de gecenin içinde gölgeler gibiydik; ben de sanki bir hayaletler toplantısına katılmış gibiydim. Sonunda Porfirio sesini yükseltti: "Hadi gidelim," dedi. "Colombo'da hepinize birer şarap ısmarlayacağım."

Kapının üstünde asılı olan kırmızı kumaşı indirdi, dükkânın kapısını kilitledi ve hepimizi soluğunun ılık rüzgârına sararak sürükleyip götürdü.

OTUZ SEKİZ

Ancak Colombo'nun dükkânına girince şeklinin ve renginin ne olduğu meydana çıktı. Üzerinde kahverengi tüylü bir elbise, iki metre boyu, bir metre eni,

saçları ağarmaya başlamış biçimli başı, mavi gözleri, kestane rengi sakalı ve kırmızı elleriyle aslında iyi yürekli kocaman bir Sen Bernar köpeğini andırıyordu.

"İyi akşamlar, Colombo!" diye selam verdi meyhaneye girerken.

Bileyici tezhâhını da içeri sokmuştu.

İçerisi asetilen lambalarıyla aydınlatılmıştı. Bazı müşteriler "Santa Barbara'nın kanı," diye şarkı söylüyorlardı.

Tezgâhın gerisinde duran Colombo'nun başında korsan usulü bağlanmış sarı bir mendil vardı.

"Merhaba!" dedi.

"Şarap," dedi Ezechiele. "Beyler benim misafirlerim."

"Senin mi?" diye yavaşça karşı çıktı Porfirio. "Sizi ben davet ettim."

Duvara dayalı, önünde masa olmayan bir sıraya oturmuş birtakım adamlar, ellerinde küçük madeni kupalarla bellerinden yukarıları sallanarak şarkı söylüyorlardı.

"Evet ama, önce ben davet ettim," diye açıkladı Ezechiele.

"İşte şaraplar," dedi Colombo, tezgâha ağzına kadar dolu dört kupa koyarak. "Bunlar Bay Ezechiele'den olsun. Bay Porfirio da bundan sonrakileri ısmarlar."

"Tabii," dedi Ezechiele.

"Anlıyorum, anlıyorum," dedi Porfirio. Kupasını kaldırdı: "Şeref verdiniz."

Ezechiele başını eğdi. Ben de öyle yaptım. Bileyici bağırdı: "Yaşasın!"

İskemlesiz salonun ortasında bir mangal vardı. İki genç sığırtmaç mangalın yanına çömelmiş ellerini ısıtıyorlardı. Colombo bir fıçıdan, boşalan bardakları yeniden dolduruyor, sıranın üstündeki adamlar sallanarak, alçak sesle şarkı söylüyorlar; döşeme, duvarlar ve karanlık tonozlar yüzyıllar boyunca şaraba eklenen şarabın

kokusunu yayıyorlardı, insanın şarapla ilgili bütün geçmişi şimdi bizi içine almıştı.

“Ne yaşasın?” diye sordu Ezechiele denen adam.

“Bu yaşasın,” diye karşılık verdi bileyici, elindeki kupayı kaldırarak.

“Bu mu?” dedi Porfirio denen adam. “Nedir bu?”

Porfirio içti, öbürleri içtiler, ben de içtim ve boşalmış kupalarımızı çinko tezgâhın üstüne gürültüyle koyduk. Colombo fıçıdan gene şarap doldurdu.

“Dünya,” diye bağırdı bileyici. “Toprak, orman, ormandaki cüceler; güzel bir kadın, güneş, ışık, gece, sabah; balık kokusu, aşk, esriklik, yorgunluk; günahsız düşler, günahsız dünya.”

“Ve Santa Barbara’nın kanı,” diye boğuk sesli şarkıları duyuldu sırada oturan adamların.

İkinci kadehlerimizi içiyorduk ki meyhanenin içini kulakları sağır eden bir uğultu kapladı.

“Sanmıyorum,” dedi Porfirio denen adam.

“Bununla birlikte,” dedi Ezechiele denen adam.

“Hayır, memba suyu lazım,” dedi Porfirio denen adam.

“Yaşasın memba suyu!” diye bağırdı meyhaneci Colombo. “İşte size memba suyu! Bu memba suyu değil mi? İçelim arkadaşlar. Neşe, hayat, memba suyu...”

Porfirio kocaman başını salladı, ama şarabını da içti. Herkes içiyordu; ben de içtim; mangal başındaki iki sığırtmaç da doymazcasına içtiler, sırada oturanlarsa boşalmış kupalarına bakarak şarkılarına devam ettiler.

“Ağaçlar, incirler, çam pürçekleri/’ diye devam etti bileyici, “namuslu göğüslerdeki yürekler, bira ve günlük kokusu, denizkızları; özgür kollar, özgür bacaklar, özgür göğüsler, rüzgârda özgür saçlar ve deri, özgür yarış, özgür savaş! Ah! Of! Ah!”

“Ah ah! Ah ah! Ah ah!” diye şarkı söylemeye başladı sırada oturan adamlar. Mangalın yanına sokulan iki sığırtmaç da, “Ah ah!” dediler.

Meyhaneye başka gelenler oldu. Colombo, “Yaşayın!” diye bağırıp bir yandan müşterilerine şarap veriyor, bir yandan da kendisi içiyordu. Ve aşağıdaki karanlık mahzende yüzlerce yıldır orada bekleyen çıplak şaraptan ve çağlar boyunca kendi çıplaklıkları şarabın çıplaklığına karışmış insanların hayaletlerinden başka bir şey yoktu.

“İç dostum,” dedi bileyici, üçüncü kadeh şarabımı bana uzatarak.

Porfirio, “Dostumuz yabancı galiba,” dedi benim için. “Evet, yabancı,” dedi Ezechiele. “Önce Calogero’yla tanışmışlar.”

“Bir çakısı var,” diye bağırdı bileyici. “Memba suyu var. Dünyanın başına gelenler için acı çekiyor. Dünya büyük, dünya güzel, dünya bir kuş; sütü, altını, ateşi, gök gürültüsü ve selleri var dünyanın. Memba suyu olana memba suyu!”

“İşte size memba suyu, dostlar,” dedi Colombo. O da içiyordu ve sarhoşluğun çıplaklığı içindeydi, şarap üreten madenlerde bir cüce.

“Pek de yabancı sayılmam,” dedim Porfirio’ya.

“Sayılmaz mısın?” dedi Ezechiele.

“Nasıl yabancı sayılmazsın?” diye sordu Porfirio.

Üçüncü kadehimi yavaşça yudumlayarak neden yabancı sayılmayacağımı açıkladım, Ezechiele’nin ufacık gözleri sevinçten parladı.

“Ya! Gördün mü, işte!” diye hayretini belirtti Porfirio. “Ferrauto’nun oğlu olduğunu bilmiyor muydunuz?” dedi cüce Colombo.

“Ferrauto’ların çok bıçakları var,” diye bağırdı bileyici. “Yaşasın Ferrauto’lar!” Herkes üçüncü kadehini bitirmişti, bense benimkinin ancak yarısına gelmiştim.

Bileyici şarabımı yere döküp dördüncü kadehi içerken onlara katılmamı istedi.

“Dedeni tanırdım,” dedi Porfirio.

“Onu kim tanımazdı?” diye bağırdı bileyici. “Memba suyu vardı onda.”

“Evet,” dedi Porfirio. “Buraya gelir, beraber içerdik...”

“Yaman bir içkiciydi,” dedi cüce Colombo.

Duvar dibindeki sırada oturan adamlar acıklı bir sesle şarkılarına devam ediyorlar, hâlâ “Ve Santa Barbara’nın kanı”nı söylüyorlardı. Bellerinden yukarısı yaslı ve alkolün çıplaklığı içinde sallanıp duruyordu.

“O da bu canına okunan dünya için acı çekti,” dedi Ezechiele. “Canına okunan dünya mı? Hangi canına okunan dünya?” diye bağırdı şarabın arsız cücesi Colombo. “Babanı da tanırdım,” dedi Porfirio.

“Arkadaştık,” diye ekledi Ezechiele. “Hem şairdi, hem de Shakespeare oyuncusuydu. Macbeth, Hamlet, Brutus... Bir kere bizim önümüzde de oynadı.”

“Ah! Yamandı, yaman!” diye bağırdı bileyici. “Bıçaklar, zıpkınlar! Kor gibi demirler!”

Hepsi dördüncü kadehlerini içerlerken, ben kadehime ağzımı sürmeden babamın içki âlemlerini dinliyordum.

“Buraya içmeye gelirdik,” dedi Porfirio.

“Burada oyunlardan sahneler oynardı,” diye atıldı arsız cüce. “Kırmızı bir pelerin giyer, bana Danimarka Kralı olduğum söylerdi.”

“Bana da Polonius olduğumu söylemişti,” diye alçakgönüllü bir sesle mırıldandı Ezechiele. “Ah! Bu dünyanın başına gelenler yüzünden çok acı çekti!”

O anda bileyici yeniden bağırdı: “Yaşasın!”

“Kim yaşasın?” diye sordu Porfirio.

“Yaşasın! Yaşasın!” diye bağırdı bileyici.

“Yaşasın!” diye bağırdı bir sarhoş.

"Yaşasın!” diye başka bir sarhoş bağırdı.

“Yaşasın,” diye yavaş sesle mırıldandı Ezechiele.

“Yaşasın, yaşasın, yaşasın,” diye şarkılarına devam etti sırada oturup sallanan hüzünlü adamlar.

Kendi dertlerine yananlar da, dünyanın çektiklerinden acı duyanlar da burada, şarabın çıplak mezarında buluşmuşlar, bu acılarla dolu aşağılık dünyadan en sonunda kurtulmuş ruhlara benziyorlardı.

Mangalın yanı başına çömelmiş iki genç sığırtmaç şarapları olmadığından gözyaşları döküyorlardı.

OTUZ DOKUZ

"Bana ve arkadaşlarıma birer kadeh daha,” diye şarap ısmarladı Porfirio.

Üzerindeki tüylü elbisenin düğmelerini açtı, göğsü bağrı meydana çıktı. Ezechiele de boynundaki atkıyı gevşetti.

"Bu sonuncu olsun,” dedi Porfirio, "ama bir kadeh daha olsun, içelim.”

Porfirio altı, Ezechiele ile bileyici beşer kadeh içmişlerdi bile, bense daha bir iki yudum aldığım dördüncü kadehle oyalanıyordum. Kırmızı yüzü ve elleri, tek tük ak düşmüş kestane rengi sakalı, kırlaşmış saçlarıyla bir devi andıran Porfirio yeraltındaki bu şarap ülkesinin kralıydı. Cüce Colombo gibi o ülkenin halkından biri değil de, fethetmiş olduğu bu garip dünyaya yerleşmeye gelmiş muzaffer bir hükümdar gibiydi.

Oysa şarabın memba suyu olduğunu yadsıyor, dünyayı da unutmuyordu. "Hayâle kapılmayın, hayâle kapılmayın,” diyordu durmadan.

“Ne gibi?” dedi bileyici.

Ezechiele’nin ufacık gözleri birden irkilmişçesine sağa sola gitmeye başladı. "Hayır!” diye bağırıyordu sanki bu gözler.

Sonra Porfirio yedinci bardağının sapını kırmızı eliyle kavrayarak şarabın olduğu yerde dünyanın küçük hesaplarının izine rastlanmayacağını ileri sürdü.

"Peki ya dünyaya karşı işlenen günahlar? İnsanlığa ve
dünyaya karşı işlenen o korkunç günahlar?"' diye sordu Ezechiele.

Ben, yeniden söyleyeyim, daha ancak dördüncü kadehimi içiyordum. Bu kadehten daha ilk yudumu içer içmez, sanki bir şey beni durdurmuştu. Artık içemiyordum. Şarabın karanlık bataklığına daha fazla gömülmeyi göze alamıyordum.

"İç dostum, iç," diye isteklendirmeye çalışıyordu Porfirio.

İçmeye çalışarak bir yudum aldım; dudaklarımda şarabın tadı çok güzeldi, ama bir türlü yutamıyordum o damlayı. İçimde insanlığın bütün geçmişi yüzünden güneşin ve toprağın bu ürününü diri bir şey olarak değil, yüzyıllık mağaralardan süzülmüş hüzünlü bir hayalet olarak görüyordum. Durmadan canına okunan bir dünya bundan başka ne verebilirdi? İnsanlar kuşaklar boyunca şarap içmiş ve kederlerini kadehlerine boşaltmışlar, şarapta çıplaklığı aramışlardı; bir kuşak başka bir kuşaktan, eski kuşakların karanlık şarabına bulanmış çıplaklığından, onların o şaraba döktükleri kederden içmişlerdi.

"Ve Santa Barbara'nın kanı," diye şarkılarına devam ediyordu sırada oturan mahzun yüzlü adamlar.

Artık herkesin başı dumanlıydı, herkes hüzünlüydü. Bileyici hüzünlüydü, ama gözleri çakmak çakmaktı. Ezechiele hüzünlüydü, ama gözleri fıldır fıldır, canına okunmuş dünyanın hortlaklarına rastlamanın ürküntüsü içindeydi.

Shakespeare oyuncusu babamın karşısında Polonius'u oynamıştı Ezechiele. Ya Porfirio? Babamın Hamlet'i karşısında acaba o hangi rolü oynayabilirdi? Sakin

olan bir o vardı, çünkü hayâle kapılmayan da yalnız oydu. Gene de ağırbaşlı bir sorumluluk içindeydi. Bize baktı, bana, Ezechiele'ye, bileyiciye, tezgâhtaki sarhoşlara, mangalın başına çömelmiş ağlayan sığırtmaçlara ve sıraya oturup şarkı söyleyen adamlara. Şarkı söylerken bazı insanların ağlarken yaptıkları gibi hüzün içinde başlarını iki yana sallıyorlardı; şarkıları da boğuk sesli bir ağıta benziyordu. Porfirio uzun uzun onlara baktı, sonra gene Ezechiele'ye, bana, bileyiciye ve ağlayan, bütün akşam boyunca hiçbir şey içmeyen iki delikanlıya baktı. Bana öyle geldi ki, bu kadar insanı bu yeraltı imparatorluğunun karanlığına peşinden sürüklediği için büyük bir üzüntü duyuyordu. Oysa sakindi, cüce Colombo ile olağanüstü bir alışverişe girerek kendisini bu kalabalığın dışında tutuyordu.

Artık kimseye bakmıyordu. Gülümseyen yüzü şarap cücesi Colombo'nun yalın mutluluğundan başka bir şey görmüyordu. Sonra o da şarabın dölyatağına uzandı, ayakta durmakla birlikte çıplak, mutlu bir uyku içindeydi; insanlığın tarihi boyunca uyuyan o güler yüzlü eski uykucuydu bu, şarabın Hazreti Nuh'uydu.

Onu tanıdım ve bardağımı elimden bıraktım, inanmak istediğim bu değildi. Bunun dünyayla ilgisi yoktu. Oradan çıktım, dar sokağı geçerek annemin evine döndüm.

KIRK

Annemin evi vadiye bakan sıra sıra damların uçundaydı. Evin dışındaki merdiveni tırmanarak sahanlıkta durdum. İçeri girmek, bir şeyler yiyip yatmak zorunda kalmak istemediğimi biliyordum. Bunun yerine trende olmak istiyordum; onun için durup bekledim.

Hava bayağı soğuktu, dağın yukarılarında olduğu gibi vadinin derinliklerinde de dördü beşi bir araya

kümelenmiş dağınık ışıklar parlıyordu. Hava masmaviydi. Gökte donuk ve tek başına parlayan büyük bir yıldız vardı.

Sicilya'nın ve sessiz dünyanın üzerine gece inmişti. Canına okunmuş dünya karanlığa bürünmüş, diriler ışıklarını yakarak kendilerini odalarına kapamışlar; ölüler, bütün öldürülenler, mezarlarında oturmuş, düşüncelere dalmışlardı. Düşündüm de, her yanımı saran bu uçsuz bucaksız gece art arda geceler gibi geldi bana. Aşağılardaki ve tepelerdeki o ışıklar, o dondurucu karanlık, gökteki o donuk yıldız, bir tek gece değil de, sonsuz sayıda gecelerdi; dedemin gecelerini, babamın gecelerini, Nuh'un gecelerini, içkinin çıplaklığı içinde ve savunmasız, aşağılanmış bir çocuktan ya da bir cesetten çok daha az insan olan insanlığın gecelerini düşündüm.

KIRK BİR

Bana öyle geldi ki, biraz ötedeki Güzel Kadınlar Sokağının Sicilya için aşırı derecede geceyle ilgili bir adı vardı. Sokağa bu ad geceleri orada dolaşan hayaletler yüzünden verilmişti sanki.

Orada savunmasız bir insan, geceleri Güzel Kötü Ruhlu Kadınların hayaletleriyle karşılaşır, onların alaylarına, sataşmalarına katlanmak zorunda kalır, hatta onların ayakları altında ezilirdi. Dünyanın ve insanlığın başına bela olan insan hareketlerinin geçmişten gelen hayaletleriydi bunlar. Bunlar ölüler değil hayaletlerdi artık, bu dünyanın parçası olmayan yaratıklardı. Ve içki yüzünden ya da başka bir nedenden çaresiz kalmış insanlara çullanmak eğilimindeydi bu hayaletler.

Kendini kral ya da bir kahraman sanan böyle bir adam hayaletlerin ruhunu ele geçirmelerine karşı duramaz ve o eski hakaretleri övgüymüş gibi benimserdi. Ama bir başkası, sözgelimi, Shakespeare ya da Shakespeare

oyuncusu babam, onlara boyun eğdirir, içlerine girer, onları o pisliğin içinden kurtarır, onlara düşler kurdurur; günahlarını itiraf ettirir, insanlık için acı çektirir, ağlatır, yalvartır, onları insan özgürlüğünün simgeleri olmaya zorlardı. Ayık ya da sarhoş biri olabilirdi bu; duru gecelerinden birinde korkusuz düşüncelere dalmış yaman bir Shakespeare ya da şarabın koyulaştırdığı gecelerinden birinde kendini kör bir çılgınlığa kaptırmış fukara babam gibi.

Babamın en kötü yanı içince kendini böyle kaybetmesi, muştular getiren, mucizeler yaratan bir adam değil de, çıplaklığını örtecek bir paçavra isteyen talihsiz bir Nuh olmasaydı.

Neyse ki, ben bunu yapmayı bilmiyordum.

Biz pencerede beklerken, en sonunda gece olur, ağaçsız ve yapraksız uzanıp giden engebeli toprakları örterdi. Babam o akşamki oyunu için giyinmiş olarak belirir, biraz sonra da adamları ortaya çıkarlardı.

Duvardaki makasçı düdüğünü alarak, "Hazır mısınız?” derdi.

Biz Hamlet takımı, sessizce elle yürütülen demiryolu arabasına doluşurduk. Annem ortaya yerleşir, biz onun ayakları dibine otururduk. Babam demiryolu arabasının kolunu indirip kaldırırken iki kişi de arkadan iterdi. Demiryolu arabası işte böyle kullanılırdı; gündüzleri demiryolunun bakımı için işçileri taşır, geceleri de Hamlet için çalışırdı. Arkadan iten iki kişi bir süre sonra araba yokuş aşağı kendi kendine gitmeye başlayınca atlayıp otururlardı. Demiryolu arabası kendi hızıyla gidip kışın bir istasyonun bekleme salonuna, yazın düzlük bir yere yaklaşırken hepimiz susardık. Düzlüğe varınca, açık havada, buğday tarlalarındaki orakçıların, yakılan şenlik ateşlerinin ve çığlıkların arasında oyun başlar, babam traverslerin üzerine kurulan sahnede kendinden geçmişçesine dolaşıp dururdu.

Ah, sonra gece! Her yandan, dünyanın ta öbür ucundan köpekler ulurdu. Gökyüzünün görünmeyen yedi katında ve Samanyolu'ndaki dağlarda yaseminler açardı. Gökte on, on beş yıldız belirir, ama havayı milyonlarca yıldızın kokusu doldururdu.

Babam düdüğünü avcı borusu gibi öttürür ve araba yola çıkardı.

Sonra kulağına bir ses gelir ve bağırırdı: "Kim var orda?" Hattın üzerinde, biraz daha ilerde bir başka demiryolu arabası olabilirdi bu.

"Polonius," diye bir karşılık gelirdi. Ya da: "Fortinbras." Ya da belki: "Horatio."

Ve bunların hepsi içtikleri şarabın gücüyle o hayaletleri hükümleri altına alan yalın ve çılgın adamlardı.

Bunları hatırlayarak, "Ah, zavallı dünya! Zavallı dünya!" diye bağırdım.

Belleğimden başka bir yerden hiçbir karşılık beklemiyordum; oysa ayaklarımın dibinden bir ses geldi. "Hm!" diyordu ses.

KIRK İKİ

Acaba başka bir bileyici mi, diye düşündüm. Ayaklarıma doğru eğilip baktım, ama hiçbir şey göremedim. Soğuk sessizliğin içinde sadece her zamanki parıltılar vardı. "Kim var orda?" diye bağırdım. "Hm!" dedi ses yeniden.

Gözlerimi açarak bir daha bakındım. Gece için kendilerini odalarına kapayan insanların oturdukları evlerden gelen ışıklardan başka türlü ışıklardı bunlar. O ışıklar sönmüştü. Bunlar vadi boyunca yere bırakılmış demiryolcu fenerleri gibi daha kırmızı bir ışıkla parlıyorlardı. Ama ben "Hm!" diyen adamı arıyordum durmadan.

"Hm!" dedim ben de. "Hm?"

“Hm! Hm! Hm!” diye karşılık verdi korkunç ses.

Bu sesin sahibini bulmaya karar verdim, aşağı doğru yürüdüğüm zaman kendimi terk edilmiş fenerler gibi parlayan ışıklar arasında buldum ve bunların ölülerin ışıkları olduğunu anladım.

“Ha, mezarlıktaymışım,” dedim.

“Hm!” diye karşılık verdi ses.

“Sen kimsin?” diye sordum. “Mezarcı mısın?” “Hayır, hayır,” dedi ses. “Askerin biriymişim ben.” Ses yakından geliyordu. Sahibini seçebilmek için gözlerimi iyice açtım. Fakat ölülerin ışıkları çevrelerini aydınlatmıyorlardı. “Garip!” dedim.

Asker güldü: “Garip mi?”

“Belki de burada nöbet tutuyorsun?” dedim.

“Hayır,” dedi asker. "Dinleniyorum."

“Bu mezar taşlarının arasında mı?” diye sordum.

“Mezar taşları çok rahat,” dedi asker.

“Belki de ölüleri hatırlamak için buraya gelmişsindir?” dedim. “Hayır,” dedi asker, “daha çok yaşayanları hatırlamak için demek daha doğru olur.”

“Ya,” dedim. “Herhalde sevgilini hatırlamak için.”

“Az çok herkesi hatırlamak için. Annemi, kardeşlerimi, arkadaşlarımı, arkadaşlarımın arkadaşlarını, Macbeth’i oynayan babamı.”

“Macbeth’i oynayan babanı mı?” Bayağı şaşırmıştım. “Elbette,” dedi asker. “Adamcağız hep kral rollerine çıkmaya bayılırdı.”

“Nasıl olur?” diye bağırdım.

“Niçin olmasın,” dedi asker, “İnsanlar Tanrıların sıradan kimselerde nefret ettikleri şeyleri krallarda hoş gördüklerini sanırlar.”

“Ama nasıl olur?” diye bağırdım gene. “Benim babam da öyleydi...”

“Olur a,” dedi asker. “Bütün babalar öyledir. Sonra kardeşim Silvestro’yu...”

Çığlığa benzer bir ses çıktı ağzımdan. “Kardeşin Silvestro’yu mu?”

“Ne bağırıyorsun?” dedi asker. “İnsanın Silvestro adında bir kardeşi olamaz mı? Zavallı çocuk.”

“Hayır,” dedim, “benim adım da Silvestro da...”

“Ne yapalım?” dedi asker. “Adlar o kadar az, insanlar o kadar çok ki.”

“Kardeşin otuz yaşında mı?” diye sordum.

“Hayır, efendim,” dedi asker. “On bir, on iki yaşında bir çocuk. Kısa pantolon giyiyor, bol saçlı güzel bir başı var ve âşık. Dünyaya âşık. Bayağı tutkun dünyaya. Benim şu anda olduğum gibi o da...”

“Senin gibi mi?” diye mırıldandım.

“Evet,” dedi asker. “İkimizin de sevgisine bir zarar gelemez, onun çocukça sevgisine, benimse...”

“Şeninse?" diye *mırıldandım.* “Hm!” diyerek güldü asker. Elimi uzattım. “Nerdesin?” “Burda,” dedi asker.

Ellerimi uzatarak yaklaştım, ama hiçbir şey bulamadım. Ölülerin parıltısız ışıkları arkamda uzun bir yol gibiydi, çevremde ve önümde başka ışıklar da vardı. “Nerdesin?” diye yeniden sordum.

“Burdayım,” dedi asker, “burda.”

“Ha, öbür tarafta," dedim.

“Elbette,” dedi asker. “Öbür taraftayım.”

“Ne demek istiyorsun?” diye bağırdım. “Sol tarafta mı?” “Hm!” dedi asker.

Durdum. Belki de vadinin dibine kadar inmiştim. Ölülerin parıltısız ışıkları şimdi başımın üzerinde kalmışlardı. “Peki,” diye bağırdım. “Burda mısın, değil misin?”

“Ben de kendime bunu soruyorum bazen,” diye karşılık verdi asker. “Burda mıyım, değil miyim? Hiç değilse hatırlayabiliyorum, görebiliyorum... ”

“Başka?” diye sordum.

“Bu kadarı yeter,” dedi asker. “Kardeşimi görüyorum ve onunla oynamak istiyorum.”

“Ya!” dedim. “On bir yaşındaki bir çocukla mı?” “Niçin olmasın?” dedi asker. “O benden büyük. O on bir yaşındaysa, ben yedi yaşındayım.”

“Ne?” diye bağırdım. “Hem yedi yaşındasın, hem de askersin, ha?”

Asker içini çekti ve yakman bir sesle, “Bu noktaya varmak için yeterince acı çektim herhalde,” dedi.

“Bu noktaya varmak, yani asker olmak için mi?” dedim.

“Hayır,” dedi asker. “Yedi yaşına varmak için. Kardeşimle oynamak için.”

“Kardeşinle oynuyor musun?” dedim.

“Ne sandın,” dedi. “Yüksek izninle aynı zamanda oyun da oynuyorum.”

“Aynı zamanda mı?” dedim. “Başka ne yapıyorsun ki?”

“Bir sürü şeyler,” dedi. “Bir kızla konuşuyorum. Bağ buduyorum. Bir bahçeyi suluyorum. Koşuyorum...”

“Bu mezar taşlarının ortasında olduğunu unuttun galiba,” dedim.

“Hiç unutur muyum,” dedi. “Aynı zamanda burda olduğumu, bana hiçbir şeyden zarar gelmeyeceğini biliyorum... Evet, bu bakımdan gönlüm rahat.”

“Mutlusun, demek,” dedim.

İçini çekti. “Nasıl mutlu olabilirim? Üstü kar ve kanla örtülü bir tarlada otuz gündür yatıyorum,” dedi. “Neler saçmalıyorsun?” dedim.

Onu benden ayıran büyük sessizliği duyabilmem için asker hemen karşılık vermedi. “Hm!” dedi asker. “Hm?” dedim.

“Haklısın,” dedi asker. “Kusura bakma. Sözün gelişi işte.” Oh diyerek, içgüdüyle elimi uzattım. “Nerdesin?” dedim. “Burdayım,” dedi asker.

KIRK ÜÇ

Deminki gibi, birkaç dakika sağa sola bakıp onu aradım, sonra bu işten vazgeçtim.

"Çok karanlık," dedim. "Öyle," diye karşılık verdi. Yürüyüp bir mezar taşına, bir ölünün ışığının yanına oturdum. "Oturayım daha iyi."

"Evet, daha iyi," dedi asker. "Hele biraz sonra oyun başlayacağına göre..."

"Oyun mu?" dedim. "Ne oyunu?"

"Oyunu görmeye gelmedin mi?" diye sordu asker. "Oyundan hiç haberim yok."

"Öyleyse otur da, gör... Bak geliyorlar."

"Kim bunlar?" dedim.

Asker: "Çeşit çeşit insanlar; krallar ve düşmanları, yenenler ve yenilenler..."

Ben: "Öyle mi? Ben kimseyi göremiyorum..."

Asker: "Belki de karanlıktandır."

Ben: "Öyleyse niçin oynuyorlar?"

Asker: "Öyle gerekiyor. Tarihin bir parçası onlar..." Ben: "Peki, ne oynuyorlar?"

Asker: "Onlara ün kazandıran olayları."

Ben: "Nasıl? Her gece mi?"

Asker: "Her zaman, efendim, her zaman. Shakespeare onları dizelerine koymamaya, yenilenlerin öcünü almamaya ve yenenleri bağışlamaya karar verdiğinden beri."

Ben: "Nasıl?"

Asker: "Söyledim ya."

Ben: "Öyleyse korkunç bir şey olmalı bu."

Asker: "Korkunç bir şey."

Ben: “Herhalde çok acı çekiyorlardır. Serüvenleri dile getirilmeyen Sezar’lar, Macbeth’ler.”

Asker: “Adamları, yandaşları, askerleri de. Acı çekiyoruz beyim, acı.”

Ben: “Sen de mi?”

Asker: “Ben de.”

Ben: “Peki ama, sen niçin acı çekiyorsun?”

Asker: “Ben de oynuyorum da ondan.”

Ben: “Oynuyor musun? Şu anda da oynuyor musun?” Asker: “Her zaman oynuyorum. Son otuz yıldan beri.” Ben: “Peki ama, on bir yaşındaki ağabeyinle oynadığını söylememiş miydin?”

Asker: “Evet. Aynı zamanda bir kızla konuşuyorum, bağ buduyorum, bahçe suluyorum...”

Ben: “Başka?”

Asker karşılık vermedi.

“Başka?” diye yeniden sordum.

“Hm!” dedi asker.

“Hm mı? Niçin hm?” diye bağırdım.

Asker gene karşılık vermedi.

“Orda mısın?” diye bağırdım.

“Burdayım,” dedi asker.

Ben: “Gittin sandım.”

O: “Hayır, burdayım.”

Ben: “Gitmeni istemiyorum da.”

O: “Bir yere gittiğim yok.”

“Peki,” dedim.

Duraksadım. Sonra gene, “Peki,” dedim. Sonra gene duraksadım. Ama gene, “Peki,” dedim. En sonunda, “Korkunç mu?” diye sordum.

“Ne yazık ki, öyle,” dedi. “Bir köle gibi zincire vurulmak, her gün kar ve kan kaplı bir savaş alanında hunharca hançerlenmek.”

“Ah!” diye bağırdım. “Senin rolün bu mu?”

"Evet,” dedi asker. “Peki çok acı çekiyor musun?” “Çok,” dedi. “Milyonlarca kere.” Ben:

“Milyonlarca mı?”

O: “Basılmış ve söylenmiş her kelime, dikilmiş her milimetre tunç anıt için.”

Ben: “Çok ağlamak zorunda kalıyor musun?”

O: “Hepimiz ağlamak zorunda kalıyoruz.”

“Peki ama,” dedim, “kardeşinle oynuyorsun, bir kızla konuşuyorsun, bütün o öbür işleri yapıyorsun... Bunlar avutmuyor mu seni?”

“Bilmem ki,” dedi asker.

“Bunlar yetmiyor mu?” diye sordum.

“Bilmiyorum,” dedi gene asker.

“Benden gizlediğin bir şey var,” dedim. “Sanki hiçbir şeyden zarar görmeyecek gibi sakin bir halin vardı...” “Öyle,” dedi asker.

“Öyleyse ağladığın doğru değil,” diye bağırdım. “Ah, ah!” diye içini çekti asker.

Çekingen bir sesle sordum: “Seni avutmak için bir şey yapamaz mıyım?”

Gene bilemeyeceğini söyledi. “Bir sigara filan?” dedim.

Elimi cebime atıp sigara aramaya başladım. “Birer tane yaksak mı?” diye ekledim. “Yakalım,” dedi.

Bir sigara uzattım. “Buyur,” dedim.
Ama sigara elimde kaldı. “Nerdesin?” diye bağırdım. “Burdayım,” dedi asker.

Ayağa kalktım, bir adım attım, bir adım daha attım, sigara hâlâ elimde duruyordu.

“istiyor musun, istemiyor musun?” diye bağırdım. “İstiyorum, istiyorum,” diye bağırdı asker. “Al öyleyse,” diye bağırdım.

Asker karşılık vermedi. Bağırmaya devam ettim. Sonra koşmaya başladım ve kendimi vadinin dışında, gene annemin evinin eşiğinde buldum. Aşağıda, çok uzaklarda, mezarlığın ışıkları görünüyordu.

KIRK DÖRT

Gecenin daha sonraki saatlerinde uyudum ve olanları unuttum. Ama uyandığım zaman hâlâ geceydi.

Sicilya ve karla kaplı dağlar, soğuk külden bir kefen altında yatıyordu. Güneş daha doğmamıştı, doğacağı da yoktu; geceydi, huzursuz ve uykusuz bir gece; kargalar havada kanat çırpıyorlardı; arada bir de bir dam üzerinden ya da bir mutfak bahçesinden atılan silah sesleri duyuluyordu.

“Bugün ne?” diye sordum anneme.

“Çarşamba,” diye karşılık verdi annem.

Her zamanki gibi sakindi, ayağında erkek ayakkabıları, sırtında battaniyesiyle keyifsiz ve konuşmak istemeyen bir hali vardı. “Bugün gidiyorum,” dedim anneme.

Annem omuz silkti. Oturmuştu, başında Sicilya’yı örten küller vardı.

“Peki ama ne oluyor?” diye bağırdım.

Kalkıp sahanlığa çıktım; annem de arkamdan geldi. Beni gözetiyor gibiydi.

Bum diye bir silah sesi duyuldu. “Neye ateş ediyorlar?” diye sordum.

Annem kapıda durmuş havaya, kargaların uçtuğu yerlere bakıyordu.

“Onlara mı?” diye sordum. “Evet, onlara,” dedi.

Sonra gene üst üste silah sesleri duyuldu. Havayı dolduran küllerde delikler açıyor, ama kargalar yaralanmadan bağırıp duruyorlardı.

“Gülüyorlar," dedim.

“Sen daha ayılmadın mı?” dedi annem.

Ona baktım, annem orada durmuş, ben değilim gibi, bana bir şey olmasın diye beni gözeten bir hali vardı.

“Sarhoş muydum?” diye sordum.

“Onun da mı farkında değilsin?” dedi annem. “Tıpkı babanın eve sarhoş döndüğü zamanlardaki gibi geldin. Gözün bir şey görmüyordu. Kendini benim yatağıma attın, ben de divanda uyumak zorunda kaldım.

Yeniden bir yaylım ateşi duyuldu.

“Babana da, sana da ne oluyor, bilmiyorum,” diye devam etti annem. “Deden şarkı söyler, şakalaşırdı içtiği zaman.”

Bir bahçeden dördüncü, sonra beşinci yaylım ateşi açıldı, ama kargalar kül rengi yüksekliklerde bir şey olmadan, bağırıp gülerek uçuyorlardı.

“Bu kargalar ne arıyor burda?” diye bağırdım.

Annem şimdi dikkat kesilmişti, kuşlardan birinin düşmesini bekliyordu.

“Gerçekten bunlara mı ateş ediyorlar?” diye sordum. Altıncı, yedinci kez yaylım ateşi duyuldu, annemin canı sıkılmaya başlamıştı. “Nafile. Vuramıyorlar,” dedi.

Evin içine girip bir çifteyle koşarak döndü ve kendisi ateş etmeye başladı.

Bum! Bum!

Ama kargalar, menzil dışında, aldırışsız uçuyorlardı. “Gülüyorlar,” dedim.

“Bum-bum-bum!” diye karşılık verdi annem.

Merdivenlerin dibinden tıknaz bir kadın bağırıyordu. Anneme bir haber getirmiş, silah ve karga seslerinin arasında, “Talihli ana!” diye ona sesleniyordu.

KIRK BEŞ

Annem mutfağa dönüp bir şey söylemeden oturdu.

Mangal orta yerde için için yanıyordu. Ağır ağır maşayı aldı, silkeleyip külün içine daldırdı, korları birer

birer ayıkladı. Sonra kalkıp sobanın yanına gitti. Hiçbir şey anlamadığını sandım.

“Gitmeden benimle bir iki lokma bir şey yer misin?” diye sordu.

“Nasıl istersen,” dedim. “Nasıl istersen.”

Durmadan hiçbir şey anlamadığını düşünüyordum. Hatta, Sicilya yolculuğum artık bitmek üzere olduğu halde, onun için bir şey yapmaya hazırdım. Sevgili ihtiyarcık! Talihli ana! Önceki günkü gibi ringa balığına fit olup olmadığımı, hindiba isteyip istemediğimi sordu. Bu arada kahve isteyip istemediğimi de sordu ve hazırlamaya koyuldu. İş gören her kadın gibi, kendini yaptığı işe kaptıran ve kahveyi sobanın üstünde yapmaya çalışan annemi seyretmeye koyuldum ve onun, kendimin, babamın, savaşta ölen kardeşimin yalnızlığını düşünerek ürperdim.

“Kaçta gidiyorsun?” diye sordu annem.

Sicilya somutlaşmıştı, bu da acı veriyordu bana. Aynı akşam yola çıkarak bir saatte Siracusa’ya varmak istediğimi söyledim. Annem bir yandan kahve öğütüyor, bir yandan da tren ve posta saatlerini hatırlamaya çalışıyordu.

Biraz sonra, “Seni de askere almasınlar da,” dedi.

O zaman her şeyi anladığının farkına vardım.

“Ha!”

“Gene gelirsin, umarım,” diye ekledi. “Geldiğime sevindin mi?” diye sordum. “Elbette,” dedi. “İnsan oğlunu on beş yıl sonra görür de, hiç sevinmez mi...”

Kahveyi öğütme işini bitirdi, suyun kaynadığını görünce sobanın, yalnızlığını dolduran bütün o eşyanın yanma gitti.

“Yıllar gelip geçiyor,” diye devam etti, “çocuklar gelip geçiyor...”

Pencerenin dışından hâlâ karga sesleri geliyordu. “Şu kargalar!” dedi.

“Peki ne arıyor bu kargalar burda?” diye sordum. Annem omuz silkti. “Arada bir geliyorlar işte,” dedi. Bir sessizlik oldu, sonra sordum: “Kimdi?”

Annem mutfağın değişik köşelerine dağılmış çocukluk eşyalarımıza baktı, gözleri uzaklara daldı, sonra gene mutfağa dönerek, “Liborio’ydu,” dedi.

“Ha, ortanca kardeşimiz!” dedim.

“Daha gözü bir şey görmemişti, sonra askere çağrılınca çok sevinmişti,” dedi. “Gittiği her yerden bir kart atardı bana. Geçen yıl üç tane, bu yıl iki tane göndermişti. Çok güzel şehirlerden. Kimbilir ne kadar sevmiştir oraları!” “Savaştan zarar gören şehirleri mi?” diye sordum. “Galiba,” dedi.

“Peki, sevinçli miydi?” diye bağırdım.

Gerçekten bağırıyordum. Sonra ekledim: “Bir çocuk için güzel bir şey!”

“Kötü şeyler düşünme,” dedi annem.

“Kötü mü?” diye bağırdım. “Bunu da nerden çıkardın? Herhalde bir kahramandı oğlun.”

Annem bu sözleri kötü niyetle söylemişim gibi bana baktı. “Hayır!” dedi. “Zavallı çocuğun biriydi. Dünyayı görmek istiyordu. Seviyordu dünyayı.”

“Neden bana öyle bakıyorsun?” diye bağırdım. “Yiğitti. Zaferler kazanan, ülkeler alan bir kahramandı.”

Daha da çok bağırıyordum. “Sonra bizim için öldü. Benim için, senin için, bütün Sicilyalılar için, bütün bunlar devam etsin diye, Sicilya için, bu dünya için. Dünyayı seviyordu!”

"Hayır!” dedi annem. “Hayır! Çocukluğunuz beraber geçti. Sen on bir yaşındaydın, o yedi. Sen…”

“Ver şu kahveyi,” diye bağırdım.

“Peki,” dedi.

Fincanı doldurup getirdi. Kahveyi önüme korken ekledi: “Geri dönmüş olsaydı, aynı insan olabileceğini sanmıyorum. Zavallı çocuk! Seviyordu dünyayı.”

KIRK ALTI

Annemin bundan başka bir şey düşünmediğini gördüm; dünyayı seven ve her delikanlı gibi içinde dünyayı görmek, güzel şehirlere gitmek, kadınları tanımak özlemlerini besleyen zavallı oğlundan başka. Kahvemi yudumlarken, annem çok garip bir şeye bakarmış gibi bana bakıyordu, sanki ben kahvemi korku ve öfke içinde yudumluyormuşum gibi. Aslında, onun oğlunu zavallı biri olarak düşünmesini ve benim kardeşimi yedi yaşında saymamı kabul etmeyen bir halim olduğunu sanıyorum. Bir askerin yedi yaşında olmasını kabul edemiyordum. Onun için, gerçek bir acı ve gerçek bir öfkeyle, "Hay Allah!” diye bağırdım.

Annem gene mangalın yanındaki iskemleye oturdu ve yavaş sesle, "Anlamadığım yalnız bir şey var. Neden talihli dedi o kadın bana?”

"Bunda anlaşılmayacak ne var?” dedim hemen. "Onun ölümü için saygı duyuyor sana.”
Annem: "Onun ölümü bana saygı mı kazandırıyor?” Ben: "Ölerek o saygı görmeyi hak etti...”

Gene kötü niyetle konuşuyormuşum gibi bana baktı. Gerçekten de, ne zaman göz göze gelsek, her seferinde kuşkulu, yakınan bir gözle bakıyordu bana. Gene sitemli bir sesle: "Benim iyi talihim de bu mu?”

"Onun kazandığı şeref sende yansıyor,” dedim inatla. “Onu sen doğurdun.”

“Ama onu yitirdim artık,” dedi hâlâ sitemli bir sesle. “Bana talihsiz demek daha doğru olur.”

“Hiç bile,” dedim. “Onu yitirmekle talihin açıldı. Talihlisin.” Şaşkına dönen annem bir an için sessizce düşündü. Bana hâlâ kuşku ve sitemle bakıyordu. Kendisini benim pençeme düşmüş biri gibi hissediyordu.

"O kadının benimle alay etmediğine emin misin?" diye sordu.
"Elbette," dedim. "Ne söylediğini çok iyi biliyordu." "Gerçekten beni talihli mi sayıyor?" diye sordu.

"Ne sandın," dedim. "Senin yerinde olmayı çok isterdi." O: "Benim yerimde mi? Ne demek istiyorsun?" Ben: "Senin yerinde Liborio'yu yitirmiş olarak... Gurur duyardı bundan."

O: "Öyleyse beni kıskanıyordu..."

Ben: "Seni her kadın kıskanır."

Annem eksilmeyen bir kuşkuyla bana bakmaya devam etti. Kendisini benim pençeme düşmüş hissettiği belliydi. Kendini tutamayarak, "Kuzum neler söylüyorsun?" dedi.

"Gerçeği söylüyorum," dedim. "Kitaplar da öyle yazıyor. Okul kitaplarından aklında bir şey kalmadı mı?" "Ben ancak üçüncü sınıfa kadar okudum," dedi.

Ben: "Hiç tarih okumadın mı?"

O: "Mazzini, Garibaldi!"

Ben: "Ya Sezar, Mucius Scaevola, Cincinnatus, Coriolanus. Roma tarihinden hiçbir şey hatırlamıyor musun?" O: "Gracchus'ların anası olan Cornelia'nın söylediklerini hatırlıyorum."

Ben: "Çok iyi! Ne demiş Cornelia?

O: "Onun mücevherlerinin oğulları olduğunu söylemiş.

Ben: "Gördün mü? Cornelia övünç duyuyordu oğullarından."

Annem bunu duyunca güldü. "Hay aptal!" diye bağırdı. "Ama Cornelia'nın oğulları ölmemişlerdi ki. "

"Tamam!" dedim. "Daha ölmemişlerdi. Öyleyse Cornelia neden övünç duyuyordu onlardan dersin?"

"Neden?" diye sordu annem.

"Çünkü ölmeye hazırdılar da ondan... Romalı bir anaydı Cornelia," dedim.

Annem omuz silkti. Gene ne düşüneceğini bilemiyor, bana kuşkuyla bakmaya devam ediyordu.

"Anlamıyor musun," dedim, "o kadın da bir çeşit Cornelia olarak gördü seni. Cornelia gibi biri olmak istemez misini?"

"Bilmem," dedi annem kuşkulu bir sesle. "Nasıl bir kadınmış bu Cornelia?"

Oo, büyük bir kadın!" dedim. "Soylu bir kadın, anaç bir kadın..."

"Güzel miymiş?" diye sordu annem.

Hem güzel, hem akıllı. Uzun boylu. Sarışın. Senin gibi, herhalde."

"Bana bak!" diye bağırdı annem. "Neden o kadar adı geçiyor kitaplarda?"

"Sırf oğulları yüzünden!" diye bağırdım.

"Talihli kadın!" diye bağırdı annem.

"Gördün mü?" dedim. "Sen de öyle talihlisin işte...

Şaşırdı. "Ben mi?" Yüzü al al olmuş, battaniyeye sarılı gövdesi heyecanla sarsılarak bağırdı: "Benim hakkımda da yazacaklar mı, demek istiyorsun, yani kitaplarda?"

"Eh," dedim. "Senin ve oğlun hakkında. İkiniz de edebiyatın bir parçası oldunuz bile."

Annem iyice şaşkına dönmüştü. Kendini toparlamakta güçlük çekiyordu; artık benden de kuşkulanmıyordu.

"Edebiyatın mı?" diye bağırdı. "Edebiyatın mı?"

"Tarihin," dedim. "Bu dünyadan ayrılarak tarihin bir parçası olduğunu bilmiyor muydun? Senin de onunla birlikte..."

"Benim de onunla birlikte mi?.." diye bağırdı annem, iyice kendinden geçerek.

"Onunla birlikte," diye bağırdım. "Onunla birlikte." "Sen kendini hâlâ bu dünyanın bir parçası mı sanıyorsun?" diye bağırdım. "Bu ülkenin, bu Sicilya'nın?"

"Hayır, anacığım," diye daha yüksek sesle bağırdım. "Göreceksin, çağırıp madalya verecekler sana."

"Madalya mı?" diye bağırdı annem.

"Evet, göğsüne takmak için," diye haykırdım.

Sonra sesimi alçaltarak sakin bir tonla devam ettim: "Oğlunun dünyaya, o şehirlere, Sicilya'ya hizmetleri için." "Hizmetlerinin ödülü olarak bir madalya," diye sözümü bitirdim.

Ama tam o anda annem ağlamaya başladı. "Nasıl olur?" diyordu. "Zavallı bir çocuk o."

Korkmaya başlamıştım. Aynı zamanda hatırlamaya başlamıştım.

KIRK YEDİ

Ne demekti "zavallı çocuk?"

Mutfakta çevreme bakındım; sobayı, onun üzerindeki çatlak çömleği, biraz ötedeki ekmek kutusunu, sürahiyi, musluğu, sandalyeleri, masayı, dedemden kalma olduğunu söyledikleri duvar saatini gördüm ve baktıkça korkuyla ürperdim. Anneme de korkuyla baktım. Bu eşyaların arasında battaniyesine bürünmüş, ayrı ayrı onların hepsine benziyordu: Zamanla, insanlığın geçmişiyle, çocukluk günleriyle, erkekler ve çocuklarla dolu, ama tarihle hiç ilgisi olmayan bir görünüşü vardı. Burada, mutfakta, ayağında babamın kunduraları, mangalda durmadan ringa balığı kızartarak günlerini geçirmeye devam edecekti. Anneme baktım ve korktum.

Kim daha zavallı bir çocuk diye sordum kendi kendime.

Kim daha zavallıydı?

Dediğim gibi, korkmuştum. Sonra hatırlamaya başladım. Hatırlamaya başlayınca da cebimden bir sigara çıkarıp yaktım. Günün ilk sigarasıydı bu, dün gece

sarhoşken sakladığım tek sigara. Sigaramı yakıp kibrit çöpünü attım; sigaranın ne olduğunun farkına varırken yavaş yavaş parmaklarıma yaşlar döküldüğünü gördüm.

Sigaramı içerek evden çıktım. Kül rengi gökte kargalar, “gak, gak, gak,” diye çığlıklar atıyorlardı. Merdivenlerden sokağa indim, artık yolculuktaki gibi hareket halinde olmayan, duran Sicilya’nın sokaklarında dolaştım. Bir yandan sigaramı içiyor, bir yandan ağlıyordum.

“Ah! Ah! Ağlıyor! Acaba niçin ağlıyor?” diye birbirlerine bağırıyordu beni izleyen kargalar.

Karşılık vermeden yürüdüm. Siyahlar içinde yaşlı bir kadın peşime takılıp, “Niçin ağlıyorsunuz?” diye sordu.

Cevap vermeden, sigaramı içip ağlayarak yürüdüm.

Sonra meydanda, ellerini ceplerine sokmuş bir hamal, “Niçin ağlıyorsun?” diye sordu.

O da peşime takıldı, ama ben hâlâ ağlayarak yürüyordum, bir kilisenin önünden geçtim. Papaz bizi, beni ve arkamdan gelenleri gördü. Yaşlı kadına, hamala ve kargalara, “Bu adam niçin ağlıyor?” diye sordu. Sonra o da peşimize takıldı.

Yoldan birtakım çocuklar bizi görüp bağırdılar:

“Aa! Hem sigara içiyor, hem ağlıyor!”

“Gözüne duman kaçmış da, ondan ağlıyor!” dediler.

Sonra onlar da ötekiler gibi peşimize takıldılar ve oyunlarına devam ettiler.

Onların arkasından bir berber, bir marangoz, bir dilenci, başı eşarplı bir kız, sonra bir başka dilenci de bizimle yürümeye başladılar.

Beni görünce, “Niçin ağlıyorsun?” diye soruyorlardı. Ya da arkamdan gelenlere soruyorlardı: “Niçin ağlıyor?”

Hepsi peşimden gelmeye başlamışlardı, bir arabacı, bir köpek, Sicilyalı adamlar ve kadınlar, hatta bir Çinli bile vardı aralarında.

“Niçin ağlıyorsun?” diye soruyorlardı.

Ama onlara ne cevap vereceğimi bilemiyordum. Herhangi bir şey yüzünden ağlamıyordum. Aslında, ağlamıyordum bile; yalnız hatırlıyordum, hatırlayışım da başkalarına gözyaşı gibi görünüyordu.

Ne yapabilirdim? Yoluma devam ettim. En sonunda kendimi savaşta ölenler için dikilen tunçtan çıplak kadın heykelinin dibinde buldum; yolculuğa çıktığım şu birkaç gün içinde karşılaşıp konuştuğum bütün arkadaşlar, bütün o Sicilyalılar çevreme toplanmışlardı.

"İnsanın başka ödevleri de vardır”, dedi Koca Lombardialı. “Ağlama.”

"Ağlama,” dedi hasta olan dostlarım. "Ağlama,” dedi tanıdık kadınlar. Portakallı küçük arkadaşım da, "Ağlama,” dedi. Cataniali adam da oradaydı, o da “Beyin hakkı var, ağlama,” dedi.

"Ee!” dedi kuru saz sesli ufak tefek ihtiyar.

"Sizin için ağlamıyorum ki,” dedim. “Ağlamıyorum ki.”

Tunçtan kadının ayakları dibindeki bir basamağın üzerine oturdum; çevremi saran dostlarım durmuş kendileri için ağladığımı düşünüyorlardı.

"Ağlamıyorum,” diye devam ettim. “Ağlamıyorum. Ayılmaya çalışıyorum.”

"Ne demek istiyor?” diye sordu Bıyıklı Bıyıksızca.

"Bizden bir şey gizliyor,” dedi Bıyıksız Bıyıklıya.

"Ağlamıyorum,” dedim gene. "Bir şey gizlemiyorum.”

"Çok kötülüğe uğradı dünya,” diye bağırdı Ezechiele.

"Ama ben bu dünyada ağlamıyorum,” dedim.

"Anası için ağlıyor,” dedi dul bir kadın.

Bir kadın da, "Ölen kardeşine ağlıyor,” dedi.

"Hayır, hayır,” dedim. "Bu gözyaşları benden dökülmüyor. Bu dünyada ağlamıyorum.”

Ağlamadığımı, herhangi bir insan ya da şey için, Sicilya’da ya da dünyada ağlamadığımı bir daha söyledim. Onlara hoşça kalın diyerek gitmelerini, sadece ayılmaya çalıştığımı yeniden söyledim.

“Nerede sarhoş oldun?” diye sordu bileyici.

"Mezarlıkta,” dedim. “Ama konuşmayalım.”

"Ya!” dedi bileyici.

Sigaram da, hatırlamam da bitmişti. Bunun üzerine ağlamam da sona erdi.

KIRK SEKİZ

Ve gözlerimi anıttaki çıplak tunçtan kadına kaldırdım.

İnsan boyutlarının iki misli, düz tunç derili, genç ve güzel bir kadındı. Bacakları, memeleri, kalçaları, karnı ve kolları olan, annemin deyimiyle “özene bezene yaratılmış” bir kadın… Aslında, bir kadım kadın yapan her özelliği vardı, sanki erkeğin kaburga kemiğinden daha yeni yaratılmış gibiydi.

İnsana gizliden cinselliği çağrıştırıyordu sanki: Uzun saçları cinsel bir yumuşaklıkla boynuna dolanıyor, içindeki baldan ve orta yerde olması gerekenden iki misli irilikte tunçtan bir çıplaklık içinde durmasından gelen cinsel bir şeytanlıkla gülümsüyordu. Kalkıp daha iyi gözden geçirmek için çevresinde dolaştım. Dostlarım beni seyrediyorlar, yaşlılar göz kırpıyor, kadınlar ve kızlar başlarını önlerine eğiyorlardı. Koca Lombardialı ciddi ciddi öksürdü.

“Gerçekten bir kadın bu,” dedim.

Bileyici yanıma yaklaştı, kaidenin üstüne çıkıp yanımda durarak benim gibi gözlerini yukarı kaldırdı.

“Elbette,” diye bağırdı. “Kadın ya.”

İkimiz de gözlerimizi kadına dikerek çevresinde dolaştık.

“Burasında süt var,” dedi bileyici ve güldü.

Anıtın dibindeki kızlar da güldüler. Koca Lombardialı ise gülümsedi.

“Kadın, kadın,” dedim.

Bir iki adım geri çekildim, bileyici de beni izledi, ikimiz de kadının gövdesinin tümünü seyrettik. “Fena değil, ha?” dedi bileyici.

Bileyiciye kadının gülümseyişini gösterdim, o da beni dirseğiyle hafifçe dürterek, “Ah! Ah!” dedi. Kadın bir elini göğe kaldırmış, öbürünü göğsünün üzerinden öteki koltuk altına uzatmış, dimdik duruyor ve gülümsüyordu.

“Her şeyi biliyor,” dedi bileyici.

Kaidenin dibindeki kızlardan biri güldü. “Bilinecek ne varsa, biliyor,” diye ekledi bileyici.

“Daha fazlasını da biliyor,” dedim. “Kendisine kimsenin bir şey yapamayacağını biliyor.”

“Sahi mi?” diye sordu bileyici.

“Elbette,” dedim. “Tunçtan olduğunun farkında.”

Öyle ya!” diye bağırdı meraklı seyircilerim. Belli değil mi?” diye devam ettim.

Belli, belli,” dediler.

Bir basamak inip oturdum. Onlar bir iki adım geri çekilerek oturdular.

“Bu kadın onlar için burada dikili,” dedim. Hepsi bu düşünceme katıldılar.

“Bunlar sıradan ölüler değil,” diye devam ettim. “Bu dünyadan değil onlar, başka bir dünyadan, bu kadın da onlara ait.”

Hm!” dediği duyuldu askerin.

Bu kadını onlara adamakla soylu bir davranışta bulunmuş olmuyor muyuz?” dedim. “Bu kadına saygı göstermekle onlara saygı göstermiş oluyoruz.
Hm!” diye araya girdi asker. “Hm! Hm!”
Ve bu kadının şahsında,” diye devam ettim, “bu kadının şahsında...”

Sustum, ben susunca, asker benim ağzımdan yüksek sesle, “Hm!” dedi.

Oturup beni dinleyenler, “Hm?” diye sordular.

“Hiç,” dedim. “Sadece ‘Hm!’ dedim.”

Ama asker gene benim ağzımdan, “Hm!” dedi.

“Bunda bir iş var, galiba?” dedi Bıyıklı Bıyıksız’a.

“Şifre,” diye karşılık verdim.

Birbirlerinin yüzüne baktı Sicilyalılar.

“Ya!” dedi Porfirio.

“Evet,” dedi Ezechiele. “Elbette,” dedi bileyici.

Koca Lombardialı da başıyla öyle olduğunu belirtti. Herkes başıyla aynı işareti yaptı. Biri, “Ben de biliyorum,” dedi. “Neyi biliyorsun?” diye sordu Bıyıklı. “Neyi biliyorsun?” diye Bıyıksız da sordu. Başımızın üzerinde, tunçtan kadın gülümsüyordu. “Çok acı çekiyor mu?” diye sordu Sicilyalılar. Kadın kahkahalarla gülmeye başladı.

SON SÖZ

KIRK DOKUZ

İşte Sicilya’da üç gün üç gece süren ve başladığı gibi biten konuşmalarım bunlardı. Ama konuşmalar bittikten sonra olan bir şeyi de açıklamam gerekiyor.

Vedalaşmak için annemin evine döndüğüm zaman, annemi mutfakta; bir adamın ayaklarım yıkarken

buldum.

Adam sırtını kapıya dönmüş, oturuyordu. Çok yaşlıydı. Annem yere diz çökmüş, bir leğenin içinde adamın yaşlı ayaklarını yıkıyordu.

"Anne, ben gidiyorum." dedim. "Posta gelmiş." Adamın karşısına diz çökmüş olan annem bana baktı. "Bizimle yemeğe kalmıyorsun demek?" dedi. Adam ne benim, ne de annemin sözleri üzerine başını çevirdi. Ak saçlı, çok yaşlı bir adamdı; düşünceye ya da uykuya dalmış gibi başını önüne eğmişti.

"Uyuyor mu?" diye sordum anneme alçak sesle. "Hayır," dedi annem. "Ağlıyor sersem."

"Her zaman böyleydi," diye ekledi. "Ben doğururken de ağlardı, şimdi de ağlıyor."

"Ne diyorsun?" diye hayretle fısıldadım. "Babam mı?" Bütün bunlar olurken adam bize hiç aldırmıyordu. Yüzünü görmek için yaklaştım, ama elleriyle yüzünü gizlediğini gördüm. Hem sonra, biraz fazla yaşlı göründü bana; bir an için nerdeyse dedem olabileceğini düşündüm. Hatta annemin yolcusu olabileceği bile aklımdan geçti.

"Demek döndü?" diye sordum sesimi alçaltarak. Annem kınarcasına başını salladı.

"Ağlıyor," dedi. "Benim ne talihli bir ana olduğumu bilmiyor." Sonra adamın ayaklarını leğende bırakıp kalktı ve beni bir kenara çekti.

"Ya," dedi. "Cornelia konusunda beni kandırdın demek. Onun oğulları savaş meydanında ölmemiş."

"Savaş meydanında ölmemiş mi?" dedim fısıldayarak. "Hayır," diye devam etti annem. "Sen dışardayken, sizin çocukken okuduğunuz kitaplara baktım."

"Çok iyi," dedim. Sonra alnından öptüm. "Hoşça kal." "Ya o, onunla vedalaşmayacak mısın?" dedi annem. Yaşlı adama bakarak durdum, sonra, "Başka sefer," dedim. "Rahat bırak fakiri." Parmaklarımın ucuna basarak evden çıktım.

NOT

Her türlü şüphe ve yanlış anlaşılmayı önlemek için, *Sicilya Konuşmaları*'nın baş kişisinin kendi hayatımdan alınmadığını, onu çevreleyen ve ona eşlik eden Sicilya'nın da bir rastlantı sonucu Sicilya olduğunu söyleyerek okuru uyarırım; ancak, Sicilya adı kulağıma İran ya da Venezüella'dan daha hoş geliyor. Hem, bütün müsveddeler bir şişe içinde bulunmuş da olabilir.